

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
KOMUNIKOLOGIJA

**IZVJEŠTAVANJE ŠTAMPANIH MEDIJA U BIH O
IZBJEGLIČKOJ KRIZI 2015.**

-magistarski rad-

Kandidat:

Adin Šabić

Br. indeksa: 789/II-K

Mentor:

Prof. dr. Lejla Turčilo

Sarajevo, septembar 2017.

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Metodološki okvir rada (I dio)	2
2.1. Problem istraživanja	2
2.1.1. Predmet istraživanja	3
2.2. Naučni i društveni ciljevi istraživanja	4
2.2.1. Naučni ciljevi istraživanja	4
2.2.2. Društveni ciljevi istraživanja	5
2.3. Naučni pristup i metode istraživanja	6
2.3.1. Metoda analize (sadržaja) dokumenata	6
2.3.2. Metode deskripcije	7
2.3.3. Metoda ispitivanja (tehnika – intervju)	7
3. Izbjeglička kriza	8
3.1. Definisane pojma izbjeglička kriza 2015	8
3.2. Uzroci i tok izbjegličke krize 2015	9
3.3. Šta Evropska unija čini o pitanju izbjeglica	11
3.4. Visoki komesarijat UN-a za izbjeglice (UNHCR)	12
4. Izvještavanje medija u kriznim situacijama	13
4.1. Izvještavanje, funkcije medija i način njihovog djelovanja	13
4.2. Objektivnost	14
4.2.1. Empatička i faktografska teorija	15
4.3. Informišite, ne činite štetu	17
4.3.1. Tačnost	18
4.3.2. Govor mržnje	19
4.3.3. Pravo na privatnost	21

4.3.4. Postupanje sa žrtvama izvještavanja	22
4.3.5. Senzacionalizam	23
4.3.6. Jezik u društvenoj krizi	24
4.3.7. Medijski naturalizam	25
4.4. Pravila su pravila, nevažno gdje su pisana	26
4.5. Kvaliteti dobrog reportera (izvještača)	28
4.6. Kako izvještavati tokom krize	29
4.7. Smjernice Vijeća Ministara Evrope o izvještavanju u kriznim situacijama – odgovornost profesionalaca	30
4.8. Intervjuisanje izbjeglica i tražitelja azila	31
4.9. Najčešće greške novinara	33
5. Etika u medijima	35
5.1. Definisane etike u medijima	35
5.2. Istina i laž	37
5.3. Sloboda i odgovornost	38
5.4. Kako donijeti etičke odluke	39
6. Štampani mediji: definisanje pojma i kratak historijat	40
6.1. Definisane pojma štampanih medija	40
6.2. Jezik i pismo	41
6.3. Otkriće papira	43
6.4. Gutenberg – štamparska presa	43
6.5. Nastanak novina	44
6.6. Olakšavajuće okolnosti za pojavljivanje štampanih medija	46
7. Definisane medijske pismenosti i njena važnost	46
8. Metodološki okvir rada (II dio)	49

8.1. Hipoteze	49
8.1.1. Generalna hipoteza	49
8.1.2. Posebne hipoteze	49
8.1.3. Indikatori	49
9. Analiza rezultata istraživanja	50
10. Analiza intervjua	83
10.1. Intervju - Anida Omanović	84
10.2. Intervju - Vernesa Čiva	85
10.3. Intervju - Velibor Savčić	86
10.4. Intervju – Ines Sandžaktarević	87
10.5. Intervju – Mirsada Lingo – Demirović	88
11. Zaključak	89
Popis literature	92
Popis grafikona	98
PRILOG 1: Intervju - Anida Omanović	99
PRILOG 2: Intervju - Vernesa Čiva	101
PRILOG 3: Intervju – Velibor Savčić	103
PRILOG 4: Intervju – Ines Sandžaktarević	108
PRILOG 5: Intervju – Mirsada Lingo – Demirović	111
PRILOG 5: Izjava o plagijarizmu	113

SAŽETAK

Izvještavanje podrazumijeva prikazivanje određenog događaja, gdje je potrebno odgovoriti na osnovnih pet novinarskih pitanja. Novinari svakodnevno izvještavaju o raznim događajima, međutim, ono što pravi razliku od uobičajnog izvještavanja jeste izvještavanje u kriznim situacijama. Stoga je važno kroz ovaj rad predstaviti na koji način mediji trebaju izvještavati tokom bilo kakve krize. Prije nego što smo kretanje izbjeglica mogli označiti pojmom izbjeglička kriza, svijet se suočio s ogromnim problemima terorističkih napada, koje i danas imamo. Kada gledamo iz ove perspektive to su faktički sve događaji koje je prouzrokovao čovjek. Rat u Siriji jedan je od glavnih uzroka krize, terorizam također. Sve su to zapravo ideje ljudskog uma. S druge strane posmatrano imamo krize koje u „velikoj mjeri“ ne ovise o čovjeku, a to su poplave, zemljotresi, cunamiji itd. Ovo u „velikoj mjeri“ morao sam naglasiti jer sve ono što mi radimo, a što šteti prirodi rezultira određenim vidom katastrofe (deponije, vađenje nafte i određenih minerala iz zemlje itd.). Prilikom bilo koje krize uvijek postoje žrtve, a to su svi oni koji se nalaze na datom teritoriju i koji se označavaju kao živa bića. Mediji su ti koji izvještavaju o svemu što se dešava, pa čak i o kriznim situacijama. Oni daju prostor određenom događaju ukoliko ga smatraju važnim, a javnost će biti informisana utoliko koliko mediji budu radili njihov posao dobro. Vrlo je važno ukazati na odgovornost koju sa sobom nosi izvještavanje u kriznim situacijama. Pribjeći senzacionalizmu i ogoljivanju medijske profesije u trenucima kada se radi o ljudskim životima krajnje je neprofesionalno. Ovaj rad napisao sam kako bih prvenstveno kroz istraživanje sebe bolje uputio, a zatim i druge kolege, sasvim je nevažno da li su to studenti ili novinari koji rade već dugi niz godina, greške su postojane i tamo gdje mislimo da sve znamo, kažem mislimo, jer niko ne zna sve, ma koliko to htio!

UVOD

Mediji su postali dio života svih nas, bez obzira da li ih izučavamo ili smo samo recipijenti medijskih sadržaja, neminovno ih pratimo i u dodiru smo s njima. Prosječni recipijenti u većini slučajeva traže od medija da ih informišu i zabave. Stoga danas imamo osim javnih servisa (koji su postali disfunkcionalni, jer ne izvršavaju osnovne medijske funkcije) komercijalne medije, koji su apsolutno bazirani na lakim sadržajima (zabavi, primjer: Pink), koje može podnijeti bilo kakav ljudski sklop. Međutim, postoje događaji koji ne mogu biti preneseni u formi lakih sadržaja (senzacionalizma), jer u tim situacijama dolazi do gubitka ozbiljnosti takvih događaja. Medijsko izvještavanje koje je maksimalno približeno profesionalnim standardima nešto je što se smatra prijeko potrebnim širom svijeta, jer da se ne lažemo nije samo u BiH loša situacija što se tiče medija. Kroz ovaj magistarski rad odlučio sam predstaviti u teorijskom i empirijskom dijelu šta podrazumijeva medijsko izvještavanje u kriznim situacijama, te kako su izvještavali bh. mediji o izbjegličkoj krizi. Mediji trebaju informisati javnosti na krajnje korektan i profesionalan način. Novinari moraju voditi računa da ne povrijede one o kojima izvještavaju (u ovom slučaju izbjeglice). Postoji niz pravila koja predstavnici medija trebaju pratiti prilikom izvještavanja, gdje se prvenstveno nameće objektivnost i istina, pa zatim i sve ostalo. Etika samih medija predstavlja jedno usmjerenje novinara. Ona ukazuje na pravilan put koji vodi do pravih vrijednosti ove profesije. Stoga će kroz ovaj rad biti govora o etici medija. Međutim, kako bismo stvorili jednu cjelokupno sliku teme magistarskog rada potrebno je kazati nešto više o izbjegličkoj krizi tj. uzrocima i toku izbjegličke krize. Smatram da je potrebno informisati čitaoce ovog rada o historijatu štampanih medija, jer oni su, zapravo, predmet moje analize. U samom dijelu analize bazirao sam se na tri bh. novine, kako bih vidio na koji način su približili izbjegličku krizu bh. javnosti.

2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

2.1. *Problem istraživanja*

Problem istraživanja je medijsko izvještavanje u kriznim situacijama. Ovaj problem posebno dobija na važnosti kod medija koji se koriste lahkim sadržajima (senzacionalizmom) kako bi privukli što veći broj osoba koje će pratiti njihov rad. Medijski uposlenici nastoje da zadovolje ciljeve koje im zadaju urednici, a koji nisu nužno svaki put u skladu s pravilima novinarske etike. U tom trenutku oni postaju sluge medijskih organizacija, a ne predstavnici profesije. Izvještavanje medija je bitno, jer podrazumijeva opisivanje određenih događaja. Ako novinari ne izvještavaju na pravi način, javnost će biti loše informisana i neupućena u određena dešavanja za koja oni možda izražavaju interesovanje.

U slučaju izbjegličke krize važno je kojim se jezikom mediji koriste prilikom pisanja. Sama terminologija je važna, jer se mora praviti razlika između migranta i izbjeglice, a posebno razumijevati šta znači ilegalni migrant, te s tim u vezi odgonetnuti da li su izbjeglice 2015. bile ilegalni migranti. Prema UNHACR-ovim podacima osobe iz Sirije se smatraju izbjeglicama, a kada imaju status izbjeglice oni nisu ilegalni migranti jer s tim statusom oni imaju pravo da se kreću na teritoriji bilo koje države.

Upotreba pravih riječi prilikom izvještavanja u kriznim situacijama je ključna. Svaki naziv koji nije tačan, a medijski je provučen može negativno rezultirati po same izbjeglice. Prikazivanje određenih fotografija može imati dvostruki efekat: buditi senzibilnost (skupljanje hrane i odjeće za izbjeglice), ali i agresivnost (kada se o izbjeglicama govori kao o nekome ko dolazi da u državi da pravi nered).

Mediji nekako više podliježu pričama koje su dramatične, ali ne nužno istinite. Na osnovu toga se razvijaju informacije koje su bazirane na faktografiji. Medijski naturalizam koji brutalno predstavlja stvarnost postaje metoda mnogih medija, jer fotografija govori više od riječi. Stoga se postavlja pitanje kako ostati profesionalan, te ne koristiti se nečijom patnjom za ostvarivanje što veće gledanosti.

2.1.1. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja je izvještavanje štampanih medija u BiH o izbjegličkoj krizi 2015. Mediji sadržajima koje plasiraju utječu na javnost i tako kreiraju slike o određenim događajima. Potrebno je istražiti koliko je pažnje posvećeno izbjegličkoj krizi, te na koji način su izvještavali bh. mediji. Da li se izvještavanje zasnivalo na faktografiji, politizaciji, stereotipizaciji, te da li je bila zastupljena klasifikacija po etnicitetu i vjeri. S druge strane treba istražiti da li su mediji dovoljno dobro shvatili dokumente koji štite prava izbjeglica (Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima član 14., Konvencija o statusu izbjeglica 1951.).

Operacionalno određenje predmeta istraživanja.

Opći tipski model operacionalnog određenja predmeta istraživanja. Bitni činioci su:

Uslov: glavni uslov je postojanost izbjegličke krize i medija (medijskog izvještavanja), te njihovo shvatanje i interpretacija. Za shvatanje i interpretaciju izvještavanja medija o izbjegličkoj krizi potrebni su mas-mediji (štampa) i društvo.

Subjekti: subjekti su medijski uposlenici, izbjeglice, štampani mediji i recipijenti bez obzira na starosnu dob, koji trebaju biti informisani i edukovani kako bi mogli analizirati aktuelna dešavanja.

Motivi i interesi: motivi medijskih uposlenika mogu biti dvojaki, kao prvo profesionalno medijsko izvještavanje, a kao drugo senzacionalističko izvještavanje. Izbjeglice imaju motive da svijet sazna za njihovu trenutnu situaciju i da im pomogne. Štampani mediji imaju za cilj da ostvare što veći tiraž ili da se održi nivo profesionalnosti. Motivi recipijenata su da budu informisani na pravi način.

Aktivnosti: štampani mediji su njihovim izvještavanjem djelimično prikazivali situaciju izbjeglica. U većini slučajeva su preuzimali sadržaja iz drugih medija, regionalnih (Beta, Hina), evropskih (BBC, Reuters) i svjetskih (CNN i Al Jazeera), u čemu se ipak ogleda smanjena aktivnost domaćih medija.

Metode: medijski uposlenici su izvještavali o izbjegličkoj krizi na informativan način s jedne strane, dok su, s druge strane izvještavali na polusenacionalistički način, koji je kao jedna od metoda izvještavanja poprilično diskutabilan i prema etici novinarstva neprihvatljiv.

Efekte: efekti su nedostatne i neprovjerene informacije na faktografskom nivou, neprofesionalno djelovanje, slabija ili nikakva povratna informacija (feedback), također nepovjerenje recipijenata u određene medije.

Vremensko određenje predmeta istraživanja: za istraživanje ove teme obuhvaćen je period od godinu dana, to jeste cijela 2015. godina.

Prostorno određenje predmeta istraživanja: biće istraženo izvještavanje štampanih medija u BiH.

Disciplinarno određenje predmeta istraživanja: istraživanje je intradisciplinarnog karaktera s osloncem na druge nauke.

2.2. Naučni i društveni ciljevi istraživanja

Džon Horgan je rekao da je traganje za znanjem zbog njega samog najplemenitiji i najsmisleniji ljudski poduhvat. Istraživanja su potrebna kako bi se spoznali određeni problemi, te kako bi se ponudila određena rješenja koja će poslužiti u suzbijanju određenih društvenih problema. Istraživanja su potrebna kako bi se definisale nove pojave, kao i reakcije ljudi na te pojave.

2.2.1. Naučni ciljevi istraživanja

Naučni ciljevi su doprinos većem saznanju o izvještavanju medija u kriznim situacijama. Cilj podrazumijeva istraživanje dnevnih i sedmičnih novina u BiH na osnovu kojeg ćemo izvesti zaključak o tome kakav je njihov narativ o izbjegličkoj krizi. Također, potrebno je ukazati na važnost profesionalnog izvještavanja.

Naučna deskripcija

Po nekim shvatanjima, naučna deskripcija je najniži naučni cilj, jer se on ostvaruje opisom manifestnih formi.¹ Ona obuhvata određene karakteristike medija tj. medijskog izvještavanja u kriznim situacijama (izbjeglička kriza).

Naučna eksplikacija

Naučna eksplikacija kao naučni cilj podrazumijeva naučno saznanje o uzročno-posljedičnim odnosima, društvenim zakonima i naučna objašnjenja.² Ovaj dio obuhvata uzroke i posljedice medijskog djelovanja za vrijeme izbjegličke krize 2015. Medijsko izvještavanje je bilo faktografsko, nedovoljno interpretirano (kao uzrok), što je za posljedicu imalo nedovoljnu informisanost i osviještenost građana BiH o takvim zbivanjima.

2.2.2. Društveni cilj istraživanja

Društveni cilj istraživačkog rada je ukazati studentima Odsjeka za komunikologiju, novinarima i ostalim građanima na greške koje se pojavljuju prilikom izvještavanja medija u kriznim situacijama, te ih informisati kako na pravilan način izvještavati kada se dese nepredviđeni događaji. Svrha je predstaviti aktuelna dešavanja koja mogu poslužiti studentima za njihova daljnja istraživanja, ali i pobuditi svijest za veću zainteresovanost mladih komunikologa za izučavanje ove vrste izvještavanja.

---

¹ Termiz, Dž. (2009): Metodologija društvenih nauka, NIK „Grafit“, Lukavac, str. 220.

² Isto, str. 222.

2.3. Naučni pristup i metode istraživanja

Prema predmetu istraživanja mogu biti teorijska i empirijska. Predmet teorijskih istraživanja je naučna teorija, a empirijskih je društvena stvarnost. U naučnoistraživačkoj praksi sva su istraživanja nužno teorijsko-empirijska zbog uloge teorije u istraživanju.

Prilikom izrade magistarskog rada koristiću se metodom analize (sadržaja) dokumenata, metodom deskripcije i metodom ispitivanja (tehnika – intervju).

2.3.1. Metoda analize (sadržaja) dokumenata

Ovom metodom ću se koristiti prilikom istraživanja članaka u dnevnim i sedmičnim novinama. Za istraživanje ću koristiti digitalnu arhivu Infobiro Mediacentara u Sarajevu, koja funkcioniše na principu pretrage po ključnim riječima.

U kvantitativnom dijelu analize odrediću koliko je tekstova bilo ukupno u svim štampanim medijima koje posmatramo (analiziraćemo posebno svake novine), veličinu teksta i vrstu naslova. Što se tiče kvalitativne analize baziraću se na žanr koji su mediji koristili, koje su teme najviše bila u vezi s izbjegličkom krizom, te kakav je bio vrijednosni odnos prema izbjegličkoj krizi.

„Analiza (sadržaja) dokumenata prihvata se kao empirijska metoda istraživanja, ali ne i kao metoda sakupljanja podataka. Ova metoda nije samo empirijska metoda već je i metoda teorijskih istraživanja. Ovom metodom otkrivamo smisao, značenje i značaj podataka promišljanjem sadržaja i forme dokumenta. Dokumentom se može smatrati svaka stvar i predmet koji sadržajem, formom i sastavom može biti izvor obavještenja. To može biti pisani tekst, crtež, slika, skulptura, notni tekst, audio ili video snimak“.³

---

³ Isto, str. 289.

2.3.2. Metoda deskripcije

Metoda deskripcije je metoda jednostavnog opisivanja ili očitavanja činjenica, procesa i predmeta u prirodi i društvu te njihovih empirijskih potvrđivanja odnosa i veza, ali bez naučnog tumačenja i objašnjavanja. Metoda deskripcije će se koristiti kod informisanja s problemom istraživanja.⁴

2.3.3. Metoda ispitivanja (tehnika - intervju)

Prilikom istraživanja biće pokušaja da se obavi intervju s osobama iz domena komunikologije, a tema razgovora biće izvještavanje u kriznim situacijama i novinarska etika.

„Zadatak intervjuja je da podstiče, tumači, usmjerava i oživljava naučni razgovor, ne odstupajući od osnovnog koncepta i sadržaja i ciljeva ispitivanja. Najvažniji tipovi intervjuja su: usmjereni, orijentacioni, neusmjereni slobodni, dirigovani i produbljeni intervju“.⁵

---

⁴ Predavanje, http://www.pfst.unist.hr/uploads/MZIR-Prilog_Predavanju4.pdf (pristup stranici ostvaren 24.1.2017.).

⁵ Termiz, Dž. (2009): Metodologija društvenih nauka, NIK „Grafit“, Lukavac, str. 282.

3. IZBJEGLIČKA KRIZA

3.1. Definisanje pojma izbjeglička kriza 2015.

Kako bih definisao pojam izbjeglička kriza, potrebno je prvenstveno definisati pojmove izbjeglica i kriza. „*Kriza je svaka složena situacija, događaj ili proces, određenog trajanja, prouzrokovan prvenstveno djelovanjem čovjeka, koji svojom fizionomijom i prirodnom opasnosti predstavljaju ozbiljnu prijetnju i direktan rizik i opasnost po cjelokupan sistem nacionalne sigurnosti*“.⁶ Krizu možemo još definisati kao događaj koji utječe na živote više ljudi i na veće dijelove društva. Mogli bismo, također, reći da je kriza događaj koji utječe na iracionalne elemente ljudske svijesti stvarajući tako niz reakcija koje čovjek ne bi imao u normalnim životnim uslovima. „*Izbjeglice su osobe koje su iz razloga straha i nesigurnosti, pojedinačno ili kolektivno, spontano ili organizovano napustile njihovu zemlju zbog političkih, ideoloških, nacionalnih, vjerskih i sličnih razloga ili zbog ratnih dejstava da bi se sklonili od likvidacije ili zarobljavanja*“.⁷ Definicija jasno ukazuje da su izbjeglice osobe koje pod pritiskom napuštaju njihovu zemlju. „*Migranti su bilo koje osobe koje se kreću, obično preko međunarodne granice, kako bi se pridružili ostalim članovima obitelji koji su već otišli u druge zemlje, kako bi pronašli bolje mjesto za život, da bi izbjegli prirodne katastrofe ili zbog bilo kojih drugih razloga*“.⁸

Razlika između izbjeglica i migranata postoji i ona treba biti jasno naznačena, osobe koje su napustile Siriju u 2015. smatraju se izbjeglicama prema podacima Visokog komesarijata UN-a za izbjeglice (UNHCR).

Pojam *izbjeglička kriza* mogli bismo definisati kao masovno premještanje, preseljavanje, kretanje stanovništva, koje je prouzrokovano ratom, terorizmom ili nekim drugim vidom gušenja ljudskih sloboda koje su zagarantovane Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima 1948., u svrhu prelaska na sigurne teritorije.

---

⁶ Husejnbašić, Č. (2004): Rječnik civilne zaštite, Federalna uprava civilne zaštite Sarajevo, str.89.

⁷ Beridan, I.; Tomić, I. i Kreso, M. (2001): Leksikon sigurnosti, “DES” Sarajevo, str. 151.

⁸ The UN Refugee Agency (UNHCR) – emergency hand book, <https://emergency.unhcr.org/entry/44938/migrant-definition> (pristup stranici ostvaren 3.2.2017.).

The UN Refugee Agency (UNHCR) , <http://www.unhcr.org/news/latest/2016/7/55df0e556/unhcr-viewpoint-refugee-migrant-right.html> (pristup stranici ostvaren 3.2.2017.).

3.2. Uzroci i tok izbjegličke krize 2015.

Izbjeglička kriza rezultat je ugnjetavanja i siromaštva na području Sjeverne Afrike, Bliskog istoka ili negdje drugo. Broj izbjeglica konstantno se povećava. Prema podacima UNCHR-a tokom 2012. u svijetu je bilo 45,2 miliona izbjeglica, dok se u 2013. taj broj se povećao na 51,2 miliona izbjeglica. U 2014. došlo je do povećanja na 59,5 miliona nasilno raseljenih osoba. Tokom 2015. više od 12,4 miliona osoba bilo je primorano da napusti njihove domove. Najveći priliv izbjeglica dolazio je iz Sirije, gdje su protesti protiv Vlade prerasli u *građanski rat*⁹.

The Guardian je pisao o razlozima zašto Sirijci bježe u Evropu u sve većem broju. „Prvi razlog je što se kraj građanskom ratu u Siriji ne približava, ljudi i dalje bježe, a izbjeglice su izgubile svaku nadu da se mogu vratiti. Drugi razlog je izbjeglički život u susjednim zemljama, gdje im je zabranjeno da rade i tako tonu sve više u siromaštvo. Treći razlog je nepostojanje međunarodne pomoći za izbjeglice u regiji. Četvrti razlog su djeca koja su već duže vrijeme bez obrazovanja“.¹⁰

The Washington Post navodi razloge nastanka evropske izbjegličke krize. „Prvi razlog je sirijski građanski rat. Drugi razlog je znatno olakšan put u Evropu – izbjeglice su se prvenstveno kretale morskom rutom Libija-Italija, dok je daleko kraća i manje opasnija morska ruta od Turske do Grčke. Međutim, put od Grčke preko Balkana do sjeverne evropske destinacije znatno je komplikovaniji nego onaj koji vodi kroz Italiju. Nakon što je Makedonija zabranila ulazak izbjeglicama u državu juna 2015. ruta preko Balkana se otvorila. Treći razlog su manje cijene – prelazak u Grčku iz Turske traje manje od sat vremena. Ovaj prijelaz preko mora ne samo da je jeftiniji, nego je omogućio izbjeglicama da više ne plaćaju krijumčare koji će ih odvesti do granica balkanskih zemalja. Četvrti razlog je vrijeme – normalno je da su tokom ljeta morski prijelazi sigurniji, stoga se ovaj period koristi kao prilika za premještanje. Zima je puno opasnija za prelazak preko mora. Peti razlog je produžetak dobrodošlice Njemačke izbjeglicama. Ogroman broj izbjeglica tokom marta 2015. pristigao je u Njemačku kada je kancelarka Angela Merkel rekla da će pružiti privremeni smještaj izbjeglicama koje dolaze tamo. Šesti razlog su olakšavajuće

---

⁹ Građanski rat u Siriji rezultat je pobune građana protiv režima u ovoj državi. Mirnim protestima građani su tražili promjene, na koje je sirijska Vlada odgovorila silom. Vojna ofanziva započeta je 3. Februara 2012. na grad Homs. Sukobljene su tri strane: snage predsjednika Sirije Bashara al-Assada i pobunjenici, te predstavnici organizacije Islamske države. Vox, <https://www.youtube.com/watch?v=JFpanWNgfQY> (pristup stranici ostvaren 5.2.2017.).

¹⁰ The Guardian, <https://www.theguardian.com/global-development-professionals-network/2015/oct/25/six-reasons-why-syrians-are-fleeing-to-europe-in-increasing-numbers> (pristup stranici ostvaren 5.2.2017.).

*okolnosti putovanja koje je omogućila sirijska Vlada. Sedmi razlog je nedostatak pomoći međunarodne zajednice“.*¹¹

Uzroci izbjegličke krize bili su predmet interesovanja pape Franje. On je rekao da je „*glavni uzrok zao, nepošten socijalno-ekonomski sistem“*, dodavši da je „*nepošten zato što mu u središtu nisu ljudi, već novac“*.¹² Govoreći o uzrocima izbjegličke krize predsjednik Rusije Vladimir Putin rekao je „*danas, kada se čitav svijet, posebno evropske zemlje, suočavaju s problemom izbjeglica, vjerovatno treba podsjetiti na stav njemačke Vlade koja se aktivno suprostavljala vojnoj operaciji u Iraku. Zaista, nakon što je bila izvedena ova operacija, destabilisane su druge zemlje regiona, nastala je prijetnja. Zatim je ta prijetnja prerasla u realni problem izbjeglica“*.¹³ Hrvatski vanjskopolitički novinar Tomislav Jukić u intervjuu koji možete naći na portalu Analitika rekao je da je *Arapsko proljeće*¹⁴ uzrok nezapamćene izbjegličke krize, ali i terorizam s kojim se Evropa suočava“.

Krajem 2015. ukupno 63,5 miliona osoba širom svijeta bilo je prisiljeno napustiti njihove države zbog progona, sukoba, općeg nasilja ili kršenja ljudskih prava. Tokom 2015. 12,4 miliona osoba napustilo je njihove domove. U prosjeku 24 osobe širom svijeta napustile su njihova mjesta stanovanja svake minute - svaki dan u 2015. UNHCR procjenjuje da je 10 miliona osoba globalno bilo bez državljanstva na kraju 2015. Međutim, podaci koje su vlade zabilježile pokazuju da se

---

¹¹ The Washington Post , https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/09/18/8-reasons-why-europes-refugee-crisis-is-happening-now/?utm_term=.306e6e1fdfe2 (pristup stranici ostvaren 5.2.2017.).

¹² N1, <http://hr.n1info.com/a72302/Svijet/Svijet/Glavni-uzrok-izbjeglicke-krize-je-zao-neposten-sustav.html> (pristup stranici ostvaren 5.2.2017.).

¹³ SOTT, <https://hr.sott.net/article/3900-Putin-Uzrok-izbjeglicke-krize-je-vojna-intervencija-u-Iraku> (pristup stranici ostvaren 5.2.2017.).

¹⁴ Pojam Arapsko proljeće označava niz pobuna koje su se dogodile na području Sjeverne Afrike i Bliskog istoka, a koje označavaju borbu protiv diktature i nedostatka osnovnih ljudskih prava. Pobunama se željela ostvariti socijalna pravda, pristojna budućnost i normalni standardi življenja. Samoubistvo Muhameda Buazizija smatra se okidačem za pokretanje Arapskog proljeća. On se spalio 17. decembra 2010. u Tunisu zbog toga što mu je bilo uskraćeno pravo žalbe na zabranu prodaje voća, izrečenu jer nije imao novac za mito policiji. Sam čin spaljivanja ovog uličnog prodavača pokrenuo je tunisku Jasmin revoluciju 18. decembra 2010. Tunisija je prva arapska država koja je protestima skinula nedemokratskog vođu Zinea el-Abidina Ben Alija. Protesti u Egiptu počeli su 25. januara 2011., a rezultirali su ostavkom tadašnjeg predsjednika Hosnija Mubaraka. Tokom 15. februara 2011. dešavaju se promjene u Libiji, gdje počinje građanski rat u kojem je ubijen dugogodišnji diktatorski vođa Muammar Gaddafi. Pobune protiv režima u Siriji počele su 15. marta 2011., što je 3. februara 2012. preraslo u građanski rat. Pogođen protestima predsjednik Jemena Ali Abdelah Saleh 27. februara 2012. potpisao je sporazum o odlasku s vlasti. Protesti su zabilježeni u Omanu, Bahreinu, Jordanu i Maroku. Glavni razlog pobune naroda ovih zemalja jeste nedostatak ljudski prava i dugogodišnji diktatorski režim. Više čitati na linku: <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/dan-kada-je-pocelo-arapsko-proljece> (pristup stranici ostvaren 5.2.2017.).

radi o 3,7 miliona individua bez državljanstva u 78 zemalja. Više od polovine (54%) izbjeglica dolazi iz Sirije (4,9 miliona), Afganistana (2,7 miliona) i Somalije (1,1 milion). Krajem 2015. više od 3,2 miliona osoba čekalo je na odluku o njihovim prijavama za azil. Tokom 2015. samo 201,400 izbjeglica vratilo se u njihove države, a od toga većina se vratila u Afganistan (61,400), Sudan (39,500) i Srednjoafričku Republiku (21.600). Djeca ispod 18 godina čine polovinu izbjegličke populacije u 2015. Zemlje koje su primile najviše izbjeglica su: Turska (2,5 miliona), Pakistan (1,6 miliona), Lebanon (1,1 miliona), Iran (979,400), Etiopija (736,100) i Jordan (664,100).¹⁵ Posljedice izbjegličke krize jasno su vidljive, veliki broj žrtava i širom svijeta raseljenih osoba, državne granice pune gladnih i iznemoglih izbjeglica kojima je onemogućen smještaj i pravo na rad, zatim nedostatak humanitarne pomoći i loše medijsko izvještavanje, te nepoštivanje osnovnih dokumenata koji štite prava izbjeglica.

3.3. Šta Evropska unija čini o pitanju izbjeglica

Evropska unija predstavlja nadnacionalnu zajednicu evropskih zemalja. Ona nije ni međunarodna organizacija ni država, ona je specijalna tvorevina (*sui generis*). Razvoj EU počinje 50-ih godina, a idejnim tvorcem Evropske unije smatra se Robert Šuman. Ona trenutno broji 28 država članica, a posljednja država koja se postala članica EU je Hrvatska (2013). Struktura EU nije predmet mog interesovanja, jer ovdje me zanima isključivo *Migracijski program EU*.

Tokom maja 2015. Komisija EU predstavila je Migracijski program u kojem je utvrđen pristup upravljanja migracijama. „*Ovaj program nastoji smanjiti poticanje ljudi na nezakonite migracije, spasiti živote, te osigurati vanjske granice EU. Njime se predviđa razvoj politike azila i nove politike o zakonitoj migraciji*“.¹⁶ U okviru ovog programa donesen je prijedlog za aktivaciju mehanizam za odgovore u hitnim slučajevima, kao i prijedlog za akcijski plan EU protiv krijumčarenja migranata za 2015-2020. Komisija je predložila uspostavu mehanizma premještanja u kriznim situacijama. Predložena je i uredba o zajedničkom EU popisu sigurnih zemalja porijekla,

---

¹⁵ Svi podaci koji su korišteni prilikom pisanja ovog dijela preuzeti su sa stranice UNHCR-a, detaljnije o dešavanjima možete se informisati na linku: <http://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/576408cd7/unhcr-global-trends-2015.html> (pristup stranici ostvaren 7.2.2017.).

¹⁶ Opće izvješće o aktivnostima Evropske unije 2015., <http://publications.europa.eu/documents/2072384/2117292/NAAD16001HRN.pdf/0dce4cc2-4488-4a63-9886-6c0df333741c> (pristup stranici ostvaren 7.2.2017.).

te akcijski plan EU o vraćanju. Tokom 2015. EU se povezao s matičnim i tranzitnim zemljama migranata. Migracije su postale dio misije u okviru sigurnosne i odbrambene politike koja se već provodi u zemljama poput Malija i Nigera. Ovim programom nastoji se poboljšati upravljanje zakonitim migracijama na razini EU kako bi se bolje riješilo pitanje radne snage – cilj je privući visokokvalifikovane izbjeglice. Komisija je donijela prijedlog o novoj evropskoj naljepnici vize, te je pokrenuto javno savjetovanje o paketu o pametnim granicama. Tokom 2015. pokrenuta je operacija Eunafor Med, koja je imala za cilj spriječiti krijumčarenje ljudi u Sredozemlju i pomoći da se spriječe daljnji gubici ljudskih života. Detaljnije o evropskom migracijskom programu možete se informisati putem *Općeg izvještaja o aktivnostima EU 2015.*

Da li je EU uradio sve što je bilo potrebno kako bi zaštitio prava izbjeglica? Jesu li države koje su časne članice ove organizacije postupile u skladu s Konvencijom o statusu izbjeglica donesenom 1951.? Ovo su pitanja na koja se manje-više mogu pronaći odgovori u medijima ili barem naslutiti. Međutim, ono što će ljudi sigurno zapamtiti, jeste dizanje zidova u XXI stoljeću. Taman kad smo srušili neke zidove u nadi da se više nikada neće podići, došli smo u situaciju kada su sredstva za dizanje novih zidova dobijala na značaju, a ljudski životi ipak dobijali cijenu. Nisu li zemlje EU odgovorno pristupile ovom problem? Vjerovatno je bilo teško shvatiti da je izbjeglicama potreban smještaj, a da im države EU trebaju, odnosno moraju pružiti pravo da nastane njihov dio teritorije, jer ako osobe imaju status izbjeglice one imaju pravo kretati se teritorijom drugih država.

Prema podacima UNHCR-a osobe iz Sirije sigurno su proglašene izbjeglicama zbog građanskog rata. Nakon Drugog svjetskog rata ovo je najveći izbjeglički val s kojim se Evropa suočila, no, da li je nešto naučila iz historije? Onim što smo dosad vidjeli očigledno da nije, Migracijski program je dobar način da se djeluje, ali potrebno je raditi i mnogo više na saniranju ovakvih problema koji se konstantno aktueliziraju. Jedno je sigurno, Evropa zaista nikad neće biti miran dokle god njeni susjedni ne budu bili mirni.

3.4. Visoki komesarijat UN za izbjeglice (UNHCR)

Ured Visokog komesarijata UN-a za izbjeglice nastao je nakon Drugog svjetskog rata, tačnije 1950. Na UNHCR-ovoj oficijalnoj stranici piše da je njihova primarna svrha da zaštite prava ljudi koji su prisiljeni na bijeg iz njihovih zemalja zbog rata, terorizma ili bilo kojeg drugog vida

ugrožavanja osnovnih ljudskih sloboda. Između ostalog navode da je „cilj UNHCR-a da svako ostvari osnovno pravo na traženja azila i utočišta u drugoj državi“. ¹⁷

Kada govorimo o 2015. možemo reći da je priliv izbjeglica za tu godine nezapamćen, odnosno da se nešto slično desilo prije nekih 66 godina (nakon Drugog svjetskog rata). Saniranje ovog problema zahtijeva učešće država koje su domaćini izbjeglica, kao i država koje su u sukobu ili države koja ima unutardržavni sukob. Kako bi se pomoglo izbjeglicama potrebno je više truda, ulaganja, te obavezno osviještenosti.

UNHCR nudi niz dokumenata koji ukazuju kako se izbjeglice trebaju tretirati. Pitanje je da li su ti dokumenti poštovani. Kao i mnoge druge stvari s kojim se susrećemo, ovi dokumenti nekada znaju biti samo mrtvo slovo na papiru. Ono što se mora priznati, jeste da UNHCR zaista igra veliku ulogu u ublažavanju patnje izbjeglica.

4. IZVJEŠTAVANJE MEDIJA U KRIZNIM SITUACIJAMA

4.1. Izvještavanje, funkcije medija i način njihovog djelovanja

Kada sam definisao izbjegličku krizu rekao smo da ona podrazumijeva masovno kretanje osoba koja je prouzrokovano ratom, terorizmom ili bilo kojim drugim vidom ugrožavanja ljudskih sloboda, u svrhu spašavanja. U kontekstu ovog rada mi govorimo o izbjegličkoj krizi koja je pogodila Evropu tokom 2015.

Kao glavni uzrok izbjegličke krize 2015. možemo uzeti građanski rat u Siriji koji traje još od 2011., međutim, sukobi na području Bliskog istoka buktaju već odavno. Kao posljedica rata nastaju migracije. Tokom 2015. iz Sirije izašlo 4,9 miliona ljudi, što je čini prvom zemljom po broju nasilno raseljenih osoba u 2015. Prilikom ovakvih dešavanja mediji trebaju pokazati profesionalizam tokom izvještavanja. „*Izvještavanje je opisivanje, a novinari koji izvještavaju o događajima cijenjeni su ako to rade precizno, jasno, životopisno i atraktivno, bez obzira na vrstu medija*“. ¹⁸ Tucaković (2004) kaže da izvještavanje obuhvata sve novinarske žanrove koji u

---

¹⁷ The UN Refugee Agency (UNHCR), <http://www.unhcr.org/who-we-help.html> (pristup stranici ostvaren 8.2.2017.).

¹⁸ De Berg, H. (2007): Istraživačko novinarstvo, Clio, Beograd, str. 24.

pojednim trenucima i fazama najbolje izražavaju otkrivene činjenice, skrivena značenja, suštinske promjene i vrijednosti.

Mediji kreiraju slike javnosti i stoga su jako važni. Na osnovu vijesti ljudi kreiraju njihove stavove i donose zaključke. Osnovne funkcije medija jesu da informišu, zabave i edukuju. Sam proces informisanja podrazumijeva prikupljanje informacija, kreiranje poruka, diseminiranje tih poruke i omogućavanje razumijevanja zbivanja u društvu i svijetu. Što znači da sve informacije koje su prenesene javnosti o izbjegličkoj krizi moraju jasno predstaviti događaj, odnosno trebaju biti tako predstavljene da javnost razumije problem o kojem mediji izvještavaju.

Mediji djeluju na tri nivoa: kognitivni učinci (spoznaju), afektivni učinci (na emocije) i bihevioralni učinci (na ponašanje). Upravo zbog ovakvog djelovanja, važno je da mediji vode računa o tome na koji način će tretirati određene događaje, jer mogu buditi emocije kod ljudi (kao što su skupovi solidaranja), te mogu provocirati ponašanje kao što je agresivnosti prema izbjeglicama. Mediji moraju biti jako oprezni prilikom izvještavanja u kriznim situacijama. Ono što sigurno znamo, jeste da je etika pravi put. Praćenje njenih principa zaista nas vodi prema objektivnom, nepristrasnom i profesionalnom informisanju.

4.2. Objektivnost

Kada govorim o objektivnosti uvijek pomislim na situaciju u kojoj se trebam izvući iz samog sebe i podići na jednu visinu iz koje ću biti sposoban da sagledam situaciju iz svih uglova. Teško je postići objektivnost, ali nije nemoguće, to je ono s čim se novinari konstantno susreću. Jedan od glavnih zadataka novinara jeste da nauči kako savladati subjektivnost. Novinari današnjice jesu postali oni koji iznose mišljenja, ali njihov zadatak prvenstveno jeste da pronađu relevantne izvore, te da s aspekta novinarstva predstave priču na što bolji način.

Pojam objektivnosti potiče od lat. riječi *objectivus* što znači nepristrasan, pravičan, istinit. Koliko novinar u današnjem vremenu, u kojem se sve vrti oko brzine može kvalitetno istražiti određeni događaj? To je pitanje koje se stalno postavlja, a novinari se konstantno brane time da nisu imali dovoljno vremena da razgovaraju s više izvora, te da pribave više dokumenata itd. No, onda se može postaviti pitanje zašto raditi na priči za koju nemate dovoljno materijala? Kome još trebaju

poluinformacije ili dezinformacije? Toliko je medija koji su gladni i žedni novih pratilaca, slušatelja i čitatelja. Vjerovatno uvijek postoji neko ko može uistinu tu priču završiti. Potrebno je vidjeti koliko će neko biti sposoban da se približi istinitosti određene situacije? Odnosno koliko će on objektivno predstaviti svaku stranu priče, što bi se u novinarstvu reklo dovesti više izvora na jedno i od toga praviti priču. Putem objektivnosti teži se interpretaciji stvarnosti baš onakvom kakva ona jeste.

Nekako se vremenom približavamo tome da objektivnost postaje kao ona dobro poznata rečenica „ljepota je u očima posmatrača“, kako novinar shvati određenu situaciju to po pravilu postaje objektivno. Nekada se mogu ukrštati pogledi na objektivnost novinara i urednika, a na kraju nijedan od njih ne mora nužno izaći s objektivnom informacijom. Pogotovo kada se radi o masovnijim događajima koje odlikuje kriza. Oni dobijaju na značaju, jer u tim situacijama objektivnost je najbitnija.

Kada se novinar najviše može približiti objektivnosti? Kada dobro poznaje situaciju o kojoj govori, te posjeduje određene dokaze, kada ima više izvora iza onoga što je spustio na papir i kada posjeduje empiriju iz prijašnjih situacija. Iskustvo je zaista važno. U nedostatku objektivnosti posljedice mogu biti velike, novinari nekada nisu ni svjesni šta mogu prouzrokovati. O objektivnosti završit ću principom Anaksagorine filozofije koji kaže da pomoću pojavnog sadržaja možemo vidjeti ono što je skrivene tj. nevidljivo.

4.2.1. Empatička i faktografska teorija

Postoje dva suprostavljena stava o objektivnosti: empatička i faktografska ili činjenična teorija. „Prema prvom teorijskom pristupu, novinar u kriznoj situaciji mora imati više empatije za patnju oštećene ili marginalizovane grupe“. ¹⁹ Najznačajniji predstavnik ovog teorijskog pravca je Martin Bell. Prema drugom teorijskom pristupu „novinar ima zadatak saznati činjenično stanje u bilo kojem području života. Zastupnik javne riječi nema zadatak saosjećati se s nekim, nego treba

---

¹⁹ Barović, V. (2010), Objektivnost, novinarska etika I izvještavanje u kriznim situacijama. // Vjerodostojnost medija: Međunarodna znanstvena konferencija održana 30.6.2010. Zagreb: Fakultet političkih znanosti, str. 118-126.

*razumjeti određeni događaj, što naravno ne isključuje human odnos prema unesrećenima“.*²⁰
Najznačajniji predstavnik drugog teorijskog pristupa je Jhon Simpson.

Bez obzira na to što novinar mora raditi njegov posao onako kako dolikuje, uvijek postoji trenutak koji kod svakog novinara može izazvati emocije. Ono što je bitno u tim situacijama, jeste ne podleći emocijama. Emocije spadaju su naš iracionalni dio i nije dobro prilikom izvještavanja voditi se njima u potpunosti. Međutim, pokazati jedan nivo osjećajnosti zaista jeste potrebno. Kada izvještavate o izbjegličkoj krizi s lica mjesta nemoguće je ostati hladan kao stijena i ponašati se kao da se oko vas ništa ne dešava. Primjer koji se nikako ne treba slijediti je Mađarska novinarka Petra Laslo, koja je nogom udarila nekoliko izbjeglica, među kojima je bilo i jedno dijete.

Kako bi javnost što bolje informisali postoji potreba da prvo novinar razumije ono o čemu izvještava kako bi bio sposoban da predstavi javnosti određeni događaj. Nedostatak razumijevanja vodi do nepotpune informacije. Novinar mora da obezbijedi javnosti informacije koje su nepristrasne i potpune. Postoji jako tanka liniji između osjećaja i razumijevanja, upravo po toj tankoj liniji novinar mora hodati. Oba teorijska pravca imaju pozitivnosti, pa iz oba možemo izvući jako bitnu i važnu poentu.

Novinar mora biti spreman da pronade onu zlatnu sredinu o kojoj je govorio Aristotel, jer bez nje u ovakvim situacijama teško da možemo imati profesionalno izvještavanje. Kao što kaže jedna latinska izreka *recta linea brevissima, recta via tutissima*.²¹ Novinar mora pronaći pravi put koji vodi do kvalitetnog izvještavanja i koji neće naštetiti bilo kome, te koji će pokazati pravi nivo profesionalnog djelovanja, razumijevanja, kao i empatije.

Krajnji cilj je uraditi kvalitetnu priču koja će odgovoriti na onih famoznih 5W+H novinarskih pitanja. Pronalaskom odgovora na sva ova pitanja gradimo priču, dajemo joj temelj, dižemo zidove, pa postavljamo krov. Međutim, priča može sadržati sve odgovore, a da nijedan nije tačan, stoga je potrebno ispitati svaki detalj priče.

---

²⁰ Isto.

²¹ Prava linija je najkraća, pravi put je najsigurniji.

4.3. Informišite, ne činite štetu

Mediji su tu da obavljaju njihovu glavnu funkciju, a to je da informišu o određenom događaju. Ukoliko to dobro rade, utoliko će imati više pratilaca njihovog rada. Odgovornost postaje sve veća kada se u kriznim situacijama treba ograditi od onoga što nudi ubrzan tempo življenja i društvo koje traži lahak sadržaj. Zašto da se neko pita o bitnim pitanjima, kada ipak može gledati TV – lahke sadržaje (Veliki Brat, Farma, Parovi...). U moru takvih sadržaja novinari trebaju naći pravi način da predstave bitna dešavanja, a kakvo je vrijeme došlo oni pišu o najbitnijim stvarima u formi senzacionalizma. No, da li se zaista o mrtvim osobama, teškim životnim uslovima i podignutim žicama može pisati kao o kiksi pjevačica koje sasvim slučajno nisu obukle donji veš? Naravno da ne može. Novinari toga moraju biti svjesni, i trebaju se boriti protiv takvog načina izvještavanja.

Media Circle pozvao je novinare, urednike i sve druge koji izvještavaju ili javno govore o izbjeglicama da to rade profesionalno. Poručio je da treba izbjegavati politizaciju, klasifikaciju po etnicitetu i vjeri, stereotipizaciju i savjetovao je poštivanje privatnosti izbjeglica. Ovome bi se moglo dodati da medijsko osoblje treba poznavati dokumente koji štite prava izbjeglica (dokumenti su dostupni na stranici UNHCR-a). Mediji moraju pažljivo postupati s djecom prilikom izvještavanja, jer se pokazalo da polovinu izbjegličke krize čine djeca ispod 18 godina (informisati se više putem Konvencije o pravima djeteta 1989).

Stereotipi nastaju u trenutku kada ljudi nisu dovoljno informisani o određenim grupama ljudi ili određenim kulturama. „*Oni predstavljaju generalizaciju zasnovanu na ograničenom iskustvu*“.²² Razvijaju se u skoro svim situacijama, a jedan od takvih primjera je niz stereotipa koji se izrodio prema Jevrejima za vrijeme Drugog svjetskog rata i vlasti Hitlera u Njemačkoj. Stereotipi uvijek postoje, a nastaju kao rezultat neprihvatanja određenih individua ili grupe zbog različitog djelovanja i funkcionisanja. Klasifikacija prema etnicitetu i vjeri ne bi trebala postojati u bilo kojoj situaciji, a kamoli u onim kriznim. Pogrešno je uz ime izbjeglice navoditi bilo koji etnički ili vjerski epitet poput Arap, musliman ili Sirijac. Potrebno je izbjegavati politizaciju izbjegličkog pitanja u zemljama tranzita i zemljama destinacije. Poštivanje privatnosti izbjeglica je obavezno. Ako oni ne žele da budu snimani novinar to mora poštovati. Sve osobe ispod 18 godina ne smiju biti

---

²² Tabs, S. (2013): Komunikacija principi i konteksti, Clio, Beograd, str. 432.

snimane i fotografisane ako to njihovi roditelji ne dozvole. Život izbjeglica je u opasnosti na više načina, stoga s njima treba postupati pažljivo i profesionalno. Treba strogo voditi računa o tome odakle se preuzimaju statistički podaci o izbjeglicama prilikom izvještavanja. Preuzete podatke moraju potvrditi nadležna državna tijela ili međunarodne organizacije (napr. UHNCR).

4.3.1. Tačnost

Postići tačne informacije predstavlja krajnji cilj ove profesije zato što one vode ka uvažavanju boljeg ugleda. Ako medijske organizacije okupljaju individue koje teže ostvarivanju ovog principa i one će daleko biti cjenjenije. Mediji često podliježu netačnim i neprovjerenim informacijama zbog toga što je njihov cilj izazvati reakciju i čitanost. Nasuprot njih postoje mediji koji zaista drže do tačnosti. U kriznim situacijama potrebno je udovoljiti principu tačnost. Netačne informacije mogu imati ogromne posljedice, koje bi se mogle reflektirati na život izbjeglica. Vijesti trebaju sadržavati sve ono što se da potkrijepiti dokazima: video, sliku, dokumente itd. Princip je jednostavan, budite zadnji, ali donesite tačnu informaciju!

Ukratko o tačnosti:

- ❖ *„Izveštaji trebaju biti tačni, provjereni i zasnovani na dokazima,*
- ❖ *Glasine nisu vijesti – one nemaju nikakvu drugu ulogu osim da potaknu novinara da istraži određenu temu,*
- ❖ *Naslovi i kratki sadržaji vijesti moraju biti zasnovani na činjenicama,*
- ❖ *Pažljivo provjerite sve podatke prije objavljivanja,*
- ❖ *Urednici moraju pročitati tekstove temeljito da bi bili sigurni da su tačni,*
- ❖ *Uvijek tražite dva izvora za potvrdu svake činjenice,*
- ❖ *Sve greške treba priznati i ispraviti ih što prije,*
- ❖ *Kod prevođenja citata, uvijek se potrudite da dobijete precizan prijevod“.* ²³

---

²³ Mediacentar, priručnik Smjernice o uređivačkoj etici, http://www.media.ba/mcsonline/files/shared/Smjernice_o_uredjivackoj_etici_Bos.pdf (pristup stranici ostvaren 12.2.2017.).

4.3.2.. Govor mržnje

Naša svakodnevnica podrazumijeva konstantno suočavanje s govorom mržnje, od pisanja u novinama, pa sve do portala. Pojam govor mržnje može se definisati kao „svaka izjava koja priziva nasilje, mržnju i diskriminaciju protiv individua ili grupa, najčešće na osnovu njihove seksualnosti, rasne ili religijske pripadnosti“. ²⁴ Izbjegličku krizu 2015. pratili su teroristički napadi koji su se dešavali u Evropi. Prvenstveno je postojao strah od toga da se među izbjeglicama nalaze predstavnici organizacije Islamske države. Mnoge države uslijed toga burno su reagovale na dolazak izbjeglica.

Generalno u svijetu buktaju problemi zbog toga što se ljudi islamske vjeroispovijesti počinju povezivati s teroristima, tako da su zabilježeni mnogo slučajevi odbacivanja osoba koje pripadaju ovoj religiji. „U Njemačkoj pokrajini Bavarskoj u gradu Ingolstadtu jedna diskoteka je zabranila ulaz izbjeglicama. Nakon niza prosvjeda i optužbi da se radi o rasizmu zabrana je povučena“. ²⁵ Predsjednik Sjedinjenih Američkih Država Donald Trup potpisao je 28.1.2017. izvršnu uredbu kojom, kako on kaže, želi zaštititi SAD od terorista. Izvršna uredba na četiri mjeseca zabranjuje ulazak u SAD izbjeglicama, turistima i posjetiteljima iz Srije, Iraka, Irana, Sudana, Libije, Somalije i Jemena.

Na ovu odluku Trumpa reagovale su mnoge ličnosti, među kojim se našla poznata glumica i ambasadorica UN-a Angelina Joli. Ona je rekla da „ova odluka neće učiniti SAD sigurnijim“, te da „izbjeglice nisu teroristi, već u većini slučajeva žrtve terorizma“. ²⁶ U Francuskoj su također zabilježeni slučajevi govora mržnje prema izbjeglicama. „Vođa francuskog desničarskog Nacionalnog fronta Marine Le Pen kritikovala je 'ludu migrantsku krizu', a onda predložila da se ilegalni migranti pošalju kući i zabarikadiraju granice“. ²⁷

---

²⁴ Centar za kulturu dijaloga, publikacija Stop govoru mržnje: [http://www.ckdbih.com/dokumenti/STOP%20GOVORU%20MRZNJE_fv%20\(1\).pdf](http://www.ckdbih.com/dokumenti/STOP%20GOVORU%20MRZNJE_fv%20(1).pdf) (pristup stranici ostvaren 12.2.2017.).

²⁵ DW, <http://www.dw.com/hr/izbjeglicama-zabranjen-ulaz-u-disko-klub/a-18444269> (pristup stranici ostvaren 12.2.2017.).

²⁶ Klix, <https://www.klix.ba/vijesti/svijet/angelina-jolie-upozorila-trumpova-zabrana-ulaska-izbjeglicama-u-sad-je-igranje-s-vatrom/170203066> (pristup stranici ostvaren 12.2.2017.).

²⁷ Dnevni avaz, <http://www.avaz.ba/clanak/273828/marine-le-pen-zabranili-ulazak-u-izbjegliki-kamp?url=clanak/273828/marine-le-pen-zabranili-ulazak-u-izbjegliki-kamp> (pristup stranici ostvaren 12.2.2017.).

Svi primjeri ukazuju da se radi o čistom pozivu na nasilje, mržnju i diskriminaciju izbjeglica. Kako će SAD pokazati mladim ljudima da budu demokratični ako njihov predsjednik postupa u potpunosti protiv svih principa demokratije? Kako mladi ljudi da grade prijateljstva koja su bazirana na različitosti kada se u diskotekama zabranjuje ulaz izbjeglicama? Šta će trenutni francuski politički vrh naučiti mlade ljude koji će ih zamijeniti? Ovim postupcima nikako ne doprinose razvoju društva ni poticanju senzibilnosti u ovakvim situacijama, a tako se kriza samo produbljuje.

Demokratija je puno širi pojam nego što mi sebi u glavama možemo to predstaviti. Čomski (2009) govori o dvije koncepcije demokratije. „*Jedna koncepcija demokratije smatra da je demokratsko društvo ono u kojem javnost ima sredstva da na neki smislen način učestvuje u rješavanju vlastitih poslova, a sredstva informisanja su otvorena. Druga koncepcija demokratije je ona u kojoj javnost mora biti spriječena da upravlja vlastitim poslovima, a sredstva informisanja moraju biti držana pod strogom i tijesnom kontrolom*“. ²⁸ Šta se krije iza riječi demokratija teško je odgonetnuti, čini se da danas svako kroji demokratiju kako on misli da je ispravno. Demokratiju spominjem isključivo zato što se po njenim principima trebaju ostvariti osnovne slobode i prava ljudi, međutim, to nije uvijek slučaj.

Mržnja prema bilo kome i bilo čemu nikada ništa dobro nije donijela. Čovjek rijetko može shvatiti da je ono što je različito zapravo lijepo, te da u tome što svako od nas ima svoj pečat i jeste čar življenja. Poziv na diskriminaciju je samo jedan segment koji pokazuje da čovjek još uvijek nije dovoljno civilizovan i da nije spreman prihvatiti principe humanizma. Nekako opet dođemo do one latinske izreke *homo homini lupus*. ²⁹

U filmu *Down of the Planet of the Apes* objavljenom 2014. tokom jedne scene zabilježena je divna rečenica „ape not kill ape“. To je ono što čovjek mora shvatiti! Čovjek nikada ne treba težiti da naškodi drugom čovjeku. On treba težiti da mu pomogne, jer ono što nas čini drugačijim od svih bića jeste naša sposobnost razmišljanja, mogućnost shvatanja, interpretiranja i usvajanja. Govor mržnje nije rješenje, to neće spriječiti izbjegličku krizu, samo će nas dovesti do situacije kada ćemo još jednom pasti na testu, jer zaista nećemo imati snage da odgovorimo na pitanje ko smo mi zaista u ovom svijetu. Naravno, pravi odgovor je čovjek, ali ako nekom uistinu činimo zlo, ako

---

²⁸ Čomski, N. (2009): Kontrola medija, Rubikon, Novi Sad, str. 7.

²⁹ Čovjek je čovjeku vuk.

nekog uništavamo zarad tiraža, gledalaca, pratilaca itd. možemo li se definisati kao čovjek? Rekli bismo da ne može. Stoga se uvijek treba približiti istini i pratiti principe deontologije koja je nužna da nam bude *tao*³⁰ kako bismo bili bolji u onome što radimo.

Što se tiče zakonskog okvir govor mržnje uređen je sljedećim dokumentima: Povelja Ujedinjenih naroda (1945), Opća deklaracija o ljudskim pravima (1948), Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (1950), Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije, Krivični zakon u BiH, Krivični zakon u FBiH, Krivični zakon RS, Krivični zakon Brčko Distrikta. U *Kodeksu za štampu i online medije BiH* postoji suprostavljanje diskriminaciji u član 3 – huškanje i članu 4 – diskriminacija.

4.3.3. Pravo na privatnost

Postoje stvari u životu o kojima čovjek ne želi pričati i koje isključivo želi zadržati između svoja četiri zida. To svaki čovjek prvenstveno radi kako bi sebe zaštitio od okoline i mogućeg iskorištavanja njegove privatnosti. „*Privatnost podrazumijeva da nad određenim sferama naših života imamo neprikosnovenu kontrolu i da u njih drugi nemaju pravo da se miješaju, ni da njima upravljaju sem ako mi tako izaberemo*“. ³¹

U privatnost pojedinih osoba može se zadirati ako je ona od javnog interesa kaže se u članu 9. Kodeksa za štampu i online medije BiH. „*Kod izvještavanja o aspektima privatnosti koji su od posebnog interesa za javnost novinar ne smije preći granicu etičnosti povodeći se senzacionalizmom, neprimjerenom radoznalošću, voajerizmom ili željom da se neko izvrgne poruzi ili da se unizi nečije dostojanstvo*“. ³² Osobe koje se bave javnim poslom znaju da će na neki način njihova privatnost biti narušena, međutim osnove privatnosti koje omogućavaju čovjeku normalno funkcionisanje moraju biti sačuvane.

U Kodeksu časti BH novinara usvojenom 2004., u stavku 16. navodi se da novinar treba štiti čovjekovu intimu od neopravdanog ili senzacionalističko otkrivanja u javnosti. Dalje piše da je

---

³⁰ Termin iz kineske filozofije, znači put.

³¹ De Berg, H. (2007): Istraživačko novinarstvo, Clio, Beograd, str.224.

³² Kodeks novinara/novinarki Crne Gore, <http://www.osce.org/fom/255576?download=true> (pristup stranici ostvaren 13.2.2017.).

„novinar obavezan poštivati svačije pravno na privatni i porodični život, dom, zdravlje, i prepisku (intersubjektivnu komunikaciju)“. ³³ Zadiranje u privatnost ako ono nije unaprijed dozvoljeno smatra se neprihvatljivim.

4.3.4. Postupanje sa žrtvama izvještavanja

Osobe koje doživljavaju traumatične trenutke zahtijevaju posebno postupanje prilikom prikazivanja događaja u medijima u kojima oni sudjeluju. Izbjeglice nemaju njihove domove, nemaju odjeću, hranu i sve ostalo što je potrebno za normalne životne uslove, a neki od njih su povrijeđeni i izmoreni od puta, dok su drugi slomljeni zbog gubitaka bliskih osoba prilikom dolaska na granice drugih zemalja. „Mediji imaju slobodu da neke slike ne objave, odnosno da ih isijeku, ali ne rukovođeni duhom cenzure, nego iz poštovanja prema ličnostima umiješanim u određeni događaj, kao i prema osjećanjima i osjetljivosti javnosti“. ³⁴

Određeni događaji nisu prijatni za oko javnosti, stoga se njihovo prikazivanje u detalje treba izbjegavati. Neki mediji se posebno koriste događajima gdje izbjeglice u njihovoj nemoći pokazuju bol, patnju, suze, gubitak nade itd. Primjer o kojem pišem možete pronaći na *NI portalu* (2015). Mađarska policija zaustavila je voz s izbjeglicama, koji se 9.9.2015. iz Budumpešte uputio prema Austiriji, te im je rekla da siđu u Bicsk, gdje se nalazi mađarski prihvatni centar. Deseci izbjeglica legli su na prugu, protiveći se odluci mađarske policije da ih odvede u obližnji privatni centar, dok su neki pokušali pobjeći policajcima. Posebno je prikazan trenutak kada je čovjek sa ženom i djetetom legao na prugu, gdje se oko njih u tom trenutku okupilo više policajaca. Dok je nekoliko policajaca odvelo muškarca, ostali policajci su ženi pomogli da ustane. Novinari su se takmičili da zabilježe još koju senzacionalnu fotografiju patnje ovih ljudi.

---

³³ Kodeks časti BH novinara, http://www.bhnovinari.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=362&Itemid=223&lang=bs (pristup stranici ostvaren (13.2.2017.).

³⁴ Kornj, D. (1999): *Etika informisanja*, Clio, Beograd, str. 60.

4.3.5 Senzacionalizam

Većina medija pribjegava čarima senzacionalizma, koje podrazumijevaju više čitalaca i posjetilaca na jednom mjestu, a ostvaruju se dramatičnim naslovima, fotografijama ili najavama. Ova vrsta pisanja je najzastupljenija u takozvanoj žutoj štampi. „*Odlike senzacionalizma su medijsko uveličavanje događaja, tačnije davanje većeg prostora, a to znači značenja nekom događaju*“. ³⁵ Što je više pratilaca, to je više novca. „*Senzacionalističke vijesti postale su usko povezane s komercijalizacijom medija. Kaže se da su vijesti postale roba na tržištu pomoću koje mediji ostvaruju profit*“. ³⁶

Primjeri senzacionalizma kroz naslove: "*HDZ-ovac tvrdi da izbjeglice masovno siluju i krađu po Zagrebu! Policija: Ne nasjedajte na laži!*" ³⁷, „*Ekskluzivna ispovijest pretučenog Iračanina: Ostajem ovdje, naučit ću hrvatski i završiti školu*“³⁸, „*Foto: Džihadisti se infiltrirali među izbjeglice ovo je trenutak kad su Iračani među njima zapazili pripadnika ISIS-a, a njegova majka je plakala*“ ³⁹, „*Izbjeglice, teroristi ili nešto treće? U kontejnerima pronađeno 5.000 dugih cijevi i preko 500.000 metaka*“ ⁴⁰, „*Sukobi na Lesbosu i Kosu: Grčki policajci na izbjeglice bacali šok bombe i suzavce*“ ⁴¹, „*Fotografija koja je ganula Hrvatsku – kako naši novinari postupaju s izbjeglicama*“. ⁴² Svi ovi naslovi predstavljaju pokušaj privlačenja pažnje. Glavni cilj jeste ostvariti što veću praćenost i čitanost. Kada se radi o aktualnim dešavanjima ovakav način pisanja posebno dobija na značaju. Čitatelje je lakše privući ovakvim naslovima, jer oni inače puno obećavaju, ali jako malo pružaju. Mnoge informacije koje se nude su neproverene i plasiraju se samo kako bi ta medijska organizacija bila prva u objavljivanju tih informacija. Bilo kakav vid

³⁵ Valić-Nedeljković, Dubravka (2007): O novinarstvu i novinarima, KriMel, str. 185.

³⁶ Brošura „*Kako prepoznati senzacionalizam u medijima*“, <http://dkmk.hr/wp-content/uploads/2016/01/Kako-prepoznati-senzacionalizam-u-medijima.pdf>, (pristup stranici ostvaren 15.2.2017.).

³⁷ Bljesak.info, <http://www.bljesak.info/rubrika/vijesti/clanak/hdzovac-tvr-di-da-izbjeglice-masovno-siluju-i-kradu-po-zagrebu-policija-ne-nasjedajte-na-lazi/133220> (pristup stranici ostvaren 15.2.2017.).

³⁸ Večernji list, <http://www.vecernji.hr/crna-kronika/berdi-ne-mrzim-ih-ostajem-ovdje-naucit-cu-hrvatski-i-zavr-siti-skolu-1149650> (pristup stranici ostvaren 15.2.2017.).

³⁹ JutarnjiVijesti, <http://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/foto-dzihadisti-se-infiltrirali-medu-izbjeglice-ovo-je-trenutak-kada-su-iracani-medu-njima-zapazili-pripadnika-isis-a-njegova-majka-je-plakala/5235207/> (pristup stranici ostvaren 15.2.2017.).

⁴⁰ Zagreb.info, <http://www.zagreb.info/aktualno/svijet/izbjeglice-teroristi-ili-nesto-trece-u-kontejnerima-pronadeno-5000-dugih-cijevi-i-preko-500-000-metaka-video/14594> (pristup stranici ostvaren 15.2.2017.).

⁴¹ Net.hr, <http://net.hr/danas/svijet/sukobi-na-lesbosu-i-kosu-grcki-policaici-na-izbjeglice-bacali-sok-bombe-i-suzavac/> (pristup stranici ostvaren 15.2.2017.).

⁴² HRT Vijesti, <http://vijesti.hrt.hr/299032/fotografija-koja-je-ganula-hrvatsku-kako-nasi-novinari-postupaju-s-izbjeglicama> (pristup stranici ostvaren 15.2.2017.).

generalizacije nije dobar, stoga ga treba izbjegavati. Predstavnici nekih medijskih organizacija pišu naslove koji apsolutno ne podliježu principima pravilnog pisanja naslova, a znamo koliko je naslov važan. Žuta štampa se koristi vremenom gdje su lahki sadržaji ovladali. Puno je bitnije saznati koje boje štrampole nosi neka poznata ličnost ili ih ne nosi nikako u najboljem slučaju, pa da blam bude veći. Senzacionalizam je svakodnevna pojava u medijima, a podrazumijeva sve ono što je suprotno etičkim pravilima.

4.3.6. Jezik u društvenoj krizi

Bugarski (1997) o jeziku u društvenoj krizi govori s jednog potpuno drugog aspekta, nego što je to slučaj u ovom radu. On sa stanovišta lingvističke analize razmatra i ilustruje u vidu male provizorne tipologije neke vrste semantičkih pomjeranja, odnosno pragmatičkih strategija u jeziku kao sredstvu ratne i kvazimirovne politike. Gdje govori o:

- ❖ *Semantičkoj disperziji (razlivanju značenja).*
- ❖ *Semantičkoj inverziji (preokretanju značenja).*
- ❖ *Semantičkoj konfuziji koja nastaje kao rezultat preokretanja značenja.*
- ❖ *Semantičkoj manipulaciji.*
- ❖ *Evaziji i eufemizaciji (izbjegavanju izjašnjenja i prave riječi).*

Zapravo, sve ono o čemu piše Bugarski može se primijeniti i na situaciju izbjegličke krize. Posebno piše o tome kako se treba izbjegavati govor mržnje u društvenoj krizi, odnosno treba ga sistemski potiskivati, te zamijeniti s jezikom sporazumijevanja i dogovorom. Bilo kakav vid huškanja smatra se nedozvoljenim, odnosno mora se obuzdati. Treba se izbjegavati etiketiranje, odnosno treba izbjeći leksička i gramatička sredstva kojima pribjegava totalitarni jezik kao što su: morati, sve, nikad, nikako, a više se služiti riječima kao što su: trebati, nekad, možda, pokušat ćemo. Potrebno je određene pojave jasno definisati. Posebno treba voditi računa o upotrebi jezika kada se izvještava o drugim kulturama, jer ono što nije uvreda u bosanskom jeziku u jeziku drugih kultura može biti shvaćeno kao uvreda.

Pri izvještavanju o marginalizovanim grupama treba voditi računa o tome kojim se jezikom služite. „Marginalizovane grupe su grupe koje su na periferiji, neutjecajne i koje su uskraćene za pristup

socijalnim, ekonomskim, političkim i kulturnim pravima koja su dostupna drugima“. ⁴³ U marginalizovane grupe, između ostalog, ubrajamo izbjeglice i povratnike.

4.3.7. Medijski naturalizam

Odlika medija u postmoderni jeste do krajnjih granica prikazati određene događaje, ma koliko oni bili neprijatni za oko. Taj fenomen nazivamo medijski naturalizam. „Pod pojmom medijski naturalizam moglo bi se smatrati sve ono što u datim okolnostima, naročito graničnih situacija i događaja, mediji medijaliziraju na način prezentacije surovosti realiteta i što je sve češće karakteristika nekih, uvjetno nazvanih medija Trećeg svijeta“. ⁴⁴ Glavni cilj postaje prikazati muku čovjeka, odnosno što više krvi i tjelesa, jer se tako dopire do emocija publike, na osnovu kojih oni kreiraju sliku o datom događaju.

⁴³ Dardić, Dragana i Milojević, Milkica (2010): Priručnik za izvještavanje o marginalizovanim grupama, Helsinški parlament građana Banja Luka, Banja Luka, str. 13.

⁴⁴ Fejzić-Čengić, Fahira (2009): Medijska kultura u Bosni i Hercegovini, Connectum, Sarajevo, str. 186.

Ovo su samo neke od fotografija koje možete pronaći, a koje možemo označiti kao medijski naturalizam.⁴⁵ Jako mnogo primjera ima u kojima se na jedan surov i realističan način predstavlja trenutni život izbjeglica. Od onih situacija kada u jednom čamcu, dok prelaze more, ima toliko ljudi da jedan na drugom sjede, do onih situacija gdje su djeca i odrasli okruženi smećem i žicom. Posebno se potencira patnja djece. Na četvrtoj fotografiji prikazano je mrtvo tijelo trogodišnjeg dječaka Ajlana Kurdija, koji je s njegovom porodicom i drugima pokušao da dođe do grčkog ostrva Kos. Ova potresna fotografija obišla je cijeli svijet. Bilo kakva društvena kriza pogoduje razvijanju medijskog naturalizma jer u takvim situacijama se može vidjeti sva nemoć čovjeka.

4.4. Pravila su pravila, nevažno gdje su pisana

Pravila su tu da se poštuju, a njihovo poštivanje vodi prema boljem radu. Njemački savjet za štampu je utvrdio njihov kodeks za štampu koji se s vremena na vrijeme aktuelizira. Ono što su oni u tom kodeksu ponudili opće je prihvaćeno za svaku državu i svaku medijsku organizaciju koja djeluje unutar te države. Kodeks se sastoji od 16 tačaka:

1. „Treba poštovati istinu i ljudsko dostojanstvo.
2. Prije nego što se objave, vijesti treba pažljivo provjeriti i pregledati ih dosljedno njihovom smislu. Ako su vijesti neprovjerene ili su u pitanju glasine, jasno upozoriti na to.
3. Netačne tvrdnje ispraviti bez odlaganja.
4. Vijesti, slike i elektronski podaci treba da budu načinjeni transparentno, legalnim, jasnim putem.
5. Treba poštovati povjerenje uspostavljeno dogovorom.
6. Treba čuvati ogled i istinitost izvještavanja medija. Kako bi se zaštitile informacije, mediji mogu upotrijebiti pravo zaštite identiteta izvora. Mediji trebaju poštovati poslovne tajne.
7. Redakcijska ponuda medijskih sadržaja ne smije da bude pod utjecajem trećih ličnosti ili grupa i njihovih interesa, kao ni ekonomskih interesa novinara.

---

⁴⁵ Sve fotografije preuzete su sa interneta.

8. Privatni život, sfera intimnosti kao i prava lica koja nisu usmjerena u događaj o kome se izvještava, treba posebno poštovati.
9. Neosnovane tvrdnje i optužbe ne treba objavljivati.
10. Religiozne stavove i moralna osjećanja treba poštovati.
11. Treba izbjegavati pretjerano prikazivanje nasilja. Treba voditi računa o zaštiti mladih.
12. Niko ne smije biti diskriminisan zbog pola, etničke ili vjerske pripadnosti.
13. Optuženima se ne smije presuđivati.
14. Pri izvještavanju o medicini treba izbjegavati senzacionalizam, kao i širenje neosnovanih strahovanja ili nadanja.
15. Treba izbjegavati sve što šteti i narušava ugled štampe i nezavisnosti izvještavanja.
16. Ukore Savjeta za štampu treba objavljivati, naročito to treba da urade prozvani mediji⁴⁶.

Kodeks govori o sveobuhvatnom djelovanju novinara, međutim, za ovu temu magistarskog rada iz kodeksa njemačkog Savjeta za štampu možemo izvući stavke 1, 2, 5, 6, 8, 10, 11, 12, kao veoma bitne za samo izvještavanje medija o izbjeglicama. Upravo ti dijelovi ovog kodeksa posebno tretiraju rad u kriznim situacijama. Kada osobe koje su medijski pismene usvoje osnove rada u medijima, oni postaju svjesni njihove odgovornosti, a kada se to desi oni teže da njihov rad maksimalno približe profesionalizmu.

Vijeće za štampu BiH u Kodeks za štampu i online medije BiH definiše u opštim odredbama kako novinari trebaju djelovati. Posebno važni članovi ovog kodeksa u kontekstu ovog rada su: član 2 – urednička odgovornost, član 3 – huškanje, član 4 – diskriminacija, član 5 – tačnost i fer izvještavanje, član 9 – privatnost, član 11 – zaštita djece i maloljetnika.⁴⁷ Jasno je objašnjeno u članovima koje su dužnosti novinara i kako trebaju funkcionisati. Lao Tzu nekada davno je rekao dajte čovjeku ribu i nahranit ćete ga za jedan dan; naučite ga kako da lovi i prehranit ćete ga za

---

⁴⁶Rus-Mol, Š., i Keršer, Ana. (2005): Novinarstvo, Clio, Beograd, str. 279.

⁴⁷ Vijeće za štampu i online medije, http://vzs.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=218&Itemid=9 (pristup stranici ostvaren 17.2.2017.).

cijeli život. Novinar mora naučiti! To je prvi zadatak koji se postavlja pred ljude koji se žele baviti ovom profesijom.

4.5. Kvaliteti dobrog reportera (izvještača)

Reporter je osoba koja prenosi informacije o određenom događaju, odnosno osoba koja daje pečat izvještavanju. Njegova uloga je da bude spona između javnosti i vlasti tj. onaj kanal koji će pronositi informacije. Među ulogama reportera nalazi se i davanje glasa onim dijelovima društva koji nemaju glasa. Karakteristike dobrog reportera su:

a) „Radoznalost – reporterima je lakše da postavljaju prava pitanja ako su i lično radoznali da saznaju odgovor.

b) Osjećaj za vijest – prepoznavanje vijesti dolazi s praksom, ali čini se da se neki ljudi s tim rađaju.

c) Istrajnost – neodustajanje kada se mučite da saznate informaciju suočeni s birokratskom inertnošću, lukavostima ili otvorenim suprostavljanjem.

d) Objektivnost – dobar reporter lične stavove i predrasude ostavlja na vratima redakcije. Dužnost reportera prema društvu je da informiše, ne da ubjeđuje. Dajte činjenice sa svih strana, onoliko koliko možete i pustite ljude da odluče.

e) Skeptičnost – reporteri trebaju razviti umjerenu dozu skeptičnosti kada imaju posla sa zvaničnicima, preduzećima i drugim autoritetima. Izvori žele da vam daju informacije koje će ih prikazati u pozitivnom svjetlu. Međutim, ova skeptičnost ne smije da pređe u potpuni cinizam.

f) Druželjubivost – većina priča počinje od ljudi. U novinarstvu ima prostora za mirne, introvertne ljude, ali reporteri koji se mogu lahko miješati sa svim tipovima ljudi imaju veću šansu da nešto saznaju“. ⁴⁸ Svaki reporter treba posjedovati *daimónion*⁴⁹ kako bi se odlučio za pravo djelovanje.

---

⁴⁸ Mediacentar Sarajevo, <http://www.media.ba/bs/novinarstvo-tehnikiforme-novinarstvo-tehnik-i-forme/temelji-odgovornog-izvjestavanja> (pristup stranici ostvaren 17.2.2017.).

Detaljnije informacije možete naći u knjizi Reporters Handbook, Reuters Foundation.

⁴⁹ Sokratov unutrašnji glas koji ga je savjetovao da li da nešto učini ili ne. U kontekstu ovog rada unutrašnji glas izvještača koji će ga savjetovati šta da uradi, a šta ne.

Reporter bi trebao također posjedovati fleksibilnost, koja se posebno ogleda u izvještavanju u različitim situacijama. Nekako bi se sve moglo svesti oko ljubavi prema poslu, volji i želji da se svaki zadatak uradi na pravi način. Onog trenutka kada krenete raditi na bilo kojem zadatku, potrebno je pokazati da je to ono što vi želite. Svaki posao za koji čovjek nije zainteresovan ne može biti odrađen na vrhunskom nivou, on će uvijek biti prosječan, pa makar u vašim glavama, jer znate da niste dali sebe 100 posto. Stoga prije dolaska u redakciju i rada na terenu morate sami sa sobom da riješite da li vi želite da se čitav život bavite novinarstvom. Kada odlučite da to zaista želite, onda će vaš trud i napredak sigurno biti vidljiv.

4.6. Kako izvještavati tokom krize

Prvenstveno novinar treba ostati smiren, jer ako je novinar nervozan, kako će tek reagovati osobe koje se smatraju žrtvom krize. Jako je bitno koristiti se pravim jezikom. Potrebno se unaprijed vrlo dobro informisati o osobama o kojim izvještavate. Potter i Ricchiardi (2009) ističu šta novinar trebaju činiti tokom kriznog izvještavanja:

Informisati što je više moguće – reći ono što je poznato kao i ono što nije. Prikupiti što više informacija, ukazati na trenutnu situaciju, te ispraviti bilo kakve dezinformacije koje se mogu pojaviti prilikom izvještavanja. Izbjegavati špekulacije – pozvati se na izvore koje imate i za koje smatrate da su kompetentni da govore o tome. Koristiti više izvora – jednostranost u kriznim situacijama nije poželjna, tako da je potrebno koristiti više izvora. Objašnjavati – izbjegavajte povlačiti crte koje mogu biti nejasne. Ostati profesionaln – jeste najteže, ali se treba potruditi, a što je najvažnije potrebno je ostvariti dobre kontakte i odnose, kako bi ste mogli uz pomoć drugih ljudi napraviti što bolje priče. Ako nemate dovoljno informacija o događaju, raspitajte se kod zvaničnih izvora. Pažljivo pitajte, jer svako pogrešno pitanje predstavlja manjak prostora za novu informaciju.

Svaki novinar mora biti dobro pripremljen za izvještavanje u kriznim situacijama. Kada se radi o izbjegličkoj krizi potrebno je biti sveobuhvatan, a to podrazumijeva uključivanje uzroka i posljedica. Potrebno je informisati publiku na pravi način o dešavanjima o kojima izvještavate. Timski rad je važan u ovim situacijama zato se potrudite da budete organizovani na nivou medijske organizacije kako biste što bolje odradili posao.

4.7. Smjernice Vijeća ministara Evrope o izvještavanju u kriznim situacijama – odgovornost profesionalaca

Vijeće ministara Evrope 26. septembra 2007. usvojilo je smjernice o zaštiti slobode izražavanja i informacija u kriznim situacijama. Prema njihovoj tvrdnji u kriznim situacijama potrebno je činiti:

- ❖ „Medijski profesionalci, posebno u kriznim situacijama, trebaju da se pridržavaju najvećih profesionalnih i etičkih standarda, posebno imajući u vidu njihovu posebnu odgovornost tokom kriznih situacija, a to je da javnosti obezbijede brze, tačne i bitne informacije, a da pritom paze na prava drugih ljudi, njihovu osjetljivost i posebne osjećaje prouzrokovane strahom i neizvjesnošću.
- ❖ Ako je potrebno da se održi sistem 'involviranih novinara' ili ako novinari odluče da to iskoriste, oni se savjetuju da to jasno prikažu u svojim izvještajima i da ukažu na izvor njihovih informacija.
- ❖ Samoregulatorna kao najbolji mogući mehanizam da se osigura da medijski profesionalci djeluju odgovorno i profesionalno, mora biti još efikasnija u vrijeme kriznih situacija. U vezi toga, i na regionalnom i na evropskom nivou, podržava se suradnja između samoregulatornih tijela. Države članice, profesionalne organizacije novinara, druge relevantne ne-vladine organizacije i mediji pozivaju se da održavaju takav vid suradnje i obezbijede dalju vrstu pomoći kada je to moguće.
- ❖ Medijski profesionalci pozivaju se da razmotre njihov rad prema Preporuci br. R (97) 21 Vijeća ministara zemljama članicama o medijima i promociji kulture tolerancije i da primjenjuju profesionalne praksu koja je navedena u dodatku ove preporuke“.⁵⁰

---

⁵⁰ Vijeće Evrope, http://www.coe.int/en/web/sarajevo/news/-/asset_publisher/uQ1mCvdLDkRJ/content/smjernice-vijeca-evrope-o-izvjestavanju-u-kriznim-situacijama, (pristup stranici ostvaren 17.2.2017.).

4.8. Intervjuisanje izbjeglica i tražitelja azila

Glas izbjeglica se treba čuti, jer oni sigurno imaju veoma zanimljivih stvari da kažu iz njihovih iskustava tokom dolaska na određene destinacije. „*Intervju označava uzajamnu razmjenu pogleda (stavova) između dvije osobe, jedna od njih je novinar; on postavlja pitanja u koja su ugrađena određena stajališta, druga je osoba koja daje odgovore; iznosi svoje stavove – poglede o temama (aktueliziranim u pitanjima)*“.⁵¹ Slavković (1973) za intervju kaže da je to engleska riječ, te da znači razgovor, ispitivanje, u slučaju medija, razgovor novinara s izvjesnom ličnošću radi objavljivanja u štampi, preko radija ili televizije. „*Prilikom intervjuisanja izbjeglica novinar treba voditi računa u koje svrhe ide taj intervju, te ispoštovati ako neko od izbjeglica želi ostati anonimn. Također se treba informisati o zemlji porijekla izbjeglica*“.⁵² Navodim dva primjera:

“OSJEĆAM SE KAO ZADNJE SMEĆE

Waad Al-Shaikhli je 34-godišnji sveučilišni profesor hebrejske kulture i jezika u Bagdadu kojem je ovih dana jedina želja-topli tuš. 'Osjećam se kao zadnje smeće. Pogledajte me, izgledam prljavo, bijedno, poniženo', kazuje nam ovaj Iračanin.

Oči su mu zasuzile kada smog a pitali je li sam ovdje. 'Dvije kćerkice, od dvije i osam godina i supruga su ostali u Bagdadu, dok se ja ne snađem'...

'U Evropu sam došao jer želim živjeti s takvim standardom ljudskih prava. Ne želim živjeti u neizvjesnosti tko će danas baciti bombu. Mir, samo mir želim!' kaže nam Al-Shaikhli.

'Možda vama to zvuči patetično, ali da ste zadnjih nekoliko godina proživjeli kao u Iraku, i vi biste imali tako jednostavan popis želja', dodat će. „⁵³

---

⁵¹ Kurtić, N. (2009): Osnovi pisanja za medije, Media plan institut, Sarajevo / Colosseum, Tuzla, str. 327.

⁵² Priručnik za izvještavanje o izbjeglicama, <http://www.unhcr.ie/images/uploads/pictures/pdf/reportingonrefugees.pdf> (pristup stranici ostvaren 19.2.2017.).

⁵³ Slobodna dalmacija, <http://www.slobodnadalmacija.hr/novosti/hrvatska/clanak/id/286840/pet-zivotnih-prica-izbjeglice-objasnjavaju-zasto-zele-u-europu-zasto-se-ne-bore-odakle-im-novac> (pristup stranici ostvaren 19.2.2017.).

„AKO TREBA, VOZIT ĆU TRAMVAJ

Sirijac Anas Ramadon (36) za prijevoz morem do Grčke, autobus i vlak dosad je potrošio također 2200 eura po članu obitelji. I, naravno, puno živaca i dva tjedna velikog strahovanja. U Tovarniku je sa suprugom i dvoje djece. Inače je profesor engleskog jezika i želi u Njemačku.

'Čitav svijet govori o ISIL-u. A zamislite kako je nama koji živimo u zemlji gdje oni šire svoj teror! To vam je odgovor na pitanje zašto bježimo. Uostalom, u mnogim mjestima više nema ni struje, a ne pomaže ni ako imate novca jer nemate gdje kupiti hranu. Sve plijene razne milicije.'

Kaže da pripada srednjem sloju sirijskog društva. 'Takvih je negdje 20-30 posto, siromašnih i jako siromašnih je oko 60 posto. Desetak posto su bogati, oni koji ne bježe pješice', kaže.

Ramadon: Izbor između Assada i ISIL-a baš i nije neki

Socijalne su razlike, naglašava, vidljive i kod spašavanja glave na ramenima.

'Oni koji imaju novca na bacanje su za 16.000 eura u Ateni kupovali lažne putovnice, najčešće s lažnim rumunjskim podacima, i avionima letjeli do Njemačke. A čuo sam i za slične opcije u Danskoj', govori nam profesor Ramadon.

Pitamo ga je li pomišljao na migriranje u neku od Siriji susjednih arapskih država.

'Ne, jer tamo migrante smještaju u logore u pustinjama koji nalikuju na logore iz nekih mračnijih epizoda svjetske povijesti. Prepušteni ste sami sebi, spava se u šatorima, uz jedva nešto malo vode i hrane, izloženi zmijama, škorpcionima, otrovnim paucima... To je neusporedivo s uvjetima u Europi!'

Kao da mu je malo neugodno što nas je 'ugostio' na tovarničkoj tratini, kaže i ovo: 'Ja nikoga ne sudim samo po tome koje je vjere ili kako se zove. Mene zanima koliko si čovjek. Vjerujem da su to vrijednosti koje zapadna Europa živi, i zato sam tu. I moja djeca zaslužuju normalan život, a ne da odrastaju u uvjetima stalnog rata. Izbor između Assada i ISIL-a baš i nije neki, zar ne... Ako

treba, bit ću vozač tramvaja, što god treba, samo da svojoj djeci omogućim neki normalniji život.' E pa, sretno, profesore!“⁵⁴

4.9. Najčešće greške novinara

Novinari ponekad pogriješe, naravno, ljudi su, a greške samo pokazuju da niko od nas nije perfektan. Međutim, rezultat tih grešaka je skoro pa po pravilu neiskustvo. No, može biti i nehtijenje da se usvoje određeni savjeti. Greške mogu biti opasne, ali još opasnije je prešutjeti da ste pogriješili jer potrebno je odmah ragovati. Na stranici Mediacentra Sarajevo objavljen je tekst „Deset najčešćih grešaka mladih novinara“ u kojem je napravljena podjela grešaka koje novinari prave:⁵⁵

Greške iz neznanja - posebno se odnose na mlade novinare koji se tek suočavaju s tim kako treba pisati određene novinarske oblike. Njihov prvi korak jeste savladati kako napisati vijest koja se može smatrati majkom svih drugih novinarskih oblika. Etičke greške odnose se na izmišljanje određenih podataka i nepravilan odnos prema maloljetnicima koji se kosi s članom 11. Kodeksa za štampu i online medije BiH. Stilske greške podrazumijevaju upotrebu riječi koje nisu jasne većini populacije, stoga se uvijek kaže pišite jednostavno tako da vas svi razumiju, od najmlađih do najstarijih.

Među greške ubraja se i hronološko pisanje, koje je poželjno samo u izuzetnim slučajevima. Vijest treba biti pisana tako da omami pažnju čitalaca. Izostavljanje najbitnijih podataka može biti greška prilikom početka bavljanja ovim poslom, jer je potrebno vidjeti šta je od silnog teksta koji ste otkucali na tri stranice najbitnije. Vijest se može nalaziti na sredini ili na kraju teksta, a vi je morate prepoznati!

Neprovjeravanje podataka su greške koje mogu pokazati da vi kao novinari niste pripremljeni za izvještavanje o nekom događaju. Potrebno je znati imena i funkcije osoba s kojim razgovarate ili o kojim govorite. Izmišljanje podataka nastaje onda kada novinari žele da objave neke

---

⁵⁴ Isto.

⁵⁵ Mediacentra Sarajevo, <http://www.media.ba/bs/novinarstvo-tehnikiforme-novinarstvo-tehnik-i-forme/deset-najcesjih-gresaka-mladih-novinara> (pristup stranici ostvaren 21.2.2017.). Iz teksta sam se koristio podjelom. Primjere i više o tekstu možete pročitati na linku.

senzacionalne, ekskluzivne informacije. Ono što na kraju dobiju jeste nepovjerenje kako urednika, tako i osoba o kojima su takvo nešto pisali.

Jednostranost je grešaka koja je sve više prisutna u medijima. Moraju postojati obje strane priče, a kada nema druge strane nešto nije u redu. Najčešćom greškom smatra se ugrožavanje maloljetnika, odnosno otkirvanje njihovog identiteta u javnom prostoru. Nepoznavanje pravopisa i gramatike uzima se kao česta greška.

Kako griješe mladi novinari, tako griješe i stariji novinari, ovisi od redakcije koliko je tolerantna i koliko dopušta određena odstupanja. Svaki novinar sam treba težiti prema tome da otkloni bilo kakve greške u njegovom radu. „*Najveće profesionalne greške su: plagijat – prepisivanje, zlobno i pogrešno interpretiranje; kleveta – uvredljive, netačne i neutemeljene optužbe; primanje mita – u svakom pogledu ili shvaćanju*“. ⁵⁶

Kada mladi novinar dođe u redakciju prvo s čim se susreće je rečenica „zaboravi sve što si naučio u fakultetu, praksa je potpuno drugačija“. To apsolutno nije tačno. Mladi novinari se trebaju suprotstaviti tom površnom razmišljanju. Prije svake prakse postoji teorija koja vam služi kao pomoć u praksi i bez koje se ne može. Fakulteti nude teoriju studentima, pa u malom dijelu i praksu.

Tokom studija usvaja se gradivo koje će neminovno biti potrebno tokom rada, pa i tokom cijelog života. Uči se o tome šta se smije, a šta ne smije raditi. Kako postupati, te na koji način postati profesionalan. Da ne bude da izađete s fakulteta, a ne znate šta ste tu radili tolike godine, pa kada vas neko pita šta je novinarstvo? Koja su glavna pitanja vijesti? Da gledate u njega kao da vas je pitao nešto iz matematike ili fizike o čemu niste studirali.

Studij je tu da vas usmjeri tj. da vam ukaže na koji način trebate djelovati, a vaše je da nastavite studirati. Iako to čudno zvuči, mi smo vječiti studenti, jer čitav život učimo. Koliko god da naučimo, kada se okrenemo oko sebe vidimo da ništa ne znamo, kao što kaže Sokrat znam da ništa ne znam.

---

⁵⁶ Malović, S. (2007): Mediji i društvo, ICEJ, Zagreb, str. 34.

5. ETIKA U MEDIJIMA

5.1. Definisavanje etike u medijima

Etika potiče od grč. riječi etos što znači običaj, upotreba. „*Etika ne podrazumijeva ni specifičan moralni kod, niti dogovoreni spisak specifičnih, usko ograničenih vrlina, već otvoren proces razmišljanja o tome kako treba djelovati da bismo mogli dobro živjeti, kako individualno, tako i kolektivno*“.⁵⁷

Biti novinar podrazumijeva sposobnost razmišljanja, jer ona je nužna ukoliko se određena individua odluči baviti ovim poslom. Svaka priča ima svoju notu, a to znači da ne možemo koristiti iste metode za sve događaje. Kada novinar umije na pravi način razmišljati, onda mu je uveliko olakšan posao pribavljanja podataka, koje će kasnije pretvarati u poruke. No, ono o čemu svaki novinar mora misliti jeste način na koji će prezentirati poruke, te kako će one utjecati na nekoga. Ponekad nedovoljnim ispitivanjem određenih događaja javljaju se netačne i nepotpune vijesti, koje se mogu odraziti na određene individue, grupe, institucije itd.

Kako novinar svojim radom može doprinijeti kolektivu? Isključivo istinitim izvještavanjem. Ono što treba da krasiti posao svakog novinara jeste istina, bez koje apsolutno nema dobrog rada novinarstva. Iz istine proizilazi objektivnost, neutralnost, nepristrasnost itd. Ako smo rekli pravu istinu obuhvatili smo sve ostalo.

Neke od definicija etike daju Dej i Tabs. „*Etika odražava shvatanje društva o tome šta jeste, a šta nije ispravno u nekom činu, kao i razlike između dobra i zla. Etika se često opisuje kao skup principa ili kao kodeks moralnog ponašanja. U svijetu novinarstva konstantno se javljaju dileme oko stvari za koje se smatra da su dobre, ali i oko onih za koje se smatra da su loše.*“⁵⁸ Kako bi lakše prebrodili ove dileme potrebno je poznavati principe etike. Tabs (2013) definiše etiku kao: proučavanje opšte prirode morala i specifičnih moralnih izbora koje osoba pravi, gdje se poseban akcent stavlja na riječi izbor. On kaže da etika podrazumijeva izbore u komunikaciji, tako da ćemo, ako preispitamo sopstvene vrijednosti i postanemo ih svjesni, postati odgovorniji za posljedice naših postupaka.

---

⁵⁷ Tabs, S. (2013): Komunikacija principi i konteksti, Clio, Beograd, str. 274.

⁵⁸ Alvin Dej, L. (2004): Etika u medijima, Medija centar, Beograd/Plus, Beograd, str. 20.

Mnogi autori poistovjećuju pojmove moral i etika, međutim neki autori ipak vide razliku između ova dva pojma. „Moral (lat. *mos* – običaj) je skup pravila prihvaćenih u određenoj epohi i određenom društvu, napor koji se ulaže u prilagođavanje tim pravilima i podsticanje na njihovo poštovanje. Što se tiče etike ona se određuje kao nauka čiji je predmet donošenje suda koji predstavlja procjenu u tom smislu što se primjenjuje na razlikovanje dobra i zla“. ⁵⁹

Marjanović i Sekulić (1981) kažu da moral nije samo poseban oblik čovjekove društvene svijesti već je i sastavni, ali specifični vid ljudske prakse...prema tome, moral je aktivni oblik ljudskog praktičnog odnošenja prema svijetu, drugim ljudima i sebi samima. ⁶⁰

Kao i svaka druga naučna oblast etika ima njene grane. Prema Deju (2004) postoje tri grane etike: metaetika, normativna etika i primjenjena etika. Metaetika istražuje značaj apstraktnih pojmova kao što su dobro, ispravno, pravda i poštenje i pokušava da identifikuje one vrijednosti koje predstavljaju najbolje moralne vrijednosti. Normativna etika bavi se razvojem opštih teorija, pravila i principa moralnog postupanja. Primjenjena etika je grana filozofije koja se bavi rješavanjem problema. Ovdje se koriste saznanja izvedena iz metaetike i opštih principa i pravila normativne etike da bi se rješavala konkretna etička pitanja u konkretnim slučajevima.

Etika svake profesije predstavlja jedan pravac, koji ako novinari prate neće zalutati sigurno. Ona je oslonac i predstavlja sigurnost, samo ako se držimo njenih principa. Baš kao što se osobe koje se bave medicinom moraju pridržavati njihove etike (od toga ovis život ljudi), tako se novinari moraju pridržavati njihove etike, jer ona je nesumnjivo potreban u njihovom svakodnevnom radu, pogotovo kada govorimo o kriznim situacijama.

---

⁵⁹ Kornj, D. (1999): Etika informisanja, Clio, Beograd, str. 9.

⁶⁰ U knjizi Marksizam i socijalističko samoupravljanje, možete više prčitati o moralu, gdje ova dva autora prave razliku između onoga što je moralno i onoga što je običajno.

5.2. Istina i laž

Još od malih nogu nas uče da je pogrešno lagati, a da je dobro govoriti istinu. Govore nam kako istina često boli, ali da je ona jedini pravi put i tu su u pravu. Jedini način da se suočimo s onim što nam se stvarno dešava, jeste da se prvenstveno suočimo s istinom od koje ma koliko bježali ne možemo umaći. Tako je u novinarstvu, bez istine nema cjelovite i tačne informacije. „*Novinar mora poštovati istinu, ma kakve bile posljedice po njega, zbog prava javnosti da istinu dozna*“. ⁶¹

Novinari nekad u nedostatku vremena ne pridaju previše značaja provjeravanju informacija, koje je uistinu jako važno. Fejzić-Čengić (2009) razlikuje pojmove objektivnost informacije i istinitost informacije. Ona kaže da je objektivnost informacije tek jedan od kriterija istine informacije, odnosno njen donji prag...sve ispod je laž. Dalje Fejzić-Čengić navodi kako se u novinarstvu smatra da je informacija istinita ako je njena sastavna faktografija istinita, tj. ako su upotrijebljeni simboli (fakti, podaci, činjenice, faksimili, izjave, iskazi...) istinito.

Novinari radi postizanja čitanosti, slušanosti i gledanosti iskrivljuju istinu (da iskoristimo eufemizam za riječ laž). Posebno ako se radi o događajima gdje treba da se izvrši uvid kako bi se mogo znati ishod, kao što je bio slučaj s terorističkim napadima u Nici, Istanbulu, Tunisu, Bagdadu itd. Mediji su izvještavali o tome, a niko se nije trudio da sačeka i sazna pravi broj žrtava.

Svako novinarstvo uključuje elemente istraživanja, stoga je potrebno voditi računa o tome kako treba doći do podataka, te kada i kako ih prezentovati. Od svjetskih medija po ovoj praksi poznat je BBC. Iako je i ovaj medij imao nekoliko propusta, on je ostao dosljedan njegovom radu i objavljuju informacije kada su sigurni u njih. Onog trenutka kada određena medijska organizacija izgradi ugled i pokaže da je ona mjesto gdje se istina može naći, javnost počinju uzimati taj medij kao izvor informisanja. Ne kaže se džaba da su u laži kratke noge, možete jednom da slažete nekoga, ali kada dozna istinu on vam više neće pružiti to zadovoljstvo da ga lažete opet.

Svaki novinar je svjestan da mora polagati račune nekom, ali taj neko će u ovom slučaju biti društveni interes, odnosno oni od kojih on i njegova medijska kuća zavise. Minhenska deklaracija o pravima i obavezama novinara Evropske zajednice (1971) sastoji se iz dva dijela. Za ovaj

---

⁶¹ Korni, D. (1999): Etika informisanja, Clio, Beograd, str. 51.

podnaslov važan je isključio prvi dio ove deklaracije gdje se ističe dužnost poštivanja istine.⁶² Habermas kaže u njegovoj teoriji komunikativne kompetencije da istina mora odgovarati realnosti koju svi prepoznaju.

5.3. Sloboda i odgovornost

Sloboda je vječita težnja čovjeka. Može se reći da je sloboda ono što je spoznato kao dobro, što ne šteti sistemu u kojem se nalazimo. Za svakog novinara važan je član 19. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima koji kaže da „*svako ima pravo na slobodu mišljenja i izražavanja; to pravo uključuje slobodu zadržavanja mišljenja bez uplitanja i slobodu traženja, primanja i širenja informacija i ideja putem bilo kojeg medija i bez obzira na granice*“,⁶³ te član 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, gdje se navodi da „*svako ima pravo na slobodu izražavanja, a to pravo podrazumijeva slobodu posjedovanja sopstvenog mišljenja, primanja i saopštavanja informacija i ideje bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice*“.⁶⁴

Kako bismo bili moralni, te kako bi naši postupci bili u skladu s etičkim principima moramo imati odgovornost prema drugima. Kada smo odgovorni? Odgovorni smo onda kada jasno stojimo iza onoga što smo uradili, te kada smo svjesni svih posljedica koje nam se mogu desiti ako samo odlučili učiniti neko djelo. Odgovornost prema nečemu što smo odlučili uraditi može biti ključan faktor od odustajanja prema toj namjeri ili istrajnosti na tome, sve zavisi o kakvim namjerama se radi. Nema sumnje da su sloboda i odgovornost povezani, da prožimaju jedno drugo. Prema tome kažemo da smo slobodni onda kada na naše odluke ne utječe ništa sa strane, barem kada govorimo o novinarskoj profesiji.

Posao novinara je neizmjereno zahtjevan i težak, svaki novinar snosi ogromnu odgovornost prilikom objavljivanja njegovog teksta. Grbo (2009) govori o dva tumačenja slobode: prvo ukazuje da je ona odsustvo nekog ropstva ili prisile, a drugo ukazuje na to da smo slobodni ako naši životi

---

⁶² Više o Minhenskoj deklaraciji pročitati u knjizi Šljivo-Grbo, Amila (2009): Mediji i demokratizacija društva, Fakultet političkih nauka, Sarajevo.

⁶³ http://www.pariter.hr/wp-content/uploads/2014/10/opca_deklaracija_o_ljudskim-pravima.pdf (pristup stranici ostvaren 23.2.2017.).

⁶⁴ <http://www.icty.org/x/file/About/Registry/Evropska-konvencija-za-zastitu-ljudskih-prava-i-osnovnih.pdf> (pristup stranici ostvaren 23.2.2017.).

i naše odluke ovise o nama. Za slobodu se može kazati da ona predstavlja izostavljanje svakog vida uskraćivanja djelovanja koje se smatra dobrim. Kada je čovjek potlačen nekome i nema pravo kazati ono što misli, on tog trenutka nije slobodan, njegova je sloboda ugrožena.

Pitanje slobode je često i znamo šta se kroz historiju dešavalo, te na kakve vidove mučenja je čovjek nailazio zbog nedostatka slobode. Naše odluke predstavljaju naše viđenje stvarosti stoga ih trebamo iznositi slobodno i na način na koji mi smatramo da je to najbolje, ali trebamo voditi računa da one budu u skladu s principom dobra. Samo slobodni i odgovorni novinari vode do što većeg profesionalnog nivoa novinarstva.

5.4. Kako donijeti etičke odluke

Osobe koje se bave novinarstvom znaju da je to javni posao, te kada jednom nešto ode u eter da je teško popravljivo, čak i demantij kasnije može biti shvaćen kao jedan vid manipulacije, a nerijetko se prva informacija uzima kao 100 posto tačna. Stoga je potrebno vidjeti na koji način novinari mogu donositi etičke odluke. Tjurou (2009) objašnjava nacrt kojim se medijski pismene osobe mogu voditi pri procjeni i provjeri sopstvenih odluka i donošenju etičkih odluka. On zapravo govori o deset pitanja koja sebi moramo postaviti:

1. Šta ja znam? Šta bi trebalo da znam?
2. S kojim se etičkim pitanjem suočavam?
3. Koja je moja novinarska uloga?
4. Koju vrstu politike i koja profesionalna uputstva treba da uzmem u obzir?
5. Kako da u proces donošenja odluke uključim ljude koji imaju različita gledišta i različite ideje?
6. Ko je u pitanju – na koga će utjecati moje odluka? Koji su njihovi porivi? Da li su oni opravdani?
7. Šta bi bilo ako bi se te uloge promijenile? Kako bih se osjećao da se nađem na mjestu onih koji će biti u pitanju?
8. Koje su mogućnosti kratkoročne i dugoročne posljedice mog djelovanja?

9. Šta mi stoji na raspolaganju da bih bio maksimalno odgovoran prema istini i napravio što manju moguću štetu?

10. Da li mogu jasno i u punoj mjeri pred kolegama, zainteresovanim stranama i širokom publikom da opravdam svoje razmišljanje i svoje odluke?

Ovo su pitanja koja svaki novinar treba sebi postaviti kako bi što efikasnije donio odluke o određenim događajima, pogotovo ako se radi o bitnim događajima. Novinarski posao nije za svakoga, baš kao što jedna latinska izreka kaže *quod licet Iovi, non licet bovi*.⁶⁵

6. ŠTAMPANI MEDIJI

6.1. Definisane štampanih medija

Medij (lat. medium – posrednik) je kanal za prijenos informacija od komunikatora do recipijenta. Štampa u bosanskom jeziku može se odnositi na sve štampane materijale kao što su časopisi, listovi, brošure itd., a može se odnositi na institucije koje se bave izdavanjem ovih materijala. Mediji masovnog komuniciranja su mediji preko kojih se posreduju poruke i informacije u masovnim količinama prema masovnoj publici. Mogli bismo konstatovati da je prvi masovni medij knjiga, međutim, u savremenom poimanju masovni mediji su: štampa, film, radio, televizija, itd.

Štampani mediji prilikom njihovog nastanka prvenstveno služe kao forum za političke debate, a tek kasnije se počinju buditi ideja o ljudskim pričama, odnosno zaštiti slabijih od jačih. Kroz historiju važnost štampanih medija se konstantno naglašava, jer možemo slobodno reći da je upravo ova vrsta medija „majka“ svih drugih mass-medija koji su kasnije krojili nešto drugačiji način funkcionisanja shodno tehnološkom napretku. No, ono što možemo sa sigurnošću reći jeste da je vijest kao osnovna novinarska forma od tada do danas ostala nepromijenjena. Tehnološka sredstva se mijenjaju, ali forma manje-više ostaje ista. Upravo na vijesti nastali su svi drugi oblici novinarskog izražavanja.

U kontekstu ovog magistarskog rada potrebno je napraviti pregled razvoja štampanih medija. Ono što je posebno važno, a čemu ću se posvetiti u daljnjem dijelu rada jeste da kažem nešto više o

---

⁶⁵ Što dolikuje Jupiteru, ne dolikuje ovnu. Značenje – nije sve za svakoga.

razvoju štampanih medija u BiH. Prema trenutnim podacima sa stranice *Vijeća za štampu u BiH* postoji osam dnevnih novina (do skoro ih je bilo devet, međutim, dnevne novine „Faktor“ su ukinute). U Federaciji BiH ima 58 izdanja magazina. U Republici Srpskoj ima 48 izdanja magazina. Vjerskih časopisa ima osam izdanja. Ostalih publikacija u Federaciji BiH ima 58., dok u Republici Srpskoj ostalih publikacija ima 18. U BiH postoji osam novinskih agencija. Može se zaključiti da u BiH ima mnogo štampanih medija.

Kada govorimo o kvantitetu to zaista imamo, ali o kvalitetu ne možemo nužno govoriti, jer nisu svi mediji na jednakom profesionalnom nivou. Od nekadašnjih borbi da se osnuju prve novine tokom osmanske vladavine do današnjeg ogromnog broja ove vrste medija. Mnogi danas govore da će štampa postati samo historija za nekoliko godina, međutim, ono što znamo jeste da nijedan mediji nikada nije istisnuo drugi. Pojava televizije, danas interneta, jeste umanjila aktivnosti drugih medija, ali nikada nije izbacila nijedan medij iz upotrebe.

6.2. Jezik i pismo

Prije nekih četrdeset do pedeset godina u vrijeme posljednjeg ledenog doba, javlja se posljednja ljudska vrsta homo sapiens. „*S pojavom razumnog čovjeka kreće kulturni razvoj, a to se prvenstveno odnosi na razvoj jezika i pisma, pa onda u budućnosti na sredstva za prijenos vijesti*“.⁶⁶ Da bismo shvatili važnost jezika potrebno ga je definisati. „*Jezik je životvorno i smislenotvorno događanje svijeta i povijesti, on je temeljni način svakog ljudskog opstojanja i ponašanja...kroz njega se iskazuje istina svijeta i umjetnosti i istina samog društvenog bitka*“.⁶⁷ Repovac dalje kaže da je „*jezik stalno djelatan, te da on nije govor jednom otkrivene i zauvijek date istine društvenog bitka i istine umjetnosti...on vješto tragalački ponire i u prošlost i u budućnost, relativizirajući na taj način istinu bitka i samog sebe kao prikazivača istine*“.

Homo sapiens je od njegovog nastanka imao želju da ono što vidi prenese na određenu površinu, tako su pronađeni ostaci njegovih crteža i gravura u pećinama kao što su: Altamira, Lascaux i druge. Nakon mezolitika i mlađeg kamenog doba počinju se rađati civilizacije koje kreiraju njihov jezik i pisma. Prve civilizacije nastale su na području Azije, Afrike, Evrope i Amerike. Sumeranska

---

⁶⁶ Kale, E. (1990): Povijest civilizacija, IRO „Školska knjiga“, Zagreb, str. 20.

⁶⁷ Repovac, H. (2009): Sociologija simboličke kulture, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, str. 35.

civilizacija nastaje prva na ušću Eufrata i Tigrisa. Oni su koristili sumeranski jezik i klinasto pismo koje su utiskivali na glinene ploče. Nakon Sumerana nastaju ostale civilizacije koje razvijaju njihov jezik i pisma. Jezik je veoma važan jer se na osnovu njega mogu izučavati kulture i spoznati na koji način su živjeli predstavnici tih kultura. Tako je kultura drugog civilizacijskog sjedišta u dolini Nila otkrivena tek nakon što su dešifrovani hijeroglifi.

Prvi zapisi koji se mogu smatrati čisto abecednim pismom pronađeni su u Biblosu XX st. p.n.e. Feničani su odredili znakove za suglasnike. Posebno označavanje za samoglasnike uvest će Grci, što će biti kasnije osnova svih alfabeta odnosno abeceda. Kale (1990) piše da je Kreta (Južna Evropa) slikovno pismo imala već na početku II stoljeća p.n.e., a nedugo zatim i kurzivno pismo, tzv. linearno pismo A, a sredinom istog stoljeća linearno pismo B, koje je i pismo mikenske kulture.

Dolaskom Slavena na područje Bosne otkriveno je da je na ovom području i prije njih postojala pismenost. Nuhanović (1996) piše da su oni pronašli posudu koja datira iz VI stoljeća i na kojoj je pisano latinskim jezikom. Slaveni su imali njihovo pismom, a prvi tragovi su pronađeni u IX stoljeću u Zahumlju i Travunji. U to vrijeme na ovim područjima bilo je poznato pismo glagoljica. „Kao najstariji primjer slavenske pismenosti navodi se „Humačka ploča“ (nastala krajem X stoljeća i početkom XI stoljeća) s ćirilskim natpisom“.⁶⁸ Povelja bana Kulina iz 1189. godine napisana pismom bosančica važna je za izučavanje pismenosti u Bosni i Hercegovini.

Nakon što je Osmansko carstvo ovladalo Bosnom dolazi do upotrebe arabičkog pisma ili arebice. Uz arapsko pismo učila se i bosanska ćirilica, koja se tada još uvijek zadržala u narodu. U tom periodu Franjevci u samostanima podučavaju omladinu o latinskom pismu. Latinica se vrlo sporo širila u Bosni, iako su je koristili predstavnici skoro svih naroda. Ono što je važno kazati jeste da je latinica isto kao i arebica bila strano pismo narodima Bosne sve tri konfesije, jer je zapravo njihovo izvorno pismo bilo bosanska ćirilica (bosančica). Jevreji u Bosni koristili su se raši pismom, ali i arapskim pismom i ćilicom. Važno je spomenuti da se koristila i crkvena ćirilica, a jezik koji se koristio u Bosni bio je bosanski jezik.

---

⁶⁸ Nuhić, M. (1996): Komuniciranje od pećinskog crteža do žive slike, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, str. 59.

Ovaj kratki uvod ukazuje na važnost jezika i pisma kroz historiju. Može se primijetiti kako se kroz različite kulture i narode razvijali jezici i pisma. Mi danas svjedočimo toj raznolikosti i ko zaista uživa u tome zna kako cijeniti i poštovati to što imamo.

6.3. Otkriće papira

Nakon jezika i pisma za razvoj štampanih medija posebno je bitan papir (grč. papiros što znači materijal za pisanje biljnog porijekla). Postojanje jezika i pisma vodilo je prema tome da se određene misli i ideje trebaju zabilježiti negdje kako bi mogle ostati trajno u istom obliku. Dok je isključivo postojao jezika to se označavao kao period usmene tradicije, međutim, nedostatak te tradicije bio je što se svaki put sadržaj koji se prenosio s koljena na koljeno mijenjao. Kada se pojavljuje pismo iznalaze se načini na koji će se određene ideje zabilježiti. Dok još nije postojao papir pisalo se po spomenicima od kovina, drvenim ili vapnenačkim pločicama, listovima masline, kori drveta, papirusu, glinenim pločama, koži itd. „*Svitak papirusa nastao je 3.000 godina p.r.e., a pravio se od trski iz doline Nila i ličio je na papir*“. ⁶⁹ Grci su preuzeli svitke papirusa od Egipćana, a Rimljani su ih preuzeli od Grka.

Određene forme papira javljaju se u Kini davne 105. godine naše ere. „*Kineski pronalazač Tsa'i Lun prvi papir počeo je proizvoditi od kora biljaka, starih pamučnih otpadaka ili starih istrošenih ribarskih mreža*“. ⁷⁰ Drevni Kinezi dugo su čuvali tajnu pravljenja papira. U VIII stoljeću ovu tajnu su otkrili Arapi i prenijeli je u Evropu. Na području Bosne i Hercegovine papir je prvi puta upotrijebljen 1376. godine u pismu bana Tvrtka Dubrovniku.

6.4. Gutenberg – štamparska presa

Izgradnjom štamparske prese 1440. godine u Majncu Johan Gutenberg postao je začetnik revolucije štamparskih knjiga. „*Jedinstvenost Gutenbergovog izuma (koji je koristio pismo goticu) ležala je u razvoju pokretnih slova-pojedinačnih slova azbuke načinjenih od drveta ili metala, koja*

---

⁶⁹ Tjurou, Dž. (2012): Mediji danas – Uvod u masovne komunikacije, Clio, Beograd, str. 372.

⁷⁰ Fejzić-Čengić, Fahira, Hrestomatija za predmet Novinarstvo u printanim medijima, Sarajevo, str. 6.

su mogla da se poredaju na bilo koji željeni način da bi stvorila određene riječi“. ⁷¹ On je razvio poseban ram koji je držao poredana slova, koja bi se namazala bojom, te preko kojih bi se stavio papir, a zatim bi se sve pritiskalo presom koja je bila izvedena iz prese za grožđe.

Najznačajnije djelo Gutenberga je Biblija na latinskom jeziku, koja je štampana četiri godine i ima 643 strane. Stranice su štampane u dva stupca od po 21 reda, zato je ovo izdanje nazvano na 42 reda, a datira iz 1456. godine.

Nakon otvaranja štamparije u Majncu počinju se otvarati štamparije u drugim državama Evrope. Već 1519. godine štamparski stroj stiže u Bosnu i Hercegovinu, tačnije u Goražde, gdje se štampaju knjige „*Plastir*“, „*Službenik*“ i „*Molitvenik*“. U Sjedinjenim Američkim Državama prva štamparija pojavila se 1639. Tokom XV stoljeća uglavnom su bile štampane religiozne knjige. Početkom XVI stoljeća javljaju se knjige koje su suprotne religioznim idejama. Od XVI stoljeća do XVIII stoljeća knjige su podstakle brojne promjene koje su se posebno odnosile na razvoj nauke i podsticanje ideja o demokratiji.

6.5. Nastanak novina

Historija novinarstva počinje još u Egiptu, kada su vijesti pisane hijeroglifima po papirusu. Ali ono o čemu se studentima govori već na prvoj godini studija jesu zidne novine „*Acta Diurna*“ i službene novine „*Acta Senatus*“ nastale u Rimu. Nuhić (1996) piše da se prve štampane novine (King Ku) pojavljuju u Pekingu 896. godine. On navodi da je neki vid štamparske prese Kina imala već u VII stoljeću.

Preteča štampe bili su bilteni informativnog karaktera koji sežu iz XV i XVI stoljeća. Prvo nastaju periodični listovi, a potom i dnevni listovi u XVII i XVIII stoljeću. Prve periodične novine „*Gatze*“ izlaze u Firenci 1597. U Belgiji novine počinju izlaziti 1605. Moderne novine javljaju se u Stazburu, gdje se štampaju dva lista „*Avisa – relation oder Zaitung*“ i „*Relation*“. Tokom 1615. počinje izlaziti „*Frankfurkt žurnal*“. U Parizu i Londonu novine se pojavljuju 1622., a u

---

⁷¹ Tjurou Dž. (2012): Mediji danas – Uvod u masovne komunikacije, Clio, Beograd, str. 373.

Štokholmu 1643. Tokom VIII stoljeća nastaje opoziciona štampa, odnosno štampa oslobođena utjecaja vlasti.

Na području Bosne i Hercegovine prve novine javljaju se relativno kasno zbog okupatorske vlasti (Osmansko carstvo) koja je sprečavala nastanak novina. „Prvi list '*Bosanski vjestnik*' počeo je izlaziti 7. aprila 1866. godine. Štampan je na ćirilici i bosanskom jeziku, a uređivao ga je Ignjat Sopron. List '*Bosna*' pojavljuje se iste godine 16. maja. Štampan je ćirilicom i arapskim pismom, a deklarisan je kao list za vilajetske poslove vijesti i javnu korist. Muhamed Šakir Kurtćehajić, urednik lista '*Bosna*', pokrenuo je list '*Sarajevski cvjetnik*', a prvo izdanje ovog lista pojavilo se 26. decembra 1868. godine. Izlazio je jednom sedmično, a pisan je na turskom i bosanskom jeziku, pismom ćirilica i arebica. List '*Neretva*' počeo je izlaziti 2. marta 1876. godine, štampan je dvojezično i na oba pisma zastupljena za vrijeme Osmanske vladavine. Do pokretanja ovog lista došlo je kad je Hercegovina izdvojena iz Bosanskog vilajeta.“⁷²

Važno je napomenuti da je svih pet listova izlazilo za vrijeme Osmanske vladavine, kad je Ustavom iz 1856. naloženo da sve pokrajine Carstva imaju njihove štamparije i da pokrenu zvanične novine. Za vrijeme Austro-Ugarske vlasti nastaju listovi: „*Bosanskohercegovačke novine*', '*Bosnische Correspondenz*', '*Sarajevski list*', '*Policei Blatt*', '*Bosnische post*', '*Glasnik zakona i naredba za Bosnu i Hercegovinu*', '*Trebević*', '*Prosvjeta*', '*Bosanska vila*', '*Srpski vjesnik*', '*Istočnik*', '*Hercegovački bosiljak*', '*Srce Isusovo*', '*Vatan*', '*Bošnjak*', '*Behar*“.⁷³

U ovom djelu fragmentirano sam pristupio samom nastanku novina, ne tako detaljno, ali dovoljno da se okvirno shvati kako je tekao historijski razvoj. Posebnu pažnju posvetio sam listovima koji nastaju na području Bosne i Hercegovine, jer značajno je da znamo na koji način se sve odvijalo u našoj zemlji. Ono što je karakteristika skoro svih ovih listova jeste da su prikazivali situaciju datog vremena. Neki listovi su bili ukinuti, drugi su pak funkcionisali šireći jasne ideje onih koji su na vlasti. Svakako postojao je tu nivo objektivnosti i bilo je pravih novinara, među kojima se posebno ističe Kurtćehajić.

---

⁷² Više o listovima koji su izlazili za vrijeme Osmanske vlasti i Austro-Ugarske vlasti na području Bosne i Hercegovine pogledati u knjizi Komuniciranje od pećinskog crteža do žive slike, Nuhić M. (1996), Sarajevo.

⁷³ Isto.

6.6. Olakšavajuće okolnosti za pojavljivanje štampanih medija

Kroz jedan kratki prikaz pokušavam obuhvatiti sve ono što je bilo važno za nastanak štampe, krenuvši od jezika, pisma, papira, pojave štamparskog stroja itd. Sve su to karakteristike bez kojih štampa ne bi bila moguća. Postoje stvari koje su naprosto olakšale rad štampanih medija i povećale njihovu dostupnost, kao što su prijevozna sredstva (željeznice), pojava telegrafa, pojava telefona itd. Da nije bilo prijevoznih sredstava koja su posebno značajna za novine, teško bi one bile dostupne što većem broju čitalaca, čak u jednom gradu je teško obezbijediti stanovništvu velikim brojem novina, a da ne govorimo o distribuisanju u druge gradove.

Ono što mi pamtim jesu dječaci na biciklima koji ostavljaju novine pred vrata, posebno se toga prisjetimo kada gledamo malo starije američke filmove. Tako da je i bicikl odigrao značajnu ulogu u distribuciji novina. Za štampano novinarstvo pa i bilo koje drugo, otkriće telefona jako je važno, jer uveliko je olakšalo posao novinara.

7. DEFINISANJE MEDIJSKA PISMENOST I NJENA VAŽNOST

Medijska pismenost je od izuzetnog značaja, jer predstavlja put do sigurnijeg odnosa s medijima. „*Medijski pismena osoba definisana je kao osoba koja može pristupiti, analizirati, evaluirati i producirati štampane i elektronske medije, a fundamentalni cilj medijske pismenosti je kritički autonoman odnos prema svim medijima*“. ⁷⁴ Autorica Tajić dalje kaže da definicija medijske pismenosti sadrži četiri osnovna elementa koja nalazimo gotovo u svim savremenim definicijama, a to su: pristup, analiza, evaluacija i komunikacija.

Zašto je važna medijska pismenost? Kroz sticanje znanja o samim medijima, načinu njihovog funkcionisanja sposobniji smo da ih analiziramo. Kada znamo koji su to sve nedostaci današnjih medija znamo kako ćemo se postaviti prema sadržajima koje nam oni plasiraju. Mediji se koriste kao sredstvo manipulisanja ljudskim mozgovima, stoga putem medijske pismenosti možemo

---

⁷⁴ Tajić, Lea (2013): Medijska pismenost u Bosni i Hercegovini, INTERNEWS BiH, Sarajevo, str. 22.

shvatiti na koji način čitati određene sadržaje. Posebno se koristi propaganda kako bi se ostvarili politički, ekonomski i drugi ciljevi.

Brojni su primjeri upotrebe medija zarad ostvarivanja većih političkih ciljeva. Što se tiče Sjedinjenih Američkih Država tu možemo govoriti Vijetnamu, Iraku itd. Kroz medije neprijateljske strane uvijek su predstavljane kao prijetnja svijetu. Ono što je važno, jeste da su Amerikanci uvijek bili dobročinitelji i da su spašavali svijet. Barem po poimanjima medija koji su širili njihove ideje. Ljudi nesvjesno usvajaju određene sadržaje. Vjeruju svemu što mediji plasiraju. To je zapravo onaj klasični model teorije potkožne igle „*stimulus - reakcija*“. Koji kaže da na sadržaj koji se širi masovnim medijima pojedinačni recipijenti reaguju identično onako kako je komunikator to želio. Primjer utjecaja medija je priča Orsona Wellsa „*Invazija s Marsa*“, koja je emitovana na radiju 30. oktobra 1938., i koja je izazvala ogromnu paniku među Amerikancima.

Postoji bezbroj senzacionalističkih sadržaja kojima ljudi lahko povjeruju. Pretežno ih privuku veliki i bombastični naslovi koji puno obećavaju, a malo pružaju. Da bi mladi bili sposobni da se kritički odnose prema svim sadržajima oni trebaju biti medijski pismeni. Kako to da se postigne? Možda je to lahko napisati, a teže implementirati, međutim, mišljenja sam da u osnovnim i srednjim školama mora postojati predmet koji će mlade ljude uvoditi u svijet medija, jer se oni neminovno susreću s medijima od njihovih prvih dana u školi, a kući sigurno i ranije.

Svjedočimo da djeca koriste telefone i kompjutere čim ostvare minimum uslova, a to znači čim mogu sjediti na stolici i mami pokazati da im uključi crtani film. Kako bismo imali roditelje koji će razmišljati o tome koliko je pametno pustiti njihovo dijete da se koriste svim i svačim na internetu, moramo ih medijski obrazovati, te nužno ukazati na sve ono dobro što nudi bilo koji medij, ali i na one nedostatke koji mogu znatno utjecati na njihovu djecu.

Mnogi mladi ljudi misle da su IN ako su na Fejsbuku, Instagramu ili nekom drugom mediju. U suštini oni nisu upućeni šta prijava na socijalne mreže znači, te kako oni otkrivaju njihove podatke, kao i koliko ugrožavaju njihov privatni život. Da li danas možemo uopće govoriti o privatnom životu u svijetu gdje fotografiramo sve što pojedemo ili popijemo? Privatnost postaje dio prošlosti, međutim, postoje neki koji još uvijek čuvaju sve što rade kao strogu tajnu. Označavanje bilo gdje da krenete (tzv. tagovanje), fotografisanje i snimanje tipična je svakodnevnica. Došli smo do situacije kada je uživo komunikacija postala 'telefonizovana', primjer: u društvu ste kolege ili

kolegice i dopisujete se telefonom, a sjedite jedno pored drugog. Kako bismo izbjegli sve negativne efekte koje mogu izazvati mediji, nužno je stvoriti medijski pismene osobe koje:

- ❖ „Shvataju da su medijske poruke (sadržaji) konstruisane korištenjem posebnih postupaka (kodiranje, tehnologije) kojima se manipuliše zvukom, slikom, tekstom i pokretom, kako bi se postigla namjeravana značenja.
- ❖ Razlikuju upotrebu odgovarajućih vrsta (oblika, jezika) medijskog izražavanja u različite svrhe.
- ❖ Prepoznaju, analiziraju i vrednuju efekte medija (kognicija i komprehencija, izmjene u ponašanju, stavovi i vrijednosni sistem).
- ❖ Selektuju medijske sadržaje prema kriterijima kritičke potrošnje i rafinovano vrednuje umjetnički izraz u medijskoj produkciji.
- ❖ Primjenjuje znanja, vještine i strategije u kreiranju i dizajniranju medijskih poruka“.⁷⁵

---

⁷⁵ Vuksanović, Divna. (2008): Knjiga za medije – mediji za knjigu, Clio, Beograd, str. 174.

8. Metodološki okvir (II dio) – empirijsko istraživanje

8.1. Hipoteze

8.1.1. Generalna hipoteza

Izveštavanje štampanih medija u BiH o izbjegličkoj krizi bilo je faktografsko i uključivalo je poneku ljudsku priču.

8.1.2. Posebne hipoteze

- ❖ Mediji trebaju sveobuhvatno izvještavati o događajima koje pokrivaju.
- ❖ Izveštavanje medija treba biti bazirano na provjerenim informacijama.
- ❖ Mediji su izvještavali o izbjegličkoj krizi na osnovu statističkih podataka.
- ❖ Prilikom izvještavanja mediji su se isključivo bazirali na posljedice izbjegličke krize.
- ❖ Mediji su minimalno ili nikako izvještavali o uzrocima izbjegličke krize.
- ❖ Javnost u BiH nije dobila potpunu sliku o izbjegličkoj krizi.

8.1.3. Indikatori

Usmeni i pisani opisi, knjige, novinski članci, vijesti i sadržaji koji su u vezi s izbjegličkom krizom, te komentari osoba koje se bave ovom vrstom medija koji je naveden u predmet istraživanja (štampa).

9.0. ANALIZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

Analiza tekstova Dnevnog avaza

Predmet analize su tekstovi koji se odnose na izbjeglice od 1.8.2015. do 30.9.2015. Prvo ću predstaviti kvantitativnu i kvalitativnu analizu svih tekstova, a potom detaljniju analizu nekoliko tekstova koji su preuzeti iz digitalnog arhiva Infobiro Mediacentar Sarajevo. Pretraga je vršena po ključnim riječima: izbjeglica, izbjeglička kriza, migrant, migrantska kriza i Sirija. Odlučio sam analizirati dva mjeseca zato što je u Evropu tokom augusta 2015. ušlo 190.000 izbjeglica, među kojima je bilo i migranata, dok je u septembru 2015. zabilježen broj od 170.000 osoba. Prilikom prikupljanja tekstova uvidio sam da ako budem analizirao samo jedan mjesec da će ipak biti premalo obrađenih tekstova, tako da sam odlučio analizirati dva mjeseca. Tokom ova dva mjeseca u Evropu je došlo više izbjeglica i migranata, nego tokom cijele 2014.

Kvantitativna analiza

Kako bi čitateljima ovog dijela približio koje sam tekstove analizirao, i koliko ih je bilo, postojala je potreba da kreiram tabelu s naslovima tekstova i datumom njihovog objavljivanja. Tabela posebno može pomoći ako se neko odluči da nastavi ovo istraživanje ili da pravi komparaciju.

Tabela 1.

NASLOV	DATUM
Ako EU neće Balkan, taj prostor žele Rusija ili Turska!	13.8.2015.
Šegavić: Prolamaju se plač i vriska djece	23.8.2015.
Haos u Makedoniji, i BiH prijete val migranata	23.8.2015.
Migranti u Srbiji, bh. službe u pripravnosti	24.8.2015.
Njemačka razmišlja o ukidanju Šengena!	25.8.2015.
Pomoć izbjeglicama	25.8.2015.

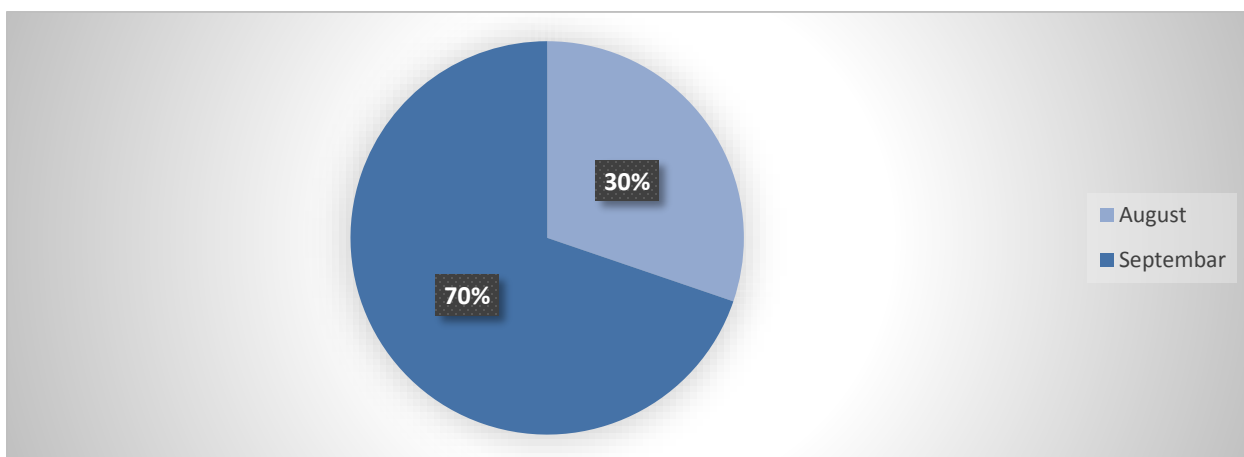
U Preševu prijeti epidemija, hoće li izbjeglice krenuti i prema BiH	25.8.2015.
Bježimo iz pakla, na putu smo bez povratka	27.8.2015.
50 hiljada izbjeglica se ugušilo u kamionu	28.8.2015.
Hiljadu Sirijaca gladuju u prenatrpanim centrima	29.8.2015.
Najesen u BiH stiže 20.000 izbjeglica!	29.8.2015.
Svi moramo pomoći izbjeglicama!	29.8.2015.
Osvrt s američke verande o bosanstvu i ksenofobiji	29.8.2015.
Zašto je Ajlan morao umrijeti?	4.9.2015.
Svi smo mi Ajlan	4.9.2015.
Djeca spavaju na zemlji, izbjeglice u očaju!	5.9.2015.
BiH je jedna od glavnih ruta teroristima na putu ka BiH	5.9.2015.
Izbjeglice truhnu u kamionima smrti u Evropi, a mi pričamo o travi	6.9.2015.
Izbjeglice kreću prema BiH	16.9.2015.
EU još nije tražila pomoć BiH u izbjegličkoj krizi	16.9.2015.
Opsadno stanje!	16.9.2015.
Patnja kao naša	16.9.2015.
Rampa za bh. azilante	16.9.2015.
Dolazi i do 30.000 ljudi	16.9.2015.
Egzodus užasa i nade	17.9.2015.
Nizam: Pitanje je sata kad će stići u BiH	17.9.2015.
Haos u Mađarskoj, Nijemci s hranom dočekuju Sirijce	17.9.2015.
Ljudi u EU se boje jer kolonama ne vide kraj	17.9.2015.
Hiljade prešle granicu	18.9.2015.
Već imaju mapu rute kroz BiH	18.9.2015.
Mađarska vraća EU u srednji vijek!	18.9.2015.
Svađe u regionu zbog izbjeglica	19.9.2015.
BiH jedina zemlja gdje izbjeglice mogu krenuti	19.9.2015.
Nećemo biti kao Mađarska!	19.9.2015.
Reis Kavazović: Pružite nesebičnu brigu i ljudsku toplinu izbjeglicama	19.9.2015.
Slovenija i Mađarska bijesne na Hrvatsku!	20.9.2015.

Mektić: U Hrvatskoj je kriza neočekivano eskalirala	20.9.2015.
Rješenje izbjegličke krize nije u podizanju ograda	21.9.2015.
Mnogi žele da se politički ošičare izbjeglicama	21.9.2015.
Stanje na bh. granicama i jučer bilo mirno	21.9.2015.
Mađarska stavila čelična vrata na granice s Hrvatskom	21.9.2015.
Ne dozvolimo da nas razlike udaljavaju	25.9.2015.
Igra granicama	25.9.2015.

Veći broj tekstova objavljen je tokom septembra 2015., nego tokom augusta, iako je zabilježen veći broj osoba koje su došle u Evropu u augustu. Tokom ova dva mjeseca Dnevni avaz je objavio 43 teksta.

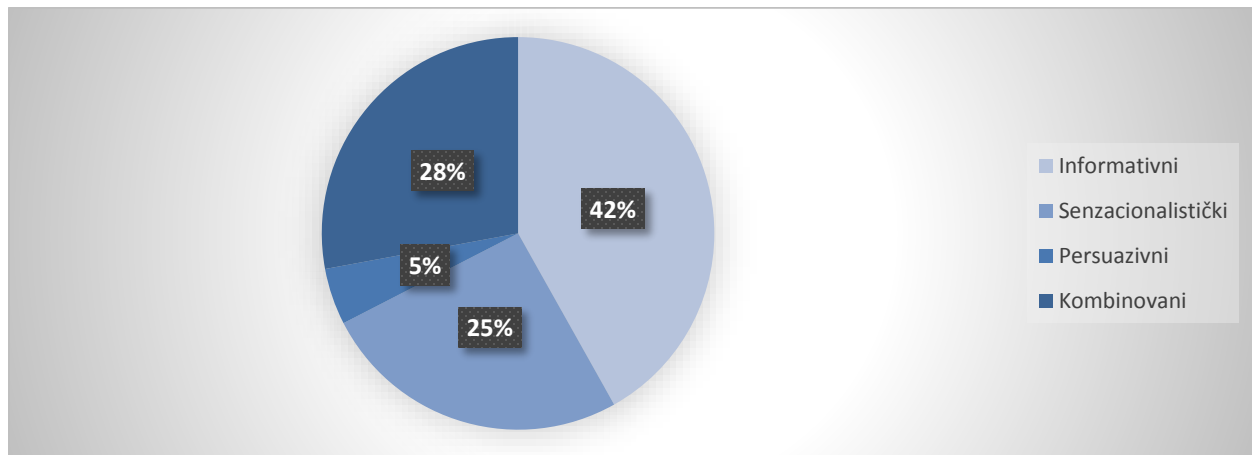
Grafikon 1 - broj objavljenih tekstova u augustu i septembru 2015.

Naslovi objavljenih tekstova bili su većinom informativne prirode, iako je bilo dosta naslova koje bismo mogli klasifikovati kao senzacionalistički, a čija je glavna svrha bila da se prida značaj nekom događaju, kao i da se izazovu emocije. Prilikom pregledavanja tekstova naišao sam na nekoliko persuazivnih naslova koji su isključivo podsticali na određenu akciju. Sve naslove koji su imali miješane elemente (tipa: informativni-senzacionalistički) podveo sam pod kategoriju kombinovanih naslova. Važno je kazati da je takvih naslova bilo puno. Što se tiče naslova, novinari

su se koristili naslovnom monadom od tri jedinice: nadnaslov, naslov i podnaslov, s tim da je potrebno naglasiti da je font naslova najveći, dok font nadnaslova i podnaslov nije tako mali.

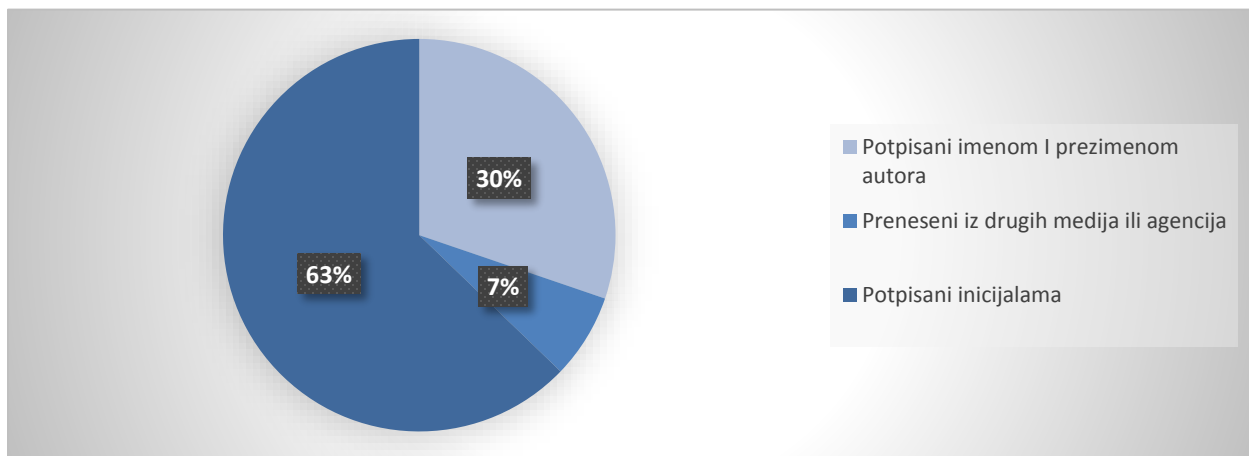
Grafikon 2 - vrsta naslova

Kako bismo vidjeli koliko je pažnje Dnevni avaz posvetio izvještavanju o izbjegličkoj krizi bilo je potrebno prvo uvidjeti koliko je tekstova bilo preuzeto iz drugih medija, kao i koliko je tekstova bilo potpisano imenom i prezimenom novinara ovog lista. Mnogi mediji su skloni praksi preuzimanja sadržaja iz drugih medija, kao i preformulisanju rečenica kako bi se dobila vijest na lakši način. Međutim, poznata je i praksa korištenja novinskih agencija kako bi se dobilo na kvantitetu.

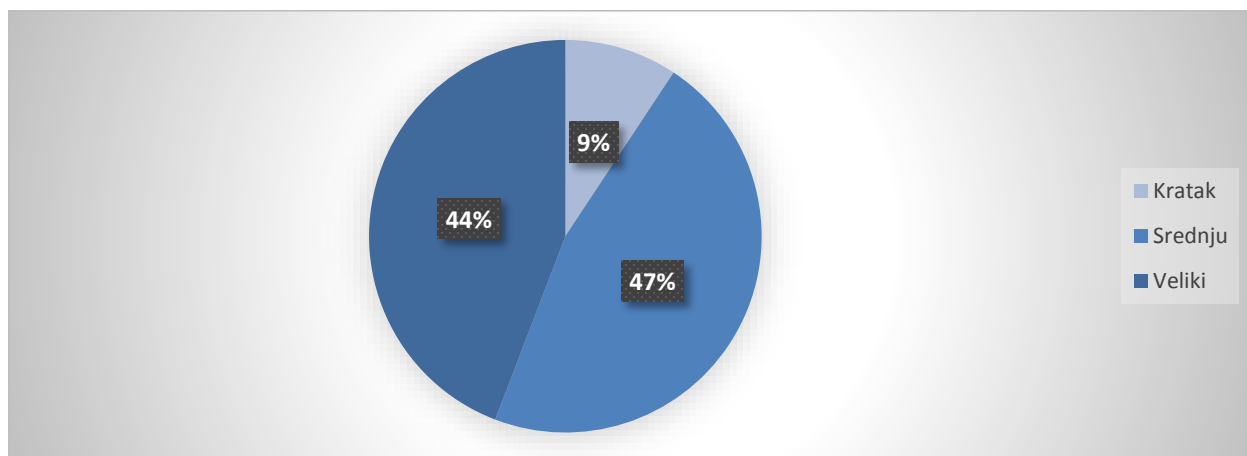
Prilikom izvještavanja o izbjeglicama ovaj list je imao najviše njegovih tekstova. Mogli bismo reći da su novinari ovog lista barem što se kvantiteta tiče bili vrijedni. Preuzetih tekstova je bilo jako malo, skoro pa nikako. Međutim, važno je naglasiti da su se novinari koji bi tekst u završnici potpisali njihovim imenom koristili drugim medijima kako bi oblikovali tekst. Ovo nije bila praksa za svaki tekst, ali kako bi se dobila određena pozadina same priče oni su se koristili i drugim medijskim sadržajima.

Grafikon 3 - preuzeti tekstovi – tekstovi medijske kuće „Avaz“

Većinu tekstova Dnevnog avaza možemo svrstati u srednje duge tekstove, odnosno do polovine stranice. Velikih tekstova od polovine stranice i više, također, ima mnogo, a što se tiče kratkih tekstova njih ima manje. Ovdje je važno kazati da naslovna monada tekstova zauzima veliki dio prostora.

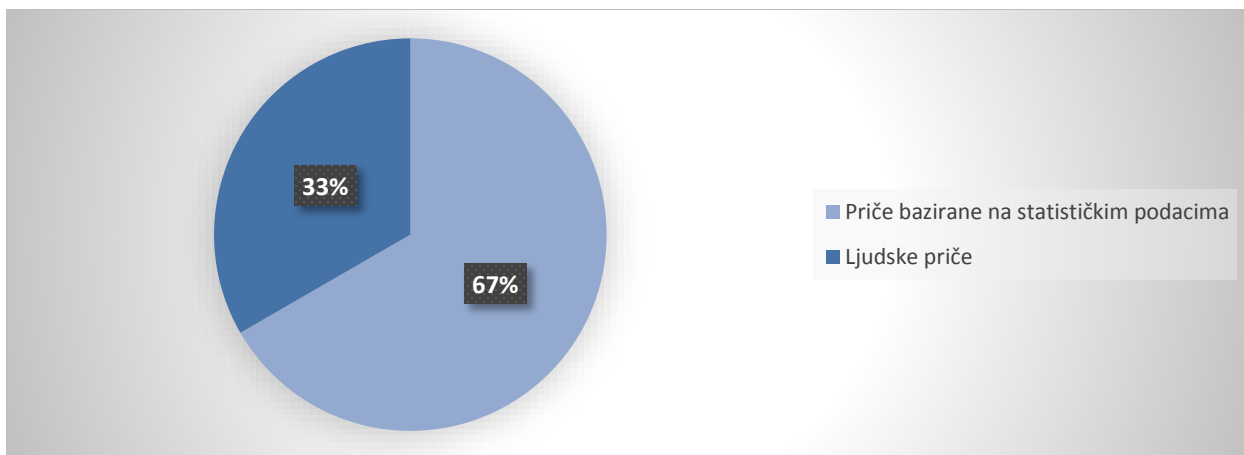
Grafikon 4 - veličina tekstova

Kvalitativna analiza

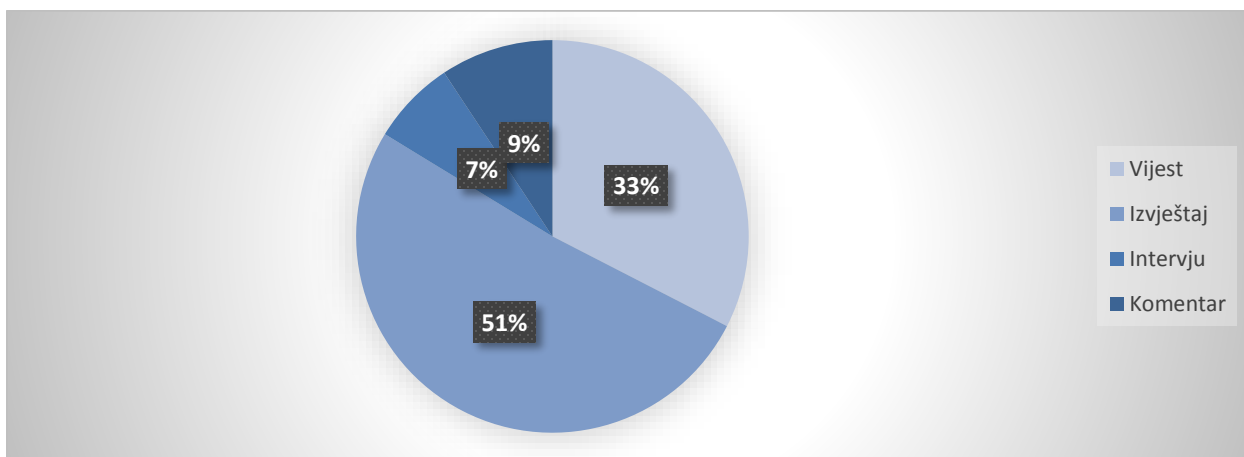
Posebno važno u kontekstu ovog magistarskog rada jeste vidjeti koliko tekstova se odnosilo na ljudske priče, a koliko na statističke podatke. Ono što je primjetno jeste da mediji uvijek idu linijom manjeg otpora i da podliježu podacima koje im nude institucije, što naravno nije loše, ako se vode dovoljno relevantnim izvorima. Međutim, ono što posebno nedostaje jesu ljudske priče, pod kojima mislimo na priče izbjeglica. Drugačije apsolutno ne možemo pružiti javnosti dovoljno informacija, ako ne postoji mišljenje izbjeglica, odnosno njihova priča. Bosanskohercegovački mediji kao i svi drugi koji nisu imali direktnog kontakta s izbjeglicama iz Sirije, te migrantima iz drugih dijelova svijeta na njihovom putu prema Evropi, pa samim tim ne mogu znati šta su oni preživjeli ako ih ne pitaju. Izbjeglice služe kao jedan od najrelevantnijih izvora, jer su oni ti koji su napustili njihove domove iz njima dobro znanih razloga. Izvještavanje drugih medija može se uzeti u obzir, te na osnovu njih izvještavati, međutim, kada bh. novinari već prave njihove tekstove mnogo bi bolje bilo da oni pruže i koju ljudsku priču. Nakon analize tekstova može se vidjeti da su statistike odigrale jako veliku ulogu tokom izvještavanja o izbjeglicama. Važno je kazati da je svaki tekst koji je okarakterisan kao ljudska priča sadržavao barem u minornom dijelu ono što su ispričale izbjeglice. Nijedan tekst nije u potpunosti baziran na ljudske priče, već je bio kombinacija statistika i onoga što su izbjeglice govorile.

Grafikon 5 - Priče bazirane na statistikama i ljudske priče

Kada je riječ o žanrovima možemo reći da je najviše bilo zastupljenih izvještaja, zatim vijesti, pa tek onda ostale forme. Ono što je bitno naglasiti, jeste da se negdje ostavlja dojam miješanja žanrova, odnosno da čak ni sami novinari nisu bili sigurni na koji način predstaviti određeni događaj (kako ga što bolje upakovati), tako u nekim tekstovima postaje teško razjasniti koja forma je zastupljena.

Grafikon 6 - žanr

Detaljnija analiza nekoliko tekstova Dnevnog avaza

U ovom dijelu analize prvenstveno ću se osvrnuti na tekstove koji su bili bazirani na statističkim podacima i činjenicama.

Tekst br. 1

Nadnaslov: Šokantno Izet Nizam, čelnik Službe za rad sa strancima BiH tvrdi

Naslov: Najesen u BiH stiže 20.000 izbjeglica!

Podnaslov: Dosadašnja ruta je već prebukirana, a na njenu promjenu utjecat će i zid koji gradi Mađarska * Već smo pokrenuli preventivne mjere * Ulazili bi kod Trebinja

Na početku teksta može se vidjeti da se priča zasniva na statistikama. „*U BiH bi, ako dođe do promjene rute kretanja, prema informacijama s terena kojima raspolažemo, već ujesen moglo doći najmanje 10.000 izbjeglica sirijskih izbjeglica iz Srbije, a možda ih bude i više od 20.000, kaže u razgovoru za Dnevni avaz Izet Nizam, zamjenik direktora Službe za poslove sa strancima*“. ⁷⁶ Dalje se u tekstu razjašnjava zašto bi BiH mogla biti prostor na koji će doći izbjeglice, gdje se između ostalog navodi da su rute koje su korištene prebukirane, a da će na promjenu rute utjecati i izgradnja zida na granici Mađarske i Srbije, koji je inicirala Mađarska. Kako je u tekstu napisano, izbjeglice bi u BiH ulazile preko Trebinja. Priča se dalje razrađuje na brojkama. „*U Srbiji je trenutno 106.000 registriranih izbjeglica*“. ⁷⁷ Svih 106.000 izbjeglica došlo je neregularnim putem, kako oni navode, a očekivalo se da se dio njih uputi prema BiH. Na kraju teksta spomenuta je pripremljenost BiH da primi izbjeglice, gdje je rečeno da u Imigracionom kampu postoji 125 mjesta, dok u dva azilantska kampa ima 300 mjesta, gdje ako se ubace kreveti na sprat može biti 600 mjesta. Veoma je važno pitati se, koliko je BiH u suštini spremna za dolazak izbjeglica. Podaci koje su saznali novinari Dnevnog avaza pokazuju da BiH nije bila spremna za dolazak jednog dijela izbjeglica od 106.000, koje su se tada nalaze u Srbiji. Naslov je precijenjen i nedovoljno ispitan, a jednim dijelom i senzacionalistički predstavljen. Svaki naslov koji počinje sa „šokantno“ trebao bi se izbjegavati, jer odaje jedan nivo lahkog novinarstva. No, ono što je autor ovog teksta sigurno uradio, jeste da se zapitao ima li prostora za sve te ljude. Pisao je da bi za jedan dan po izbjeglici trebalo 30 KM. Važno je ukazati na miješanje pojmova izbjeglica i migrant, jer na početku teksta se govori da bi u BiH došlo 20.000 sirijskih izbjeglica, a nešto kasnije se spominju

---

⁷⁶ (2015, 29 august), Najesen u BiH stiže 20.000 izbjeglica, Dnevni avaz, str. 3.

⁷⁷ Isto.

migranti. Kao što smo ranije konstatovali osobe iz Sirije se smatraju izbjeglicama prema UNHCR-ovim podacima. Migrant i izbjeglica su dva različita pojma i potrebno je voditi računa da se ne poistovjećuju. Vrlo zanimljiva opaska je i ta da je pisano o sigurnosnim aspektima, gdje se posebno ukazuje na prijetnju od organizacije Islamske države. To je zapravo ono što je zabrinulo sve države kada je krenuo izbjeglički val. Pitanje koje je bilo jedino važno jeste da li postoje teroristi među izbjeglicama.⁷⁸ U ovom tekstu može se uočiti da je postojalo povezivanje izbjeglica s teroristima.

Tekst br. 2

Nadnaslov: Zajednička komisija Parlamenta BiH za ljudska prava traži informacije

Naslov: Dolazi i do 30.000 ljudi

Podnaslov: Već je prisutna humanitarna kriza, rekao je Radmanović na jučerašnjem zasjedanju

Kao i u prethodnom tekstu uvod već naglašava važnost brojki, odnosno one se stavljaju u prvi plan. „U Bosni i Hercegovini krajem ovog mjeseca može se očekivati dolazak između 25.000 i 30.000 sirijskih izbjeglica. Kazao je ovo Predrag Jović, zamjenik ministrice za ljudska prava i izbjeglice BiH, na jučerašnjoj sjednici Zajedničke komisije oba doma Parlamentarne skupštine BiH za ljudska prava“. ⁷⁹ U daljem dijelu teksta kazano je kako je rasprava o izbjeglicama bila potrebna, jer postoji mogućnost mijenjanja rute kojom se izbjeglice kreću. Također, pisano je o mjerama koje bi spriječile infiltraciju osoba koje mogu naštetiti sigurnosti. Strah od izbjeglica je posebna tema.

Tekst br. 3

Nadnaslov: Evropu šokirala fotografija sirijskog dječaka koji se utopio u Sredozemlju

Naslov: Zašto je Ajlan morao umrijeti?

---

⁷⁸ Svi materijali, a posebno se ovo odnosi na fotografije na kojima je tekst, preuzeti su iz digitalnog arhiva Infobiroa Mediacentar, Sarajevo.

⁷⁹ (2015, 16 septembar), Dolazi i do 30.000 ljudi, Dnevni avaz, str. 2/3.

Podnaslov: Slike trogodišnjaka kojeg je izbacilo more nikog nisu ostavile ravnodušnim * Gledamo konačno i definitivno obesmišljavanje ljudskog života i potpuno nestanak civilizacije kakvu poznajemo, napisao je Trifunović * Svi svjetski mediji prenijeli fotografiju

Autor teksta objašnjava šta se zaista desilo, odnosno kako je preminuo dječak Kurdij, te koliko su svjetski mediji posvetili pažnje ovom incidentu. Statistika igra jako veliku ulogu u samom pisanju teksta. Uvodni dio naglašava da je 4 miliona ljudi izbjeglo iz Sirije, te da se 400.000 izbjeglica uputilo u Evropu. U nastavku teksta opisuju su dešavanja na osnovu brojki. *„U srijedu je oko 3.000 izbjeglica, među kojima stotine žena i djece, spašeno iz mora kod libijske obale, javila je italijanska obalska straža i nevladina organizacija 'Liječnici bez granica'. Ipak, prekjčerašnji dan nije bio rekordan, jer je bilo dana kada je iz mora spašeno više od 4.000 ljudi. Italijanska obalska straža i vojna mornarica objavile su da su spasile ukupno 1.219 osoba, od kojih je 838 u tri improvizirana plovila“.*⁸⁰

Fotografija trogodišnjeg preminulog dječaka zaista je uzdrmala svijet, te je s fotografijom dječaka iz Alepa koji sjedi u bolnici krvave glave izazvala veliku medijsku pažnju. Mediji širom svijeta pisali su o utapanju trogodišnjeg dječaka Kurdija. Ovaj tekst je bitan jer predstavlja kombinaciju upotrebe statističkih podataka kako bi se oblikovala priča i dodavanja onoga što mi zovemo ljudska priča. U ovom slučaju novinari Dnevnog avaza pronašli su iz drugih medija (tačnije The Guardian) ono što je poželio Kurdijev otac i njihovoj priči koja je bila bazirana od početka na

---

⁸⁰ (2015, 4 septembar), Zašto je Ajlan morao umrijeti, Dnevni avaz, str. 8/9.

brojkama, dali nešto više. Na fotografiji ispod možete pročitati o tome šta je rekao Ajlanov otac za medije.

Otac Abdulah: Želim vidjeti djecu posljednji put

Ajlanov otac Abdulah Kurdi je preživio. Porodica je, navodno, prije odlaska na kobni put tražila azil u Kanadi, ali im je zahtjev odbijen. Abdulah je rekao da će odnijeti tijela sinova i supruge da bi bila pokopana u njihovom gradu Kobaniju te da ne želi nastaviti put prema Evropi, prenosi "Guardian".

- Samo želim vidjeti svoju djecu posljednji put i zauvijek ostati s njima - rekao je Sirijac koji je u Turskoj već tri godine, a prije je živio u Damasku.

U razgovoru za tursku agenciju "Dogan" kazao je da su mu djeca ispala iz ruku dok je voda ulazila u čamac.

Kurdi: Djeca mu ispala iz ruku

- Držao sam suprugu za ruku. Ali djeca su mi ispala iz ruku. Pokušali smo se držati za čamac, ali se ispuhivao. Bio je mrak i svi su vikali - rekao je Abdullah Kurdi.

Fotografija nepomičnog dječaka na obali izaziva emocije to je sigurno. Fotografije uplakanih roditelja također. Mediji ponekad teže prema što senzacionalnijim naslovima, jer misle da su tako odradili njihov dio posla. Međutim, novinarstvo uistinu zahtijeva prikazivanje stvari upravo onakvim kakve jesu, bez uveličavanja. Naslov ovog teksta je prenaplašen. Svi oni koji se bave medijima trebali bi znati da naslovi ne smiju sadržavati nikakve interpunkcijske znakove (odnosno samo one nužne). U tekstu su predstavljene reakcije pojedinih „istaknutih“ bh. ličnosti o smrti dječaka, također, pisano je o onima koji su spremni pomoći izbjeglicama, ali i onima koji izbjeglice zaustavljaju na njihovom putu. Tokom izbjegličkih valova na hiljade ljudi je izgubilo živote prelazeći more. Mediji o svim tim dešavanjima nisu pisali s ovolikom pažnjom, ali ovo je događaj koji zaista budi emocije, jer svi mi znamo koliko su ljudi osjetljivi na djecu. Svakoj priči treba pristupiti s određenom dozom empatije kao što to kaže zastupnik empatičke teorije Martin Bell, međutim, mi zaista moramo izvještavati i na osnovu činjenica kao što smatra zastupnik faktografske teorije Jhon Simpson.

U daljnjem dijelu analize bazirat ću se na izvještavanje koje je zasnovano na posljedicama izbjegličke krize. Jedna od mojih hipoteza kaže da su mediji isključivo izvještavali o posljedicama, što je analiziranjem ovih članaka jasno vidljivo. Svi bh. mediji koji su se bazirali na izvještavanje o izbjegličkoj krizi pisali su isključivo o onome što je rezultat izbjegličke krize, odnosno ono čemu svi svjedočimo: gubici ljudskih života, izbjeglice koje žive u lošim uslovima, djeca koja nemaju edukacije već duže vrijeme itd. Zapravo, mogli bismo reći da je sva ta patnja izbjeglica, sve te

užasne stvari koje su im se dešavale, a za koje oni sigurno nisu krivi, bila predmet medijskog izvještavanja.

Tekst br. 4

Nadnaslov: Na licu mjesta reporteri „Avaza“ s izbjeglicama od Tabanovaca u Makedoniji do Preševa na jugu Srbije

Naslov: Bježimo iz pakla, na putu smo bez povratka

Podnaslov: Preševo se u večernjim satima pretvara u haotično i nadrealno mjesto * U Siriji je pakao, tri vojske ratuju – Asadove, pobunjenici i ISIL, nema pozitivne, dobre strane, kaže Mahmad * Želim svojoj djeci pružiti normalan život, kaže Ahmet

Tekst počinje opisivanjem situacije na jugu Preševa. *„Dječiji plač, vika, sirene vozila policije i Hitne pomoći koja jure kroz masu, žamor koji stvara nepregledan broj ljudi...Hiljadu izbjeglica izbezumljeno trče, traže vodu, hranu, pomoć i prijevoz za dalje, prema sjeveru, prema nadi Evropske unije“*⁸¹. Opisan je put izbjeglica od Tabanovaca u Makedoniji do Preševa u Srbiji, koji su pratili reporteri Dnevnog avaza. Također, opisan je način na koji makedonske vlasti puštaju izbjeglice preko granice, gdje je posebno istaknuto da su žene i djeca ipak prioritet. U tekstu navode da u Privatnom centru u Preševu može stati svega nekoliko stotina izbjeglica, te da oni čekaju na dozvolu boravka koja im omogućava slobodno kretanje Srbijom. Novinar ovog lista piše da je Preševo tokom dana nešto mirnije, dok gužva nastaje tek navečer, jer izbjeglice dolaze od 20.00 do 21.00 sati. U nastavku opisuje stanje izbjeglica u kojem se nalaze. *„Ljudi spavaju na trotoarima, djeca u koferima ili u naručju iscrpljenih majki koje, opet napola spavaju sjedeći. Užasan smrad širi se cijelim rejonom oko centra, tone smeća su razbacane, toaleta nema nijednog. Migranti su iscrpljeni, gladni i uplašeni“*.⁸² Autor je prenio priču Ahmeda Mahmada i Jildize Ahmet. Iz ovih razgovora saznao je da su krijumčari iskoristili slabost izbjeglica. Na fotografijama ispod pogledajte o čemu je još novinar Dnevnog avaza pisao u ovom tekstu.

---

⁸¹ (2015, 27 august), Bježimo iz pakla, na putu bez povratka, Dnevni avaz, str. 8.

⁸² Isto, str. 9.

Prodavnice otvorene 24 sata

U cijelom haosu i ljudskoj tragediji svoj interes su našli mnogi prijevoznici. Stotine autobusa iz cijele Srbije parkirane su oko centra. Karta za izbjeglice

do Beograda košta od 25 do 50 eura. Prodavnice rade produženo, umjesto do 20 sati, sada rade skoro pa cijelu noć. Cijene su, naravno, drastično porasle.

Zalihe vode i hrane pri kraju

Kako su nam kazali predstavnici UNHCR-a, što se tiče hrane i vode, zalihe su pri kraju. Nekako uspijevaju opskrbiti većinu onih koji nemaju novca da kupe. Iako pomaže države i mnoge

međunarodne humanitarne organizacije, ističu da na velikom udjelu pomoći mogu zahvaliti dobrim ljudima koji doniraju novac i lokalnom stanovništvu koje dijeli vodu i hranu.

Mogli bismo reći da je tekst od početka do kraja opisao datu situaciju, od puta izbjeglica iz Makedonije do Srbije. Izbjeglice su kazale njihovo mišljenje, gdje žele ići i kakva su im očekivanja. Novinari su saznali kako se drugi koriste lošom situacijom u kojoj se nalaze izbjeglice.

Tekst br. 5

Nadnaslov: „Avaz“ s migrantima s Bliskog istoka koji putuju kroz Srbiju

Naslov: Djeca spavaju na zemlji, izbjeglice u očaju!

Podnaslov: Samo želimo doći do njemačke kaže Sirijac Ahmed * Ovo su moja djeca ističe Beograđanka Jasmina Čatović * Prema nekim procjenama ovo će trajati godinama, kaže humanitarka Milica Rajčić

Autor teksta objašnjava patnju izbjeglica, način na koji oni žive, te mjesta kuda se kreću u Beogradu. Piše kako izbjeglice žele samo mir i sigurnost, te da se i dalje pitaju o tome zašto im se sve to desilo. U nastavku je govorio o tome kako se izbjeglice nalaze u lošim uslovima. „*Poneka djeca još spavaju, i to na zemlji i betonu, dok je dio njih u šatorima...Higijenski uvjeti su užasni. Izrabljena odjeća razbacana je svuda po parku. Osjeti se smrad iz desetak toaleta koji su u parku instalirani za potrebe izbjeglica. Ispred WC-a su redovi*“.⁸³ Veći dio teksta baziran je na ono što je rezultat izbjegličkog vala. Masovna kretanja pokazala su kolike „rupe“ u sistemu imaju skoro sve države Evrope. Često se spominju djeca. „*Dječak kojeg ću kasnije fotografirati dozivao je*

⁸³ (2015, 5 septembar), Djeca spavaju na zemlji, izbjeglice u očaju!, Dnevni avaz, str. 2.

majku koja je nekud otišla. Niko se nije mnogo obazirao".⁸⁴ Kako se u tekstu navodi mnogi su se, zapravo, okoristili izbjeglicama jer neki od njih i troše. Prema pisanju ovog autora, mnoge od izbjeglica borave u hotelima i hostelima, te teže da se prilagode evropskim standardima odijevanja. Međutim, s druge strane postoje razne potrebe izbjeglica, a jedna od njih je Wi-Fi signal, jer komunikacija s rodbinom njima olakšava put. Kako bi priča bila potpunija, novinar koji je pisao ovaj tekst razgovarao je s Ahmedom iz Sirije, koji je rekao da samo želi doći do Njemačke. Mladi Iračanin, koji je vjerovatno tražio da ostane anonimn reкао je da se želi domoći zapadne Evrope. Beograđanke Jasmina Čatović i Milica Rajčić kazale su šta misle o izbjeglicama. Novinar je trebao prikupiti podatke o tome šta je s imigracionim i azilantskim centrima u Srbiji, te na koji način oni funkcionišu.

Kada je riječ o uzrocima izbjegličke krize u ovom listu nismo mnogo toga mogli saznati. Tekstovi koji su pisani ne obaziru se na uzroke izbjegličke krize, tek u pokojem se onako beznačajno spomene rat u Siriji, odnosno spomenu ga izbjeglice ako govore za medije ili novinari čisto kao jedan intro u priču. Ništa o tome nema detaljnije napisano. Međutim, u tekstu koji možete pročitati odmah nakon ove rečenice postojala je nada da će biti nešto više o uzrocima izbjegličke krize, ali to se nije desilo.

Tekst br.6

Nadnaslov: Prof. dr. Jusuf Žiga sa sociološkog aspekta sagledava problem

Naslov: Mnogi žele da se politički ošićare na izbjeglicama

Podnaslov: U ovoj krizi se zaboravljaju uzroci koji su doveli do prisilnog iseljavanja stanovništva

U ovom tekstu uzroci izbjegličke krize mogu se svesti na jednu rečenicu koja glasi: „*Evropu je zapljusnuo val hiljada i hiljada izbjeglica iz Sirije i ostalih ratom zahvaćenih zemalja iz Azije i Afrike*“. Dalje u tekstu prof. Fakulteta političkih nauka Jusuf Žiga ukazuje na zaboravljanje uzroka izbjegličke krize, međutim, ni on ne navodi koji su to uzroci izbjegličke krize. „*U ovoj krizi zaboravljaju se uzroci koji su doveli do toga da imamo masovno, prisilno iseljavanje stanovništva.*

---

⁸⁴ Isto.

*Nažalost, to smo i mi na vlastitoj koži iskusili. Ti ljudi su dovedeni u groznu situaciju, a danas, dok traje problem s izbjeglicama, niko neće da govori čega je to rezultat, rekao je prof. dr. Žiga za Dnevni avaz“.*⁸⁵ Kroz tekst se provlači problem ubiranja političkih poena na izbjeglicama i pravi se komparacija s BiH nekada. Podnaslov je obećavajući, ali tokom čitanja ne pruža mnogo, nije se ni minimalno raspravljalo o tome šta su uzroci izbjegličke krize.

---

⁸⁵ (2015, 21 septembar), Mnogi žele da se politički ošičare na izbjeglicama, Dnevni avaz, str. 8.

Novinari Dnevnog avaza ponekad su pridavali značaj tzv. dobročiniteljima

Novinari Dnevnog avaza pisali su o onima koji čine dobro za izbjeglice, pa možemo reći da su nekada te osobe zauzimale važniju poziciju u novinama od izbjeglica.

Milić: Mijenja lajkove za konkretna rješenja

Ličnost dana Jelena Milić

Pomoć izbjeglicama

Njen primjer je potakao mnoge da i sami pomognu hiljadama migranata

Direktorica Centra za euroatlantske studije iz Beograda Jelena Milić prije nekoliko dana je svoj dom ponudila jednoj izbjegličkoj porodici iz Sirije, koja se u Beogradu zatekla na svom putu ka boljem i mirnijem životu. Fotografije koje je objavila na Facebooku i Twitteru naišle su na oduševljenje među članovima virtualne zajednice, ali Milić je svima kratko poručila:

- Mijenjam po pet lajkova i tri bravo za svaki vaš odlazak na Autobusku stanicu u Beogradu, park kod Ekonomskog fakulteta, gdje

možete ponuditi mladim izbjeglicama makar cigarete i upaljače ili da se poslužite telefonom. Ili ih odvedite negdje da napune svoje - istakla je Milić.

Ona migrantima pomaže tako što im prevodi na arapski kako da se najlakše snadu u Beogradu i gdje mogu da pronađu besplatan bežični internet u srbijanskoj prijestonici.

Milić je posljednjih dana primjer humanosti i tolerancije. Njen primjer je potakao mnoge da i sami pomognu hiljadama migranata koji svakodnevno dolaze u Srbiju. **G.D.**

Milić za 'Avaz': Primila sam sirijsku porodicu

Jelena Milić, direktorica Centra za euroatlantske studije (CEAS) iz Beograda, primila je izbjegličku porodicu iz Sirije u svoj dom. Milić za "Avaz" kaže da ne želi da se o njoj priča ni na koji način i da je to uradila iz želje da pomogne sirijskim imigrantima, ali i da potakne druge da to isto učine.

- Ja ne smijem biti u centru ove priče. To i ne želim. Dobila sam mnogo divnih i dirljivih pisama i

Milić: Dirljiva pisma iz BiH

poruka iz BiH. Javili su mi se mnogi koji su bili izbjeglice.

Svako ko želi da nam pomogne, to će najbolje učiniti ta-

ko što će podijeliti našu Facebook stranicu #RefuggesinSerbiainArabic - rekla je Milić.

Drugi dijelovi tekstova gdje možemo uvidjeti statistiku, faktografiju, posljedice izbjegličke krize itd.

Prihvatališta na granici

Mišo Cavar, pomoćnik direktora Službe za strance, kazao je da potencijalne izbjeglice iz Sirije ne bi bile smještene u postojećim imigracionim ili azilantskim centrima u BiH, nego bi se u blizini granice, na udaljenosti od oko pet kilometara, gradili prihvatni centri.

Više od 250.000 migranata došlo preko Sredozemlja

Oko 4.100 izbjeglica spašeno je za 24 sata iz 22 plovila u Sredozemlju, rekao je za agenciju DPA portparol italijanske obalne straže kapetan Marko di Mila (Marco di Milla).

Italija, zajedno s Grčkom, obično je prva

luka u koju migranti stižu morskim putem i zatim nastavljaju put prema bogatijim članicama EU. IOM procjenjuje da je od 1. januara do 20. avgusta više od 149.000 migranata došlo u Grčku, a 104.000 u Italiju.

Laži na internetu

Na društvenim mrežama jučer su se pojavile informacije o velikom broju pljački, pa čak i silovanjima, koje su navodno počinile izbjeglice. Takve informacije dodatno su probudile strah građana te su pojedine

škole u pograničnim mjestima zatvorene. Ipak, tokom dana ovakve informacije su demantirane iz hrvatskog MUP-a te je istaknuto da do sada nije bio nijedan incident te da sve protječe u najboljem redu.

Traže krijumčarske veze

- Novi je trend da su nam prihvatni centri prazni, jer migranti zadržavaju dosta kraće u Srbiji nakon što su čuli da Mađarska gradi zid na granici. Mnogi

svrate u Beograd, gdje traže krijumčarsku vezu za ulazak u EU. Jasno je da ne žele ostati ovdje, već žele u razvijene zemlje zapadne Evrope - rekao je Mišković.

Mađarska šalje vojsku na granicu

Mađarska planira razmjestiti vojsku na svoju južnu granicu sa Srbijom u okviru kampanje protiv izbjeglica i trgovaca ljudima. Premijer Viktor Orban izjavio je jučer da mađarski parlament insistira na novim mjerama "koje će stvo-

riti novu zakonsku situaciju na granicama, čak i rigorozniju od one koja je sada na snazi".

Odgovarajući na pitanje novinara Associated Pressa hoće li vojska biti razmještena da brani mađarske granice, on je rekao: "Da."

Put u smrt

Naša sagovornica navodi i da je iz priča sa Sirijcima koji proteklih mjeseci pristižu u Austriju saznala da organizirane grupe na njihovoj mucu zarađuju novac.

- Po osobi im naplaćuju 10.000 eura da dođu u Trajskirhen. Iako život nema cijenu, strašno je da

oni koji im uzimaju taj novac mogu uopće spavati. Ti ljudi trebaju pomoć, a ne da ih na taj način bukvalno pljačkaju. Svjedoci smo ove tragedije u kojoj se ugušilo više od 70 izbjeglica. I njima su naplatili taj put u smrt, a oni su htjeli samo živjeti - kaže Elinger.

Analiza tekstova Nezavisnih novina

Kao što sam analizirao prethodne novine, tako ću i ove. Prvo ću predstaviti kvantitativnu i kvalitativnu analiza, a zatim i detaljniju analiza nekoliko tekstova. Tekstovi pisani u augustu i septembru 2015. predmet su analize.

Kvantitativna analiza

Prilikom analize tekstova ovih novina, odlučio sam napraviti tabelu s naslovima i datumom objavljivanja tekstova. Kao što sam naveo prilikom analize tekstova Dnevnog avaza, ovo isključivo radim kako bi čitatelji imali uvid u tekstove koje sam analizirao.

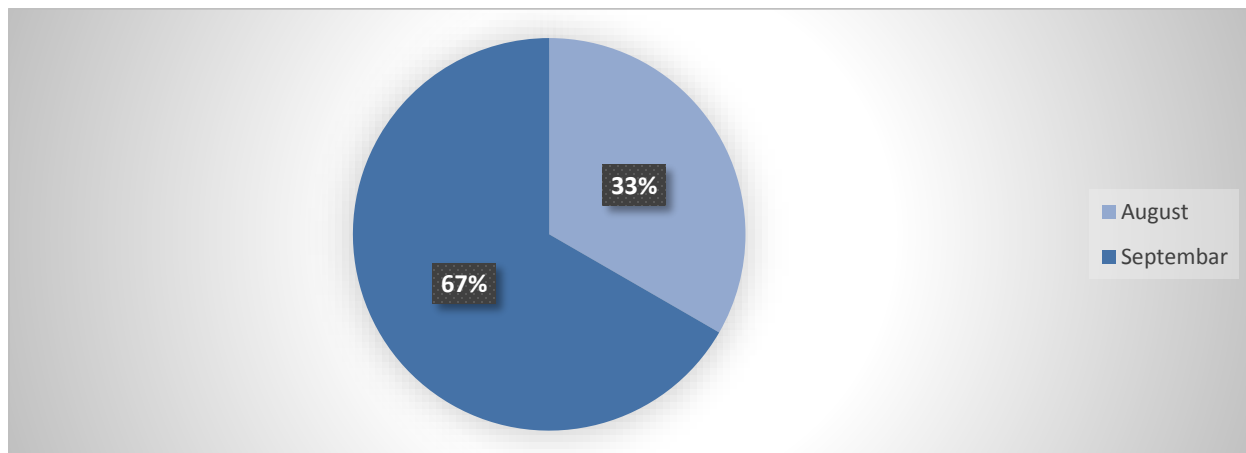
Tabela 1.

NASLOV	DATUM
Jesmo li svi dužni plaćati za europsku kolonijalnu prošlost?	25.8.2015.
Vratite ljudima njihov dom	25.8.2015.
Plan od deset tačaka za evropski odgovor	28.8.2015.
BiH treba podršku da primi sirijske izbjeglice	11.9.2015.
Blokirane granice	15.9.2015.
Ničiji ljudi	17.9.2015.
BiH ne smije dozvoliti mađarski scenario	18.9.2015.
Bliski istok i Evropa u svjetlu nove seobe naroda	23.9.2015.
Šaranje i kvarljiva roba	24.9.2015.

Tokom augusta i septembra 2015. Nezavisne novine objavile su ukupno devet tekstova. Veći broj tekstova objavljen je tokom septembra.

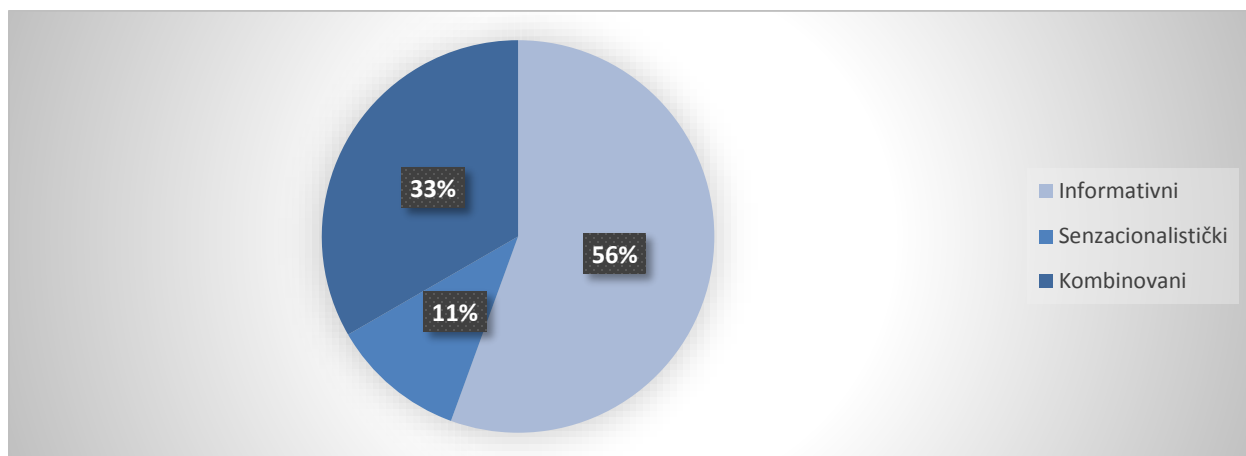

Grafikon 1 - pregled objavljenih tekstova u augustu i septembru 2015.

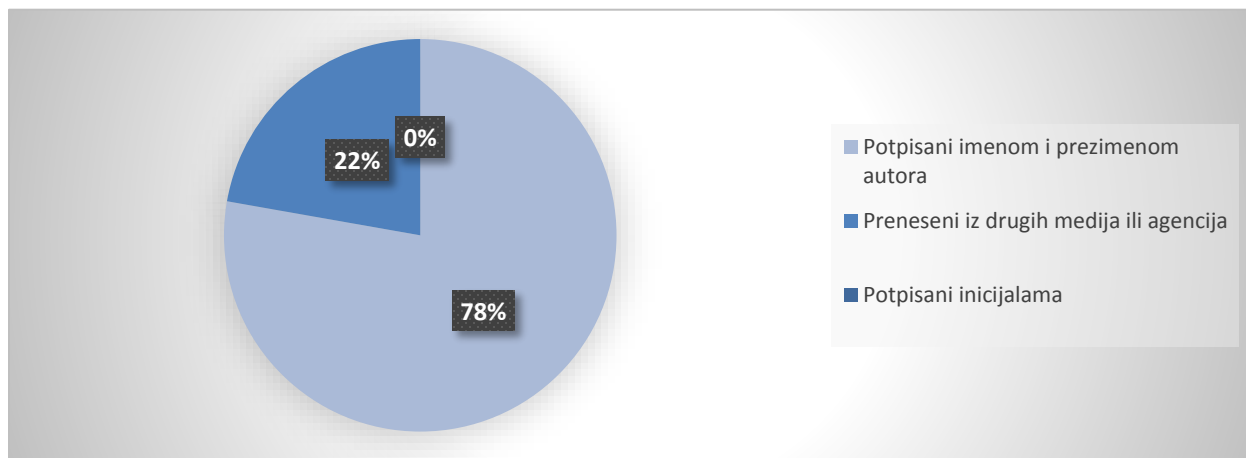
Kada je riječ o naslovima valja kazati da su to većinom bili informativni naslovi, pa zatim kombinovani i senzacionalistički. Senzacionalističkih naslova nije bilo puno, prvenstveno zato što nije bilo puno tekstova. Ono što je primjetno jeste da se novinari Nezavisnih novina koriste naslovnom monadom od tri jedinice: nadnaslov, naslov i podnaslov, iako ponekad izostavljaju nadnaslov i podnaslov, pretežno kod kolumni. Font naslova je generalno manji nego što je to slučaj u Dnevnom avazu. Persuazivnih naslova u Nezavisnim novinama nije bilo.

Grafikon 2 - vrsta naslova

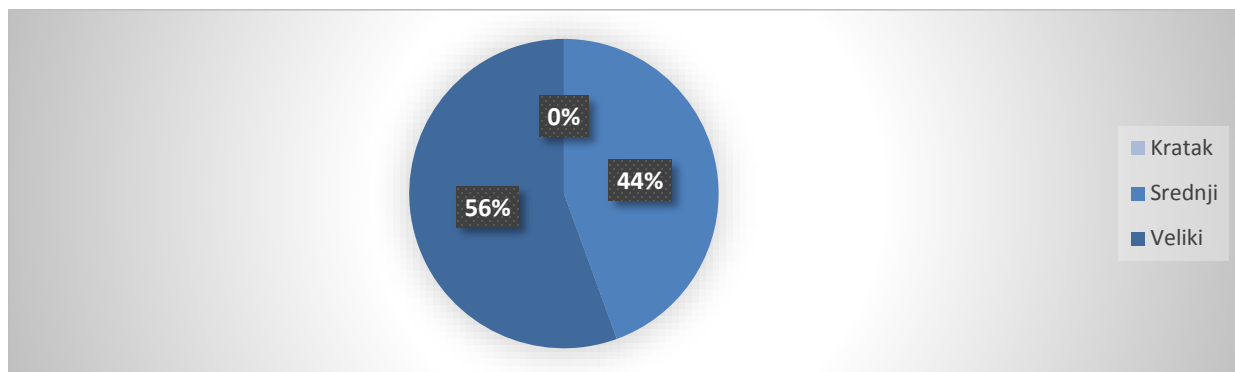
Tekstovi koji su bili predmet analize većinom su bili autorski tekstovi novinara Nezavisnih novina. Veoma mali broj tekstova je preuzet iz drugih medija, s tim da moram još jednom naglasiti da je općenito bio veoma mali broj napisanih tekstova u ova dva mjeseca. Ono što je bilo uočljivo jeste da su novinari pretežno gradili njihove priče na osnovu drugih medijskih sadržaja, koji su bili podstrek za nastanak njihovih kolumni.

Grafikon 3 - preuzeti tekstovi – tekstovi medijske kuće „Nezavisne novine“

Kada se govori o veličini tekstova uglavnom se radi o srednjim i velikim tekstovima, dok kratkih tekstova nema. U dužim tekstovima pokušali su objasniti suštinu dešavanja koja su u vezi s izbjegličkom krizom. Međutim, manjkalo je čisto novinarskog pristupa koji se bazira isključivo na vijesti, izvještaju kao osnovnoj novinarskoj formi. Mogli bismo reći da su novinari Nezavisnih novina čisto željeli da ukažu na to da i oni prate izbjeglička kretanja, međutim, nisu dovoljno pridavali važnosti aktuelnostima, odnosno onome što je bilo vidljivo i što je posebno bilo moguće pratiti kada su izbjeglice bile već u susjednim državama. Ovdje se ostavlja prostor za diskusiju, da li je medijsko osoblje ovih novina smatralo ovaj problem toliko bitnim da ga provuku kroz redovnu proceduru vijesti ili samo toliko bitnim da ga provuku kroz nekoliko kolumni u ova dva mjeseca?

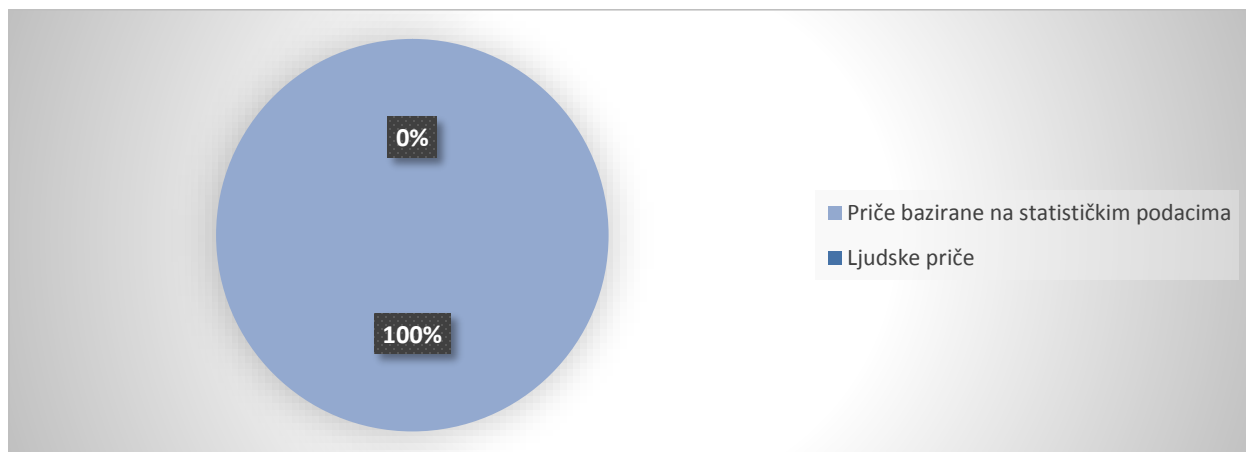
Grafikon 4 - veličina teksta

Kvalitativna analiza

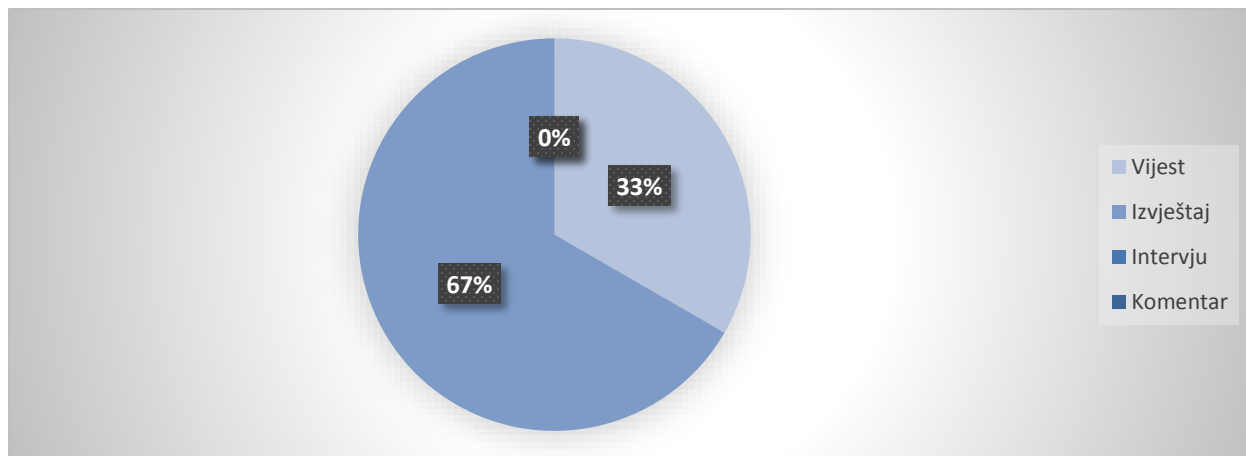
Ljudske priče nisu bile zastupljene u ovim novinama. Novinari su tokom ova dva mjeseca isključivo pisali priče koje su manje ili više bazirane na statističke podatke. Koliko god da se priča pokušavala senzibilizirati, što je uistinu bio slučaj kod ovog medija, ona je i dalje bila građena na statističkim podacima. Moramo spomenuti da je bilo tekstova koje nismo mogli svrstati ni u priče bazirane na statističkim podacima niti u ljudske priče, tako da su oni ostali izostavljeni iz grafikona.

Grafikon 5 - priče bazirane na statističke podatke i ljudske priče

Analizirani tekstovi pretežno su bili kolumne, gdje bez obzira na to što se radi o formi o kojoj se još uvijek vode diskusije da li je novinarska, moram reći da je pruženo dosta informacija koje mogu biti poprilično korisne za neupućene građane. Ove informacije posebno su se odnosile na uzroke izbjegličke krize. Kada se prošeta kroz sve te kolumne dobije se određeni broj informacija koje bi mogle donekle kreirati sliku uzroka izbjegličke krize. Ono što je zapaženo u tekstovima jeste da se konstantno nastoji ukazati na pomoć izbjeglicama. Postojalo je povezivanja izbjeglica iz 2015. i onih iz perioda od 1992. do 1995. u BiH. Generalna zamjerka ovom mediju jeste nedostatak vijesti, jer one su nam pokazatelj koliko određeni mediji pridaje pažnju nečemu, odnosno koliko nešto čini aktuelnim.

Grafikon 6 - Žanr

Detaljnija analiza nekoliko tekstova Nezavisnih novina

U prvom dijelu analize fokus ću staviti na tekstove koji su bazirani na statističkim podacima.

Tekst br. 1

Nadnaslov: Procjene i mogućnosti Bosne i Hercegovine po pitanju izbjegličke krize

Naslov: BiH treba podršku da primi sirijske izbjeglice

Podnaslov: Ministarstvo odbrane BiH zaduženo za smještajne kapacitete

Tekst je generalno baziran na dolasku izbjeglica, te načinu njihovog smještaja, odnosno da li postoji dovoljno kapaciteta kako bi se privremeno smjestilo 10.000 osoba. Kroz tekst se provlači potreba finansijske pomoći međunarodnih subjekata prilikom smještaja ovolikog broja ljudi. Autor piše kako je priliv izbjeglica nepredviđena situacija, te kako se troškovi u takvim situacijama ne mogu planirati. Kako on ističe, iz Ministarstva vanjskih poslova i trezora BiH naveli su da ne znaju koliko bi sredstava trebalo biti utrošeno, te da očekuju odgovor iz Ministarstva sigurnosti BiH. Ukupna budžetska rezerva BiH za 2015. iznosila je 5,3 miliona prema pisanju ovog lista. Autor piše da Ministarstvo odbrane BiH treba dostaviti podatke o svim objektima koji će biti na raspolaganju izbjeglicama, iako izbjeglice još uvijek nisu imale BiH u planu. *„BiH nema podatke da se izbjeglice preusmjeravaju u BiH, iako motri na tu situaciju. Stoga je Ministarstvo sigurnost BiH zadužilo ministarstva za izbjegla i raseljena lica, te entitetske policije da iskoordiniraju s lokalnim zajednicama u vezi s izgradnjom šatorskih naselja“*.⁸⁶ Dalje se u tekstu kaže da još nije počela izgradnja, te da se očekuju podaci o tome koliko će se lokalnih zajednica staviti na raspolaganje. Cjelokupno kada se tekst sagleda može se vidjeti da se ovdje govori prvenstveno o broju osoba koje trebaju doći na prostor BiH, te mogućnosti njihovog smještaja. U prvi plan su stavljene brojke, odnosno koliko će ljudi doći, a zatim i onaj drugi dio o mogućnostima njihovog prijama, finansijskih potreba itd. Prilikom čitanja teksta možemo uvidjeti miješanje pojmova izbjeglica i migrant, a to se posebno vidjelo u rečenici koja počinje „priliv migranata iz Sirije...“, već sam dosad mnogo puta naglasio da osobe koje bježe od rata nisu migranti, a da je UNHCR sve osobe iz Sirije proglasio izbjeglicama. Javnosti je kroz ovaj tekst približeno koliko BiH, kao ni mnogo jače države Evrope, nisu spremne na nepredviđene situacije. Ono što je pozitivno jeste da

---

⁸⁶ (2015, 11 septembar), BiH treba podršku da primi sirijske izbjeglice, Nezavisne novine, str. 6.

su se novinari ovoga lista zainteresovali za mogućnosti BiH da primi veliki broj izbjeglica, te za pripreme koje se vrše ako oni dođu do BiH.

Tekst br. 2

Naslov: Blokirane granice

Tekst počinje opisivanjem situacije na granicama Austrije i Mađarske koje su pojačale kontrolu, naglašava se kako i druge države Evrope mogu krenuti ovom logikom. Autorica piše kako mnoge države EU ne žele primiti dogovorenu kvotu izbjeglica, dok Austrija i Njemačka grcaju u problemima. „*Prema podacima Ministarstva unutrašnjih poslova Austrije, ova zemlja je dosad primila 18.000 izbjeglica, a u Njemačkoj je situacija teža, jer je samo u subotu oko 13.000 izbjeglica i tražitelja azila stiglo u Minhen*“.⁸⁷ Dalje u tekstu piše o zatvaranju koridora koji vodi preko Mađarske, kao i o tome da bh. zvaničnici nisu zabrinuti za bezvizni režim, te da odluku Njemačke da na neki način blokira granicu s Austrijom vide kao pozitivnu za BiH, jer će time biti onemogućeno da val izbjeglica krene ka zapadu preko BiH, Hrvatske i Slovenije. Autorica je također pisala o kontroverznim izjavama zvaničnika, među kojim se našla izjava austrijskog kancelara Vernera Faymanna koji je uporedio ponašanje Mađara s nacističkim deportacijama Jevreja u Drugom svjetskom ratu. „*Dok se zvaničnici iz EU prepucavaju koliko je ko od njih prihvatio izbjeglica, Sredozemno more iz dana u dan postaje kolektivna grobnica za migrante (i izbjeglice) koji od ratnog ludila u Siriji bježe ka Evropi, u nadi da će preživjeti i svojoj djeci omogućiti život dostojan čovjeka*“.⁸⁸ Tekst završava tako što se naglašava da je Evropa suočena s najvećom humanitarnom krizom, jer ne zna kako pomoći 200.000 Sirijaca za koje UNHCR predviđa da će potražiti spas na Starom kontinentu. U svim tekstovima koje analiziram u Nezavisnim novinama može se primijetiti da postoji jedan empatijski pristup prilikom pisanja. Opet se tekst gradi na brojkama, odnosno statistici. Predstavljen je jedan blagi pogled na ono što se dešavalo na granici Mađarske, koja je uistinu bila prenatrpana. Međutim, kroz sve tekstove ovog lista fali ljudskih priča tj. priča Sirijaca, njihovih vizija itd. Mnogi novinari su prilikom izvještavanja kazali da su im policajci branili pristup izbjeglicama, te da nisu mogli da razgovaraju

---

⁸⁷ (2015, 15 septembar), Blokirane granice, Nezavisne novine, str. 5.

⁸⁸ Isto.

s izbjeglicama, međutim, nije uvijek bila takva situacija, nekada su uistinu mogli doći do izbjeglica i napraviti priču.

Autori tekstova Nezavisnih novina pisali su pretežno kolumne, ali mogu reći da su one bile poprilično dobro odrađene, te da su nekako pokušale dokučiti onaj dio uzroka izbjegličke krize.

Tekst br. 3

Naslov: Bliski istok i Evropa u svjetlu nove seobe naroda

Autor u početku razjašnjava situaciju s kojom je svijet bio suočen 2015. godine, gdje prvenstveno govori o izbjegličkoj i migrantskoj krizi. Iako on ova dva različita pojma svrstava pod pojam „migrantska kriza“, ja ih odvajam s razlogom. On je pisao o rutama kojim se kreću izbjeglice, te u jednom dijelu naglašava kako niko od izbjeglica ne bježi u Saudijsku Arabiju ili Kuvajt, što je uistinu bilo tačno, međutim, druge susjedne zemlje kao što su Lebanon, Iran, Jordan, Turska itd. primile su najveći broj izbjeglica, tako da nije bilo potrebno naglašavati samo zemlje koje nisu primile izbjeglice, već i one koje su to učinile. Potrebno je istaknuti da je prema podacima UNHCR-a tokom 2015. godine Turska primila najviše izbjeglica 2,5 miliona, a zatim ide Pakistan sa 1,6 miliona osoba itd. Autor piše i o Arapskom proljeću, za koje kaže da je za glavni cilj imalo destabilizaciju Sirije. *„Sirija je saveznik Rusije i potrebno je Zapadnoj alijansi, na čelu sa SAD, da istisne rusku flotu iz Sredozemlja. Pokušano je tzv. Arapskim proljećem, a kako je Rusija stala iza režima u Siriji, Zapadna alijansa nije mogla direktno da se uključi i da napadne Siriju pod parolom 'zaštite demokratije i kršenja ljudskih prava'. Kako ovaj model nije uspio, pribjeglo se oprobanoj scenariju iz Avganistana kada je stvorena pod patronatom SDA tzv. Al-Kaida. Sada je stvoren ISIL, koji treba da zauzme Siriju, a nakon što to urade tada bi Zapadna alijansa preuzela tu teritoriju od njih i postigla bi prvobitni cilj, a to je istiskivanje ruske flote iz Sredozemlja. Osim dobiti koju bi imali Amerikanci na vojnom planu, kao i potpunom kontrolom naftnih polja u ovom dijelu svijeta, postavlja se pitanje ko još ima koristi od ovih dešavanja. To je u prvom redu posredno i Izrael, koji bi iseljavanjem muslimanskog i hršćanskog stanovništva iz područja Sirije dobio mogućnost širenja na ovim prostorima od Golanske visoravni pa dalje. Istovremeno, destabilizacijom ovog prostora trajnije bi postala dominantna sila na ovom užem prostoru“.*⁸⁹ U tekstu se navodi ko bi mogao biti gubitnik. *„Prevashodni gubitnik bi mogla biti Evropa. Kako*

---

⁸⁹ (2015, 23 septembar), Bliski istok i Evropa u svjetlu nove seobe naroda, Nezavisne novine, str.27.

*Evropa, kada je saveznik Amerike? Jednostavno Americi i Engleskoj ne odgovara stabilna i jaka zapadna Evropa, u kojoj trenutno preovladava katoličanstvo i koja je u stvari, sada katolička. Planovi Amerike, a i masona najbolje su opisani u knjizi Georga Orwella '1984', koja je napisana još 1949. godine. Ono što se nalazi u toj knjizi u stvari je perspektiva Evrope u skorijoj budućnosti. Ujedno, krizom zapadne Evrope i otimanjem rudnog bogatstva od Rusije Amerika bi popravila svoj rejting i ujedno bi postala prvi vladar svijeta, što i jeste cilj“.*⁹⁰ Autor daje puno više od jedne klasične slike izbjeglica koja je bazirana isključivo na posljedicama. Govori o jednom dubljem političkom nadmetanju, koristoljublju i nečemu što prosječni građani, da ih ne nazovem „zabludjelo stado“ - kako to kaže Čomski, slabo mogu vidjeti. U pisanju ovog autora može se vidjeti kako je upućen u ono o čemu govori, te kako s jednog logičkog stajališta povezuje stvari. Iz ovoga se jasno može izvući uzrok rata, gdje prvenstveno možemo govoriti u političkim nadmetavanjima i aspiracijama koje apsolutno ne mare za ljude, već za ostvarivanje tih većih ideja...jer ipak se vode onom logikom, toliko je ljudi na svijetu da ako ih bude bilo manje svijet to neće ni osjetiti, a ako određene političke ideje ne budu prošle onako kako trebaju neko će ipak izgubiti utjecaj i moć. U tekstu također govori o položaju Srbije i Balkana. Tekst je zanimljiv zato što pruža pogled na ono što se smatra uzrokom rata, jer nijedan rat neće tek tako doći. Ne kaže se džaba za svađu je uvijek potrebno dvoje, a iz ovog slučaja možemo vidjeti da čak ni to nije pravilo, nego je jednostavno pitanje hegemonu – onoga ko određuje šta će biti s ovim malim državama.

Iako je bilo malo tekstova koji su se odnosili na izbjeglice i izbjegličku krizu neizostavno je bilo govoriti o posljedicama izbjegličke krize.

Tekst br. 4

Naslov: Vratite ljudima njihov dom

Uvodni dio teksta usmjeren je na povezivanje trenutne izbjegličke krize i onoga što se dešavalo u BiH od 1992. do 1995. Autor je u tom prvom dijelu teksta napisao zanimljivu poruku: „*Tragedija i stradanje, ma koliko bili daleko od nas, nikada nisu predaleko da nas na ovaj ili onaj način ne dotaknu*“.⁹¹ Piše o posljedicama bliskoistočnih ratova, a prvenstveno se referira na veliki broj ljudi koji traže azil. U tekstu govori o tome koliko je Njemačka trebala primiti izbjeglica u 2015.

---

⁹⁰ Isto.

⁹¹ (2015, 25 august), Vratite ljudima njihov dom, Nezavisne novine, str. 5

Tokom pisanja autor se dotakao i organizacije Islamske države, koja prouzrokuje patnju i bol, kao i to da, kako autor kaže, rijeka izbjeglica nastavlja da teče prema Evropi. Čitanjem ovog teksta vidi se apel autora na pomoć, gdje prvenstveno poziva SAD i Evropu kao dva najutjecajnija politička subjekta. Tekst završava s tim da se izbjeglicama treba vratiti miran dom. Sve ono što trenutno vidimo kao problem, kao patnju, zapravo su posljedice izbjegličke krize, koja je nesumnjivo posljedica ugnjetavanja i rata.

Analiza tekstova Dnevnog lista

Slijedim isti princip kao i s prethodno analiziranim novinama. Prvenstveno radim kvantitativnu i kvalitativnu analizu, a zatim nešto detaljniju analizu nekoliko tekstova. Kako bismo i za ove novine radili analizu smatrao sam da je ova prva tabela potrebna kako bi uveo čitatelje u ono šta sam analizirao u ovim novinama. Na samom početku možete vidjeti da je tu bio jako mali broj objavljenih tekstova tokom augusta i septembra 2015.

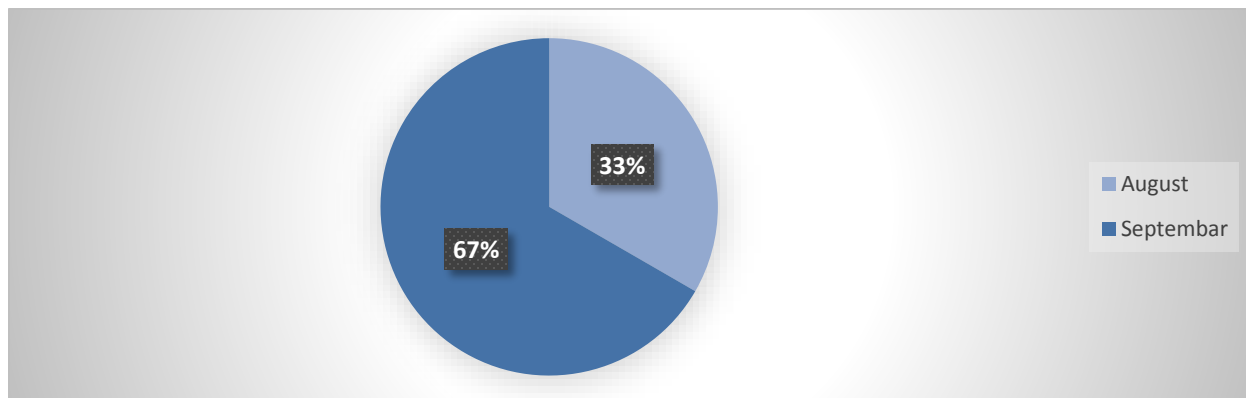
Kvantitativna analiza

Tabela 1.

NASLOV	DATUM	BROJ
BiH na udaru migranata	19.8.2015.	1
Zabrana ulaska izbjeglicama i migrantima nije rješenje nigdje u svijetu	25.8.2015.	2
Drama u Hrvatskoj	18.9.2015.	3
Institucije BiH tvrde kako su spremne na migracijski val	18.9.2015.	4
BiH kolateralna šteta sukoba Srbije i Hrvatske?	26.9.2015.	5
Pojačati aktivnosti na rješavanju krize	26.9.2015.	6

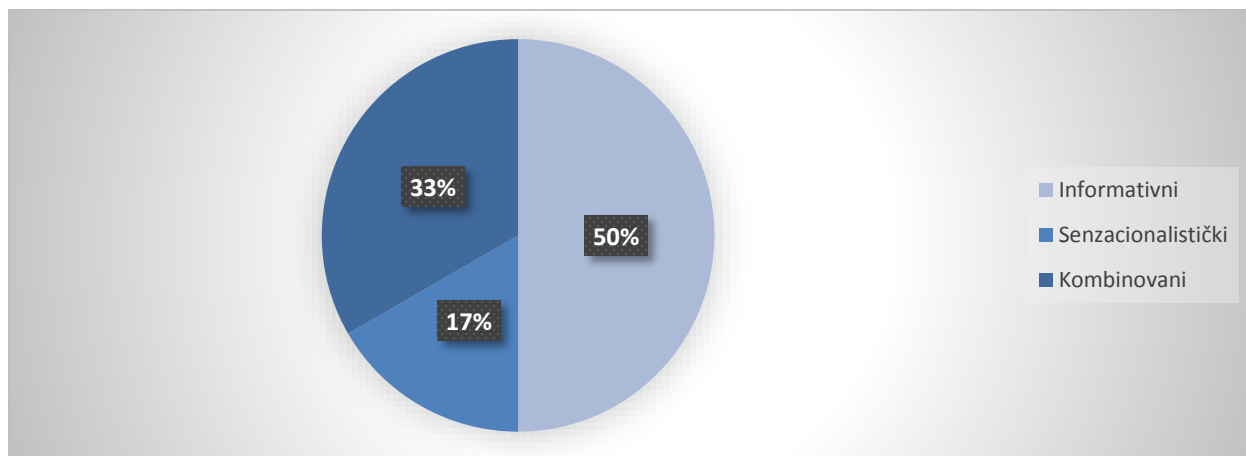
Tokom augusta i septembra 2015. Dnevni list je objavio ukupno šest tekstova. Veći broj tekstova objavljen je tokom septembra.

Grafikon 1 - pregled objavljenih tekstova u augustu i septembru 2015.

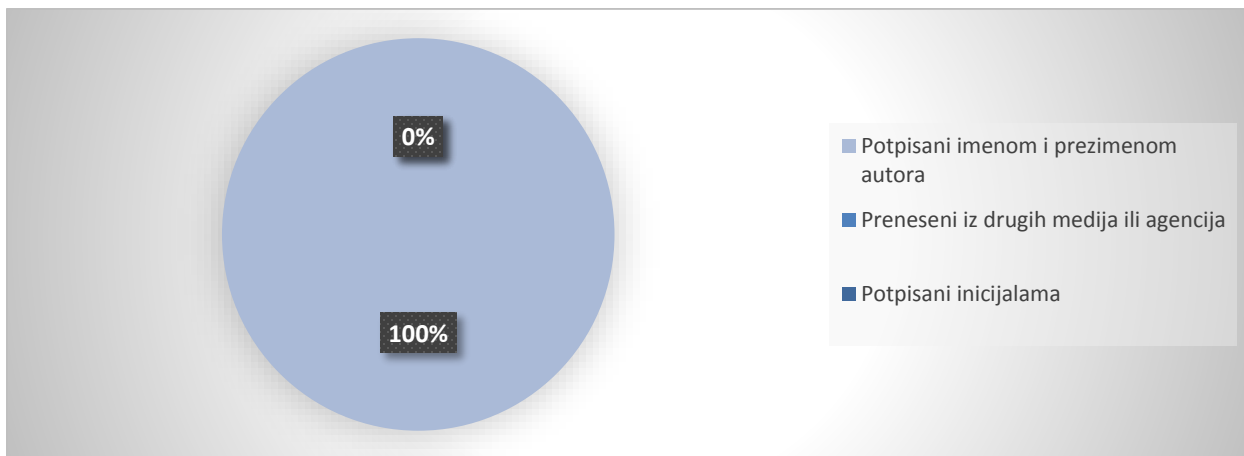
Kada govorimo o naslovima možemo konstatovati da je više naslova bilo informativne prirode, a zatim ovih kombinovanih, pa senzacionalističkih. Persuazivnih naslova nije bilo. Za neke naslove možemo reći da imaju elemente senzacionalizma, ali i informativne elemente. Ono što je generalno uočljivo, jeste da i kod ovih novina postoji naslovna monada od tri jedinice: nadnaslov, naslov i podnaslov.

Grafikon 2 - vrsta naslova

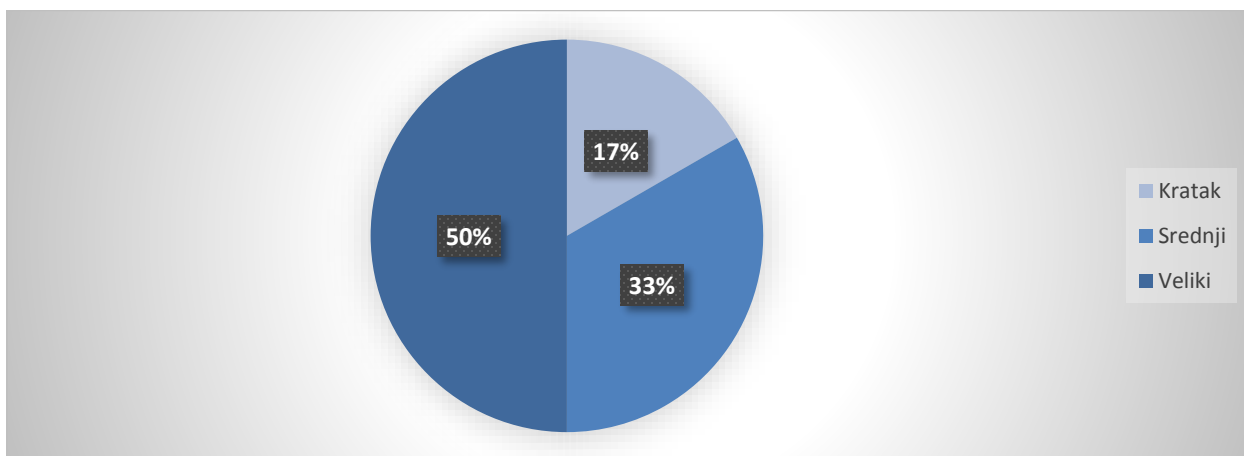
Svi analizirani tekstovi ovog lista potpisani su imenom i prezimenom autora. Tekstova preuzetih iz drugih medija uopće nije bilo, kao ni onih koji su potpisani inicijalama.

Grafikon 3 - preuzeti tekstovi – tekstovi medijske kuće „Dnevni list“

Što se tiče veličine tekstova pretežno su bili veći od polovine stranice. Mali broj tekstova vodio je prema detaljnijem objašnjavanju određenih događaja stoga su tekstovi dobijali na dužini. Kratkih tekstova je bilo malo, skoro pa nikako.

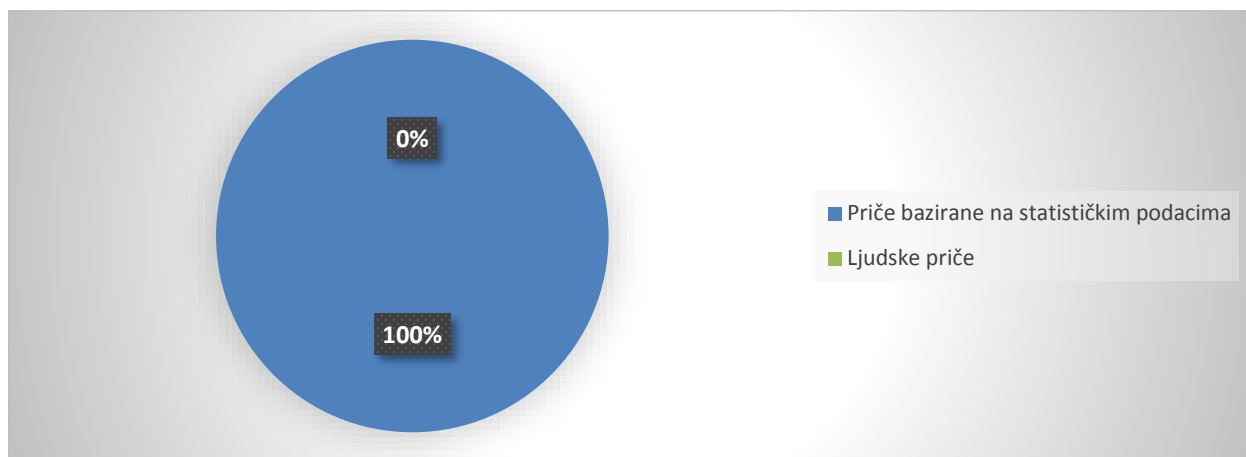
Grafikon 4 - veličina teksta

11.2. Kvalitativna analiza

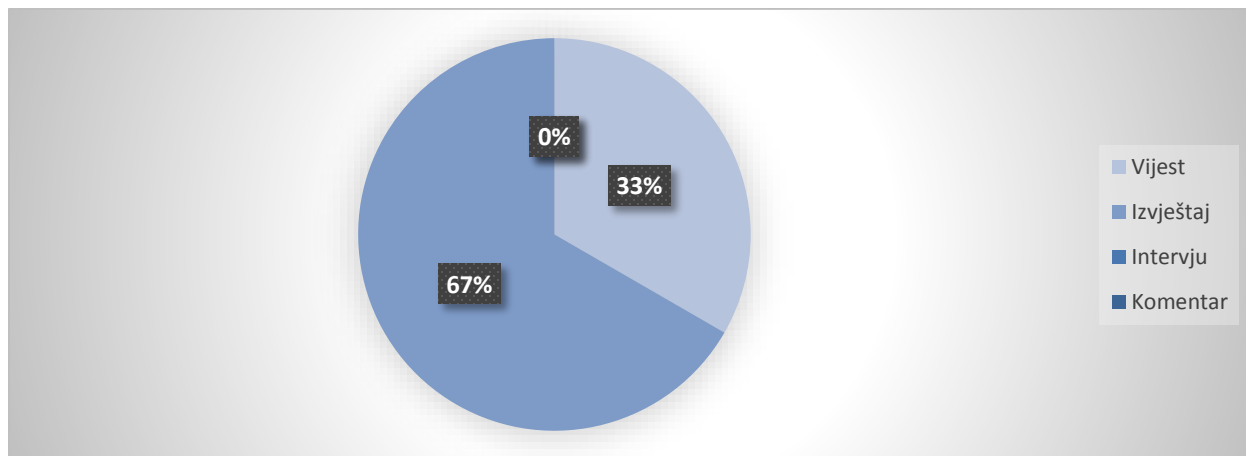
S obzirom na to da se ovaj list nije toliko bazirao na izvještavanje o izbjeglicama, nije ni bilo puno prostora da se pronađu ljudske priče. Ono što je bilo vidljivo jesu priče bazirane na statističkim podacima. Još jednom naglašavam da ljudske priče posmatram u kontekstu priče izbjeglica, a ne bilo kojih drugih izvora. Izbjeglice su nam ovdje jako bitne, jer nam mogu prenijeti njihova iskustva. Moram spomenuti da sam izvan grafikona izostavio ostale tekstove koji se ne odnose na ljudske priče ili statističke podatke.

Grafikon 5 - priče bazirane na statističke podatke i ljudske priče

Kada je riječ o žanru možemo kazati da je bilo najviše izvještaja, pa zatim vijesti. Forme poput intervjua i komentara nisu zabilježene, kao ni bilo koje druge novinarske forme. U tekstovima se nastojalo kroz što šire opisivanje određenih događaja prikazati šta se to dešavalo u Hrvatskoj, te kakva je situacija bila u BiH i Srbiji. Kroz svega šest članaka to nije bilo moguće u cijelosti postići, ali se u određenim segmentima prenijelo ono što je bilo značajno, pa mogli bismo reći jako aktuelno u to vrijeme.

Grafikon 6 - žanr

Detaljnija analiza nekoliko tekstova Dnevnog lista

Prvenstveno analiziram tekst koji je baziran na statističkim podacima, kao i za prethodne dvoje novine.

Tekst br.1

Nadnaslov: Najveća izbjeglička kriza od 2. svjetskog rata

Naslov: BiH na udaru migranata

Podnaslov: Zid na Mađarskoj granici raste, a u Srbiju dnevno stiže oko 2.000 migranata pa se procjenjuje da će dio njih krenuti ka BiH

Tekst počinje objašnjavanjem situacije u Srbiji, gdje se navodi da je tamo u tom periodu stizalo 2.000 „migranata“ iz Sirije, Iraka, Afganistana itd. Autor objašnjava koja ruta je aktuelna, a zatim piše o tome da Mađarska podiže zid. U ovom slučaju podizanje zida značilo je da bi se izbjeglice i migranti mogli uputiti ka BiH. U tekstu navode da iz Službe za poslove sa strancima BiH imaju plan, te da stalno prate dešavanja u susjednim zemljama, gdje se spominje da je u Srbiji u tom trenutku bilo od 50.000 do 90.000 „migranata“. Zamjenik direktora Službe za strance BiH Izet Nizam za ove novine potvrdio je da je posebna pažnja usmjerena na istočnu granicu od Bijeljine do Trebinja, kako bi se zaustavio ilegalni ulazak „migranata“. U ovom dijelu teksta objašnjava se

kako će BiH postupati prilikom ilegalnog ulaska migranata i izbjeglica iz Srbije u BiH, gdje je istaknuto da će oni smjesta biti prebačeni u Srbiju. Međutim, ako ne bude dokaza o ilegalnom ulasku, i ako budu posjedovali dokumente biće smješteni u Imigracioni centar u BiH do povratka u zemlju njihovog porijekla. Ovaj dio teksta je interesantan, jer se koristi poprilično nepravilna terminologija. Prvenstveno autor sve vrijeme piše o migrantima (Sirija – izbjeglice), gdje pravi grešku. Zatim se koristi termin ilegalni ulazak izbjeglica, međutim, izbjeglice se mogu kretati bilo kojim teritorijem, njihov ulazak nije ilegalan. Ulazak migranata može biti ilegalan, ali izbjeglica ne. On piše o strahu da se među izbjeglicama nalaze ekstremisti organizacije Islamske države, na što je zamjenik direktora Službe za rad sa strancima Nizam rekao „*ne sjedimo skrštenih ruku. Rade se preventivne mjere ako dođe do ovakvog scenarija. Nama je najvažnija sigurnost građana i građani ne trebaju imati straha*“.⁹² U nastavku teksta objašnjena su moguća dešavanja u Hrvatskoj, odnosno šta će biti ako migranti i izbjeglice krenu u Hrvatsku. Tekst je završen dijelom u kojem je autor iznio mišljenje europskog dužnosnika za migracije koji je rekao da se svijet suočava s najgorom izbjegličkom krizom od Drugog svjetskog rata. Postavlja se pitanje zašto autor teksta piše sve vrijeme o migrantima, a tekst poentira i govori o izbjegličkoj krizi. Generalno tekst je baziran na statistikama, strahu od terorizma i posljedicama.

Humanitarna katastrofa

Trenutačno se na području Srbije nalazi oko 90.000 migranata, a svakoga ih dana dolazi do 2000. Po parkovima u Beo-

Šef misije UNHCR-a u Beogradu Hans Schroder izjavio je da je u Srbiji do danas evidentirano 83.000 tražilaca azila, od kojih je 500 podnijelo zahtjev za azil u Srbiji, kao i da se s Vladom Srbije pravi plan za predstojeću zimu.

Nizam otkriva i to kako se ipak strahuje da među izbjeglicama ima i ekstremista i pripadnika ISIL-a koji su se možda ubacili s namjerom da prave svoje mreže ovdje ili da ugrožavaju sigurnost.

---

⁹² (2015, 19 august), BiH na udaru migranata, Dnevni list, str. 2/3.

Novinari Dnevnog lista također su izvještavali o posljedicama izbjegličke krize. Tako da je bilo važno vidjeti na koji način su oni to radili.

Tekst br. 2

Nadnaslov: Hrvatska se suočava s velikom humanitarnom katastrofom zbog priljeva izbjeglica

Naslov: Drama u Hrvatskoj

Podnaslov: Stvari izmiču kontroli, nedostaje hrane, kapaciteti puni, očekuje se 20 tisuća izbjeglica

Uvodni dio teksta posvećen je statistikama i posljedicama, gdje se govori prvenstveno o tome da je u Hrvatsku tokom jednog dana ušlo više od 7.000 izbjeglica i migranata, a zatim i o tome da u Crvenom križu ponestaje sredstava zbog čega se poseže u robne rezerve. Autor naglašava muku hrvatskih vlasti da se izbore s izbjegličkim valom. „*Nezadovoljni situacijom u kojoj su se našli skupina migranata u jednom trenutku odlučila je pješice krenuti prugom u smjeru Zagreba. Policija je ipak uspjela blokirati izbjeglice i vratiti ih u smjeru kolodvora*“.⁹³ Piše kako su migranti i izbjeglice zaposjeli željeznički kolodvor u Tovarniku, te da su bili nervozni zbog kašnjenja vozova. Tokom tog dana prijetila je eskalacija situacije tako da je policija bila u pripravnosti. Ono što je važno istaknuti, jeste da izbjeglice i migranti nisu željeli ostati u Hrvatskoj, već su težili ka državama zapadne Evrope. Svi planovi koje je Hrvatska imala su pali u vodu, kazali su sagovornici autora ovog teksta. Međutim, postojalo je funkcionisanje institucija, barem prema riječima premijera Zorana Milanovića, koji je između ostalog rekao da sve osobe treba evidentirati, te da oni čine što je u njihovoj moći, dodavši da je Hrvatska samo tranzit i da izbjeglica i migranti ne planiraju tu ostati. U tekstu se naglašava spremnost vojske na pomoć, kao i nužnost funkcionisanja zdravstvenog sistema u Hrvatskoj, gdje se očekivalo više od 20.000 izbjeglica i migranata. Naslov posjeduje elemente senzacionalizma, međutim, ako se tekst pročita može se vidjeti da je autor pokušao da obuhvati sve ono što se dešava u Hrvatskoj. On je posvetio pažnju onome što je rezultat izbjegličkog vala, a to je između ostalog veliki broj ljudi, nervoza, nestrpljenje itd.

---

⁹³ (2015, 18 septembar), Drama u Hrvatskoj, Dnevni list, str. 2/3.

Tekst br. 3

Nadnaslov: Izbjeglice bježe, ali još zaobilaze BiH

Naslov: Institucije BiH tvrde kako su spremne na migracijski val

U prethodnom tekstu, novinar ovog lista pisao je o propalim planovima Hrvatske, međutim, u ovom tekstu piše o spremnosti BiH na „migracijski val“. Nakon zatvaranja Mađarske granice postojale su naznake da će se dio izbjeglica i migranata uputiti prema BiH. Za ovaj list zamjenik direktora Službe za poslove sa strancima BiH Izet Nizam rekao je da prati situaciju stalno i da nije konstatovan ulazak izbjeglica u BiH. „*Institucije u našoj zemlji su spremne, pri čemu valja naglasiti kako su inspektori Službe u punoj pripravnosti, te na terenu provode sve neophodne aktivnosti uz suradnju s drugim organima, kazao je Nizam*“.⁹⁴ Ministar sigurnosti BiH Dragan Mektić potvrdio je za ovaj list da su institucije BiH učinile sve što je u njihovoj moći kako bi odgovorile na moguće izazove, te da je izrađen plan koji uključuje dvije komponente. Prva je sigurnosna, a druga humanitarna (hrana i medicinske potrepštine). Autor piše o spremnosti sigurnosnih agencija za prihvati i registraciju izbjeglica. Prilikom pisanju ovog teksta javnosti se pokušalo prikazati kako će reagovati bh. vlasti na dolazak izbjeglica, jer su građani prema anketama i brzim pitanjima novinara bili skeptični o pitanju dolaska izbjeglica i njihovog prijema. Planovi postoje, ali krizne situacije donose nepredviđene događaje, tako da je nemoguće 100 posto reagovati onako kako je zamišljeno, no, važno je da se neko zapitao i u ovim novinama hoće li BiH moći osigurati izbjeglicama smještaj i nastavak puta.

Što se tiče uzroka izbjegličke krize u ovim novinama nije ništa pisano. Pretežno su tekstovi bazirani na statistici, faktografiji i posljedicama.

---

⁹⁴ (2015, 18 septembar), Institucije BiH tvrde kako su spremne na migracijski val, Dnevni list, str. 3.

11. Analiza intervjua

Za analizu intervjua odabrane su četiri osoba iz različitih vrsta medija, te jedan student. Izdvojit ću suštinu obavljenih razgovora. Moram kazati da se nažalost veliki broj novinara nije htio odazvati kako bi sudjelovao u ovom radu, pogotovo predstavnici štampanih medija, stoga sam veoma zahvalan svim sagovornicima koji su odvojili njihovo cijenjeno vrijeme.

Sagovornici intervjua:

- Vernesa Čiva, novinarka Radija Breza
- Anida Omanović, novinarka Radija RSG
- Ines Sandžaktarević, urednica generalnog servisa novinske agencije ONASA
- Mirsada Lingo – Demirović, novinarka Nezavisnih novina
- Velibor Savčić, student Fakulteta političkih nauka, Odsjek za komunikologiju

Pitanja za intervju unaprijed su pripremljena i usmjerena na konkretnu temu koju obrađujem. Kroz odgovore iz intervjua moći ćemo vidjeti kako na kretanje izbjeglica i izvještavanje o njima gledaju moji sagovornici.

11.1. Intervju – Anida Omanović (novinarka RSG Radija)

Novinarka RSG Radija Anida Omanović kazala je prilikom razgovora da su dosad priče koje je pratila o izbjeglicama životne i bez senzacionalizma, dodavši da mediji sve poteškoće kroz koje ovi ljudi prolaze prenose na pravi način.

Na upit koliko je senzacionalizam u medijima štetan i da li ga treba izbjegavati Omanović je rekla da je senzacionalizam nažalost svakodnevno prisutan, te da smo svjedoci u posljednje vrijeme stalnih senzacionalističkih naslova, posebno na društvenim mrežama i portalima, gdje naslov ne prati priču, nego nas povuče da “kliknemo” i time upišemo posjetu određenom portalu.

Publika treba filtrirati sadržaje koje sluša, čita ili gleda.

Omanović smatra da su izbjeglice jedan od najrelevantnijih izvora, jer su oni zapravo akteri priče. Mišljenja je da je potrebno sagledati i drugu stranu tj. zašto izbjeglice odlaze iz njihovih zemlja, te u čemu je najveći problem.

Navodi kako se izbjeglički val 2015. može povezati s izbjeglicama koje su napuštale BiH tokom agresije na ovu državu od 1992. do 1995.

Mislim da se građani koji su bili u BiH solidarišu s izbjeglicama, jer svi koji su bili tokom rata najbolje mogu razumjeti kroz šta prolaze izbjeglice i zbog čega traže bolje uslove za život.

Smatra kako se pitanje migracije izbjeglica i dalje povezuje s prijetnjama terorizma, te kaže kako su neke države upravo zbog toga zatvorile vrata izbjeglicama. Ističe kako to stvara negativnu sliku u javnosti, a samim tim stvara i strah kod ljudi.

Mišljenja je da bolja medijska pismenost pomaže boljem razumijevanju onoga o čemu mediji izvještavaju, te dodaje da novinari trebaju uvijek imati na umu da postoje različiti profili ljudi koji ih gledaju, slušaju i čitaju, pa tako trebaju pokušati da budu što jasniji i konkretniji.

11.2. Intervju – Vernesa Čiva (novinarka Radija Breza)

Novinarka Radija Breza Vernesa Čiva smatra da građani BiH trebaju biti informisani o kretanju izbjeglica, iako, kako ona kaže, izbjeglice za BiH ne predstavljaju veću opasnost, jer se mali broj njih opredjeljuje za dolazak u našu zemlju.

Naravno, kada bi izbjeglice krenule ka BiH, trebalo bi poduzeti sve mjere kako bi im se boravak u našoj zemlji olakšao, jer su i sami građani BiH bili u sličnoj situaciji.

Mišljenja je kako mediji od izbjeglica pokušavaju stvoriti senzaciju, te njihovim izvještavanjem stvaraju takvu sliku koja izbjeglice predstavlja kao opću opasnost za građane zemalja u koje se one odluču otići.

Za senzacionalizam u medijima kaže da je jako štetan, čak u tolikoj mjeri da je postalo nemoguće izbjeći ga, dodavši da se prožima kroz sve segmente našeg života.

Treba nastojati razgraničiti šta je od medijskog sadržaja senzacionalizam, kroz obrazovanje i informisanje iz više izvora.

Čiva smatra kako svaka priča ima dvije strane, te da je treba graditi s obje, međutim da za pravu priču barem u ovom slučaju sigurno ne treba izostaviti izbjeglice.

Na upit kako komentariše činjenicu da su mediji često povezivali migracije izbjeglica s prijetnjama terorizma novinarka Radija Breza rekla je da se mediji koriste metodom zastrašivanja građanstva, trudeći se da što više izbjeglice predstave u lošem svjetlu, dodavši da smo dosta takvih primjera mogli vidjeti u svjetskim medijima.

Ona smatra da bi bolja medijska pismenost zasigurno doprinijela boljem razumijevanju medijskog izvještavanja, dodavši kako građani trebaju sami da se trude kroz obrazovanje da znaju razgraničiti šta je medijska senzacija, a šta prava priča.

11.3. Intervju – Velibor Savčić (student Fakulteta političkih nauka, Odsjek za komunikologiju)

Student II godine, II ciklusa studija u Fakulteta političkih nauka na Odsjeku za komunikologija Velibor Savčić kazao je da smo u deborovskom svjetlu razmišljajući i govoreći, odavno društvo spektakla, te da ono počiva na senzacijama svih oblika i veličina, kao i same sadržajnosti.

Smatra da je senzacionalizam štetan ako je ogroman, neumjeren (najčešće je takav), dok navodi da nije štetan ako ide u prilog transnacionalnih medijskih korporacija, u profitabilnom dijelu, a da ne šteti kulturi, opštoj ekonomiji, humanoj komunikaciji i slično.

Ako govorimo samo u informacijskom, odnosno informatološkom smislu senzacionalizam je onda štetan, jer često zarad senzacija i privlačenja pažnje stradavaju informacije, ostaju trivijalni, irelevantni, nekvalitetni, neupotrebljivi sadržaji.

Na pitanje kako komentariše činjenicu da su mediji migracije izbjeglica često povezivale s terorizmom Savčić je rekao da su mediji povezivali izbjeglice s terorizmom na dva načina: prvi je da je izbjeglištvo uzrokovano terorizmom, a drugi je da izbjeglice njihovim dolaskom negdje drugdje mogu pojačati terorizam.

Ovo potonje, svakako je neprihvatljivo i isključivo, jer je uzrok izbjeglištva jasan, odnosno poznat.

Savčić smatra da bi bolja medijska pismenost doprinijela boljem razumijevanju medijskih sadržaja ne samo u BiH, nego u cijelom svijetu. On kaže kako je medijska pismenost zahtijevan proces, ali da je svrha toga, zapravo, suprotstavljanje medijskim manipulacijama, što znači da se time teži umanjivanju negativnih medijskih utjecaja.

Po završetku našeg razgovora Savčić je kazao „razvoj kritičkog mišljenje opstrujisan prihvatanjem bilo kakvog medijskog napisa u potpunosti, ali odbacivanje polovine toga, na putu informisanja i istinitosti, kao i razumijevanja, više je od pola odrađenog posla“.

11.4. Intervju – Ines Sandžaktarević (urednica generalnog servisa novinske agencije ONSA)

Urednica generalnog servisa novinske agencije ONASA Ines Sandžaktarević kazala je da su mediji u BiH tokom prethodnih godina o kretanjima izbjeglica pisali uz pomoć stranih medija, te su na taj način prenosili i njihovo viđenje stvarnosti, što se ne može smatrati profesionalizmom, dodavši da su rijetki primjeri kada su bh. mediji izašli na teren i lično razgovarali s tim istim ljudima o njihovim razlozima odlaska iz zemlje i daljnim planovima.

Kao što se mogli primjetiti, male su mogućnosti dolaska u BiH jer ljudi koji su otišli iz, recimo ratne Sirije, traže i određenu socijalnu i ekonomsku sigurnost, što im ova zemlje teško da može pružiti.

Na pitanje da li bi se bh. mediji trebali bazirati samo na unutardržavna dešavanja Sandžaktarević je rekla da je ova branša toliko opširna, te da bi zaista bila šteta bazirati je samo na zabavu, politiku ili zdravlje, dodavši da s druge strane sve zavisi od uređivačke politike i ciljeva medija.

Smatra da je vrlo lako povezati izbjeglice s terorističkim napadima širom Evrope jer se uvijek radi o strancima.

Mišljenja sam da možemo reći da se već pri prvim napadima stvorila slika u javnosti da su teroristi uvijek ljudi koji su izbjegli iz drugih zemalja, čemu su doprinijeli mediji koji su „otkrivali“ kojim putem su došli, koje zemlje su prošli, šta su jeli i sa kim su razgovarali.

Za kraj razgovora Sandžaktarević je kazala kako je medijska kultura nešto na čemu trebamo insistirati, dodavši da je još u vrijeme ratnog perioda u ovoj zemlji bila prisutna medijska propaganda koja je i danas ostavila velike posljedice na građane BiH, ali i u susjednim zemljama. Prilikom pozdrava kazala je da pravi mediji trebaju svijetliti u medijskom mraku u našoj zemlji i praviti put za buduće generacije.

11.5. Intervju – Mirsada Lingo – Demirović (novinarka Nezavisnih novina)

Novinarka Nezavisnih novina Mirsada Lingo – Demirović kaže da smo često imali primjer senzacionalističkog izvještavanja medija o izbjeglicama, dodavši kako su mediji često pristrasno izvještavali i optuživali.

Smatra da je senzacionalizam štetan, međutim, da ljudi vole senzacionalizam, tako da su novinari i urednici razapeti čemu da udovolje: objektivnom ili senzacionalističkom izvještavanju.

Lingo – Demirović smatra da se migracije izbjeglica 2015. mogu povezati s onim u BiH od 1992. do 1995.

Naravno da može, jer i u jednom i u drugom slučaju ljudi su bježali od ratnih sukoba, od siromaštva, iz straha za sopstveni život, ali i za život svojih najdražih, a mnogi su ostali bez domova.

Ona kaže da je povezivanje izbjeglica s terorizmom generalno stvorilo veliki problem izbjeglicama koje su pobjegle od terora, rata i terorizma. Također, navodi kako su izbjeglice jedan od najrelevantnijih izvora za izgradnju priče.

Izbjeglice jesu jedan od najrelevantnijih izvota, jer na osnovu njihove priče, lične, ali i njihovih saznanja o dešavanjima u ratnim područjima iz kojih dolaze, novinar gradi priču. Naravno, uvijek mu trebaju i drugi izvori, pa i razmišljanja zvaničnika u čijoj zmelji su potražili spas, jer to koliko je bitno za izbjeglice, toliko i za priču koju namjeravate napraviti.

Na pitanje da li je važno da se bh. javnost informiše o kretanju izbjeglica Lingo – Demirović je kazala da BiH nije imala problema s prilivom izbjeglica, ali da je u svakom slučaju važno da mediji informišu građane o kretanju izbjeglica.

12. Zaključak

Na kraju ovog rada došao sam do sljedećih zaključaka:

Tokom augusta i septembra 2015. mediji u BiH su izvještavali o izbjeglicama, ali njihovo izvještavanje bilo je apsolutno svedeno na minimum. Iako je bilo nagovještaja da će se izbjeglice vjerovatno uputiti prema BiH kada Mađarska zatvori njene granice, to se nije desilo. Bosanskohercegovački mediji su nešto više u tom periodu pridavali pažnje ovom događaju, mada i tada to nije bilo dovoljno.

Mediji nisu izvještavali sveobuhvatno i to je činjenica. Izostavljali su objašnjenja i pisali vijesti u kojima se ne mogu naći mnogi odgovori. Također, bilo je neprovjerenih podatak, pogotovo kada se radilo o povezivanju izbjeglica s teroristima bez unaprijed ispitanih detalja, odnosno da li uopće postoji zabilježen slučaj da se neki predstavnik organizacije Islamske države kretao s izbjeglicama. Tu govorimo o tačnosti medijskog izvještavanja, gdje se kao jedan od osnovnih principa naglašava da treba izbjegavati glasine. Možemo reći da su ovo bile samo glasine, jer tada nije bilo takvih zabilježenih slučajeva, međutim, strah uistinu jeste postojao, jer Evropu je tokom 2015. potresao niz terorističkih napada.

Izvještavanje je bilo bazirano na statistikama koje su bile relevantne ako su uzete iz takvih izvora, međutim, ono što je važno reći, jeste da brojevi ne trebaju predstavljati cjelokupnu novinarsku priču, te da novinari ponekad trebaju tražiti nešto više. Prilikom izvještavanja novinari su se koristili čarima senzacionalizma, pogotovo ako se radilo o jako teškim situacijama gdje su se nalazila djeca. Tokom izvještavanja mediji su potencirali klasifikaciju na osnovu etniciteta. Medijski naturalizam bio je prisutan skoro pa kod svih medija koji su se koristili fotografijom kao dodatnim načinom predstavljanja događaja. Na fotografijama su predstavljeni užasni uslovi u kojim su se izbjeglice nalazile. Fotografija trogodišnjeg preminulog dječaka bila je ubjedljivo najpotresnija.

Mediji su se isključivo bazirali na posljedice izbjegličke krize. Patnja i bol izbjeglica pod lupom medija svaki put je upakovana na drugačiji način. Uzroke izbjegličke krize mediji nisu detaljnije razrađivali. Negdje je postojalo više pisanja o uzrocima, negdje nikako, ali kada se podvuče crta sve to opet ostaje na niskom nivou i ne opisuje prave razloge nastanka izbjegličke krize. Sve ono

što javnost može svakodnevno čuti, a to je između ostalog rat u Siriji, spomenuto je usputno i ne toliko objašnjeno i približeno javnosti.

Tokom analize tekstova ovih triju novina došao sam do zaključka da nijedne novine nisu u potpunosti informisale javnost o izbjeglicama. Kod nekih medija je postojao kvantitet medijskih sadržaja, ali ne nužno i kvalitet i obrnuto. Bosanskohercegovačkim medijima izbjeglice očigledno nisu bile primarna tema.

Kada bi se javnost bazirala na čitanje triju novina koje su bile predmet analize oni bi možda i mogli dobiti određenu sliku izbjegličke krize, ali i tada bi postojali nedostaci koji bi onemogućavali razumijevanje u potpunosti.

Terminologija kojom su se koristili mediji bila je nepravilna. Prvenstveno nisu pravili razliku između izbjeglica i migranata, te se u pojedinim medijima naglašavala postojanost ilegalnih izbjeglica što apsolutno nije moguće. Jedan od prestižnih medija BBC koristio se nazivom migrant za sve osobe koje dolaze s područja Bliskog istoka i šire. Oni su kazali kako se sam termin migrant odnosi na osobe koje dolaze iz područja koja su ratom zahvaćeni (Sirija), koje se prije mogu označiti kao izbjeglice, te na osobe koje traže bolje životne uslove, te koje se mogu nazvati ekonomski migranti. Međutim, kada već postoje identifikovane osobe, nema potrebe praviti greške, bolje se informisati i na pravi način izvještavati, jer ako medij pokaže da ne pravi razliku između ključnih pojmova barem tokom izvještavanja o izbjegličkoj krizi, kakvu će to sliku u javnosti stvarati?

Bosanskohercegovačka javnost nije mogla dobiti cjelokupno sliku izbjegličke krize jer nije bila upućena koji su to dublji razlozi bježanja ljudi iz njihovih zemalja. Kako to da su se oni baš odlučili za Evropu? Šta je s njihovim susjednim zemljama? Zašto im one ne pruže utočište? Čega je rezultat rat u Siriji, te koji su to glavni akteri tog rata? Zatim, šta je s evropskim zemljama, na koji način bi one trebale da se odnose prema izbjeglicama? Šta znači Konvencija o statusu izbjeglice iz 1951.? Koja ona prava nudi izbjeglicama?

Javnost u BiH nije mogla biti informisana s veoma malim brojem tekstova. Pogotovo o onome šta se dešava u susjednim zemljama. Tekstova koji su u vezi s BiH bilo je malo, mogli bismo reći da su skoro pa neprimjetni. Nije postojalo ozbiljnije praćenje kretanja izbjeglica. Međutim, bh. novinari su konsultovali relevantne osobe da pričaju o izbjeglicama, gdje su uistinu dobili podatke

o tome kakva je pripremljenost BiH da primi izbjeglice. Pokazalo se da veliki broj izbjeglica u BiH ne bi imao mjesta, te da bi završili kao susjedna Hrvatska u velikim problemima sa zalihama i humanitarnom pomoći, kao i da bi nam izbjeglice spavale u parkovima kao što je to bio slučaj u Beogradu. Međutim, ovo nije novi scenarij jer i one najnaprednije države su to dopustile.

Neki mediji su govorili o migrantskoj krizi, neki o izbjegličkoj krizi, a nijedan od tih medija nije objasnio šta znači sam pojam izbjegličke krize ili migrantske krize, pošto ne poistovjećujem ta dva pojma. Mnogi su govorili o humanitarnoj krizi, kao i krizi solidarnosti. Humanitarna kriza se naglašavala u onim situacijama kada je izbjeglicama ponestajalo sredstava za normalne životne uslove, kao što su hrana i higijenske potreštine.

Javnost bh. je imala blagu predstavu o dešavanjima koja su naišla na velike kritike kao što je npr. dizanje zidova u Evropi u 21. stoljeću. Taj mali prostor koji je ponuđen javnosti nije mogao stvoriti cjelokupnu sliku izbjegličke krize.

Generalno izvještavanju bh. medija je nedostajao taj ljudski pečat, odnosno priča malih ljudi koji se u suštini ništa ne pitaju, već pate zbog toga što veće sile odlučuju o njihovim sudbinama. Oni su ti koji su bili potrebni u izvještajima i njihove riječi bi značile mnogo. Svaki podaci iz relevantnih izvora su svakako od pomoći i mnogo znače kako bi se stvorila bolja predstava o događaju, ali oni nisu, i ne smiju nužno biti jedini izvor informacija, jer novinarstvo uvijek zahtijeva više izvora. Mediji su se trebali približiti onima koji zaista proživljavaju ove teške trenutke, a zatim i plasirati njihove priče u medije po profesionalnim standardima. Što se tiče te ljudske komponente prilikom izvještavanja najviše se približio Dnevni avaz. Kada je riječ o uzrocima izbjegličke krize o tome smo više mogli čitati u kolumnama Nezavisnih novina, iako ne tako detaljno, ali puno bolje približeno nego u ostale dvije analizirane novine.

Ono što je falilo novinarima prilikom izvještavanja jeste osjećaja za privatnost izbjeglica. Pogotovo kada se radilo o fotografisanju djece. Koliko god su se novinari trudili da pridaju značaja određenim događajima i tako ih emotivno i senzacionalistički predstave javnosti, trebali su biti svjesni da nikada čovjek nije dovoljno sposoban da patnju drugog čovjeka u potpunosti opiše riječima. Stoga je trebalo pristupiti s jednom dozom empatije, ali i dalje se voditi činjenicama, bez uveličavanja.

Popis literature

Knjige:

1. Alvin Dej, L. (2004): Etika u medijima, Medija centar, Beograd/Plus, Beograd
2. Bugarski, R. (1997): Jezik u društvenoj krizi, Čigoja, Beograd
3. Čomski, N. (2009): Kontrola medija, Rubikon, Novi Sad
4. De Berg, H. (2007): Istraživačko novinarstvo, Clio, Beograd
5. Fejzić-Čengić, Fahira (2009): Medijska kultura u Bosni i Hercegovini, Connectum, Sarajevo
6. Fejzić, Fahira (2009): Uvod u teoriju informacija, Promocult, Sarajevo
7. Fejzić-Čengić, Fahira, Hrestomatija za predmet Novinarstvo u printanim medijima, Sarajevo
8. Gocini Đ. (2001), Istorija novinarstva, Clio, Beograd
9. Kale, E. (1990): Povijest civilizacija, IRO „Školska knjiga“, Zagreb
10. Kornić, D. (1999): Etika informisanja, Clio, Beograd
11. Kunczik, M. i Zipfel, A. (2006): Uvod u znanost o medijima i komunikologiju, Zaklada Friedrich Ebert, Zagreb
12. Kurtić, N. (2009): Osnovi pisanja za medije, Media plan institut, Sarajevo / Colosseum, Tuzla
13. Marjanović J. i Sekulić B. (1981): Marksizam i socijalističko samoupravljanje, Svjetlost/OOUR Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Sarajevo
14. Nuhić, M. (1996): Komuniciranje od pećinskog crteža do žive slike, Fakultet političkih nauka, Sarajevo
15. Ramić-Mesihović, Lejla; Mahić, Edina i Nuhić, M. (1996): Mediji u multinacionalnim sredinama, Savez novinara Bosne i Hercegovine, Sarajevo
16. Repovac, H. (2009): Sociologija simboličke kulture, Fakultet političkih nauka, Sarajevo
17. Rus-Mol, Š., i Keršer, Ana. (2005): Novinarstvo, Clio, Beograd
18. Slavković, D. (1973): Uvod u novinarstvo, Radio-televizija Beograd, Beograd
19. Šljivo-Grbo, Amila (2009): Mediji i demokratizacija društva, Fakultet političkih nauka, Sarajevo
20. Tabs, S. (2013): Komunikacija principi i konteksti, Clio, Beograd

21. Tajić, Lea (2013): Medijska pismenost u Bosni i Hercegovini, INTERNEWS BiH, Sarajevo
22. Termiz, Dž. (2009): Metodologija društvenih nauka, NIK „Grafit“, Lukavac
23. Tjurou, Dž. (2012): Mediji danas – Uvod u masovne komunikacije, Clio, Beograd
24. Tucaković, Š. (2000): Historija komuniciranja, Fakultet političkih nauka, Sarajevo
25. Valić-Nedeljković, Dubravka (2007): O novinarstvu i novinarima, KriMel, Novi Sad
26. Vuksanović, Divna. (2008): Knjiga za medije – mediji za knjigu, Clio, Beograd

Rječnici

27. Beridan, I.; Tomić, I. i Kreso, M. (2001): Leksikon sigurnosti, Sarajevo: “DES” Sarajevo
28. Husejnbashić, Ć. (2004): Rječnik civilne zaštite, Sarajevo: Federalna uprava civilne zaštite Sarajevo
29. Tucaković Šemso (2004): Leksikon mas-medija, Prosperitet, Sarajevo

Priručnici i stručni članci

30. Barović, V. (2010), Objektivnost, novinarska etika I izvještavanje u kriznim situacijama. // Vjerodostojnost medija: Međunarodna znanstvena konferencija održana 30.6.2010. Zagreb: Fakultet političkih znanosti, str. 118-126.
31. Dardić, Dragana i Milojević, Milkica (2010): Priručnik za izvještavanje o marginalizovanim grupama, Helsinški parlament građana Banja Luka, Banja Luka
32. Mediacentar Sarajevo, priručnik „Smjernice o uređivačkoj etici“, http://www.media.ba/mcsonline/files/shared/Smjernice_o_uredjivackoj_etici_Bos.pdf (pristup stranici ostvaren 12.2.2017).
33. Priručnik „Disaster and crisis coverage“, https://www.icfj.org/sites/default/files/Disaster_Crisis.pdf (pristup stranici ostvaren 17.2.2017).
34. Priručnik za izvještavanje o izbjeglicama, <http://www.unhcr.ie/images/uploads/pictures/pdf/reportingonrefugees.pdf> (pristup stranici ostvaren 19.2.2017).

Sadržaji preuzeti iz onlajn medija

35. Bljesak.info, <http://www.bljesak.info/rubrika/vijesti/clanak/hdzovac-tvr-di-da-izbjeglice-masovno-siluju-i-kradu-po-zagrebu-policija-ne-nasjedajte-na-lazi/133220> (pristup stranici ostvaren 15.2.2017).
36. DW, <http://www.dw.com/hr/izbjeglicama-zabranjen-ulaz-u-disko-klub/a-18444269> (pristup stranici ostvaren 12.2.2017).
37. Dnevni avaz, <http://www.avaz.ba/clanak/273828/marine-le-pen-zabranili-ulazak-u-izbjeglicki-kamp?url=clanak/273828/marine-le-pen-zabranili-ulazak-u-izbjeglicki-kamp> (pristup stranici ostvaren 12.2.2017).
38. Jutarnji Vijesti, <http://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/foto-dzihadisti-se-infiltrirali-medu-izbjeglice-ovo-je-trenutak-kada-su-iracani-medu-njima-zapazili-pripadnika-isis-a-njegova-majka-je-plakala/5235207/> (pristup stranici ostvaren 15.2.2017).
39. HRT Vijesti, <http://vijesti.hrt.hr/299032/fotografija-koja-je-ganula-hrvatsku-kako-nasi-novinari-postupaju-s-izbjeglicama> (pristup stranici ostvaren 15.2.2017).
40. Klix, <https://www.klix.ba/vijesti/svijet/angelina-jolie-upozorila-trumpova-zabrana-ulaska-izbjeglicama-u-sad-je-igranje-s-vatrom/170203066> (pristup stranici ostvaren 12.2.2017).
41. N1, <http://hr.n1info.com/a72302/Svijet/Svijet/Glavni-uzrok-izbjeglicke-krize-je-zao-neposten-sustav.html> (pristup stranici ostvaren 5.2.2017).
42. Net.hr, <http://net.hr/danas/svijet/sukobi-na-lesbosu-i-kosu-grcki-policijci-na-izbjeglice-bacali-sok-bombe-i-suzavac/> (pristup stranici ostvaren 15.2.2017).
43. SOTT, <https://hr.sott.net/article/3900-Putin-Uzrok-izbjeglicke-krize-je-vojna-intervencija-u-Iraku> (pristup stranici ostvaren 5.2.2017).
44. Slobodna dalmacija, <http://www.slobodnadalmacija.hr/novosti/hrvatska/clanak/id/286840/pet-zivotnih-prica-izbjeglice-objasnjavaju-zasto-zele-u-europu-zasto-se-ne-bore-odakle-im-novac> (pristup stranici ostvaren 19.2.2017).

45. The Guardian, <https://www.theguardian.com/global-development-professionals-network/2015/oct/25/six-reasons-why-syrians-are-fleeing-to-europe-in-increasing-numbers> (pristup stranici ostvaren 5.2.2017).
46. The Washington Post ,
https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/09/18/8-reasons-why-europes-refugee-crisis-is-happening-now/?utm_term=.306e6e1fdfe2 (pristup stranici ostvaren 5.2.2017).
47. Večernji list, <http://www.vecernji.hr/crna-kronika/berdi-ne-mrzim-ih-ostajem-ovdje-naucit-cu-hrvatski-i-zavrstiti-skolu-1149650> (pristup stranici ostvaren 15.2.2017).
48. Zagreb.info, <http://www.zagreb.info/aktualno/svijet/izbjeglice-teroristi-ili-nesto-trece-u-kontejnerima-pronadeno-5000-dugih-cijevi-i-preko-500-000-metaka-video/14594> (pristup stranici ostvaren 15.2.2017).

Preuzeti sadržaju sa stranice UNHCR-a

49. The UN Refugee Agency (UNHCR) – emergency hand book,
<https://emergency.unhcr.org/entry/44938/migrant-definition> (pristup stranici ostvaren 3.2.2017).
50. The UN Refugee Agency (UNHCR) ,
<http://www.unhcr.org/news/latest/2016/7/55df0e556/unhcr-viewpoint-refugee-migrant-right.html> (pristup stranici ostvaren 3.2.2017).
51. The UN Refugee Agency (UNHCR), <http://www.unhcr.org/who-we-help.html> (pristup stranici ostvaren 8.2.2017).

Ostali onlajn izvori

52. Brošura pod nazivom „Kako prepoznati senzacionalizam u medijima“,
<http://dkmk.hr/wp-content/uploads/2016/01/Kako-prepoznati-senzacionalizam-u-medijima.pdf>, (pristup stranici ostvaren 15.2.2017).

53. Centar za kulturu dijaloga, publikacija Stop govoru mržnje:
[http://www.ckdbih.com/dokumenti/STOP%20GOVORU%20MRZNJE_fv%20\(1\).pdf](http://www.ckdbih.com/dokumenti/STOP%20GOVORU%20MRZNJE_fv%20(1).pdf)
(pristup stranici ostvaren 12.2.2017).
54. Kodeks novinara/novinarki Crne Gore, <http://www.osce.org/fom/255576?download=true>
(pristup stranici ostvaren 13.2.2017).
55. Kodeks časti BH novinara,
http://www.bhnovinari.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=362&Itemid=223&lang=bs (pristup stranici ostvaren (13.2.2017).
56. Mediacentar Sarajevo, <http://www.media.ba/bs/novinarstvo-tehnikiforme-novinarstvo-tehnik-i-forme/temelji-odgovornog-izvjestavanja> (pristup stranici ostvaren 17.2.2017).
57. Mediacentar Sarajevo , <http://www.media.ba/bs/novinarstvo-tehnikiforme-novinarstvo-tehnik-i-forme/deset-najcescih-gresaka-mladih-novinara> (pristup stranici ostvaren 21.2.2017).
58. Predavanje, http://www.pfst.unist.hr/uploads/MZIR-Prilog_Predavanju4.pdf (pristup stranici ostvaren 24.1.2017).
59. Vijeće Evrope, http://www.coe.int/en/web/sarajevo/news/-/asset_publisher/uQ1mCvdLDkRJ/content/smjernice-vijeca-evrope-o-izvjestavanju-u-kriznim-situacijama , (pristup stranici ostvaren 17.2.2017
60. Vijeće za štampu i online medije,
http://vzs.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=218&Itemid=9 (pristup stranici ostvaren 17.2.2017).

Dokumenti i izvještaji

61. Opće izvješće o aktivnostima Evropske unije 2015.,
<http://publications.europa.eu/documents/2072384/2117292/NAAD16001HRN.pdf/0dce4cc2-4488-4a63-9886-6c0df333741c> (pristup stranici ostvaren 7.2.2017).
62. http://www.pariter.hr/wp-content/uploads/2014/10/opca_deklaracija_o_ljudskim-pravima.pdf (pristup stranici ostvaren 23.2.2017).
63. <http://www.icty.org/x/file/About/Registry/Evropska-konvencija-za-zastitu-ljudskih-prava-i-osnovnih.pdf> (pristup stranici ostvaren 23.2.2017).

Članci preuzeti iz digitalnog arhiva Infobiro Mediacentar Sarajevo

64. (2015, 27 august), Bježimo iz pakla, na putu bez povratka, Dnevni avaz
65. (2015, 29 august), Najesen u BiH stiže 20.000 izbjeglica, Dnevni avaz
66. (2015, 4 septembar), Zašto je Ajlan morao umrijeti, Dnevni avaz
67. (2015, 5 septembar), Djeca spavaju na zemlji, izbjeglice u očaju!, Dnevni avaz
68. (2015, 16 septembar), Dolazi I do 30.000 ljudi, Dnevni avaz
69. (2015, 21 septembar), Mnogi žele da se politički ošičare na izbjeglicama, Dnevni avaz
- 70.
71. (2015, 25 august), Vratite ljudima njihov dom, Nezavisne novine
72. (2015, 11 septembar), BiH treba podršku da primi sirijske izbjeglice, Nezavisne novine
73. (2015, 15 septembar), Blokirane granice, Nezavisne novine
74. (2015, 23 septembar), Bliski istok i Evropa u svjetlu nove seobe naroda, Nezavisne novine
- 75.
76. (2015, 19 august), BiH na udaru migranata, Dnevni list
77. (2015, 18 septembar), Institucije BiH tvrde kako su spremne na migracijski val, Dnevni list
78. (2015, 18 septembar), Drama u Hrvatskoj, Dnevni list

Popis grafikona

Grafikon 1- Pregled objavljenih tekstova u augustu i septembru 2015.

Grafikon 2 – Vrsta naslova

Grafikon 3 - Preuzeti tekstovi – tekstovi medijske kuće

Grafikon 4 – Veličina teksta

Grafikon 5 – Priče bazirane na statističkim podacima i ljudske priče

Grafikon 6 – Žanr

Pošto sam analizirao sve tri novine posebno, ovi grafikoni su bili korišteni u sve tri odvojene analize. Što se tiče tabela, tu je bila isključivo jedna tabela koja se sastojala od naslova tekstova i datuma njihovog objavljivanja. Tabela je također zastupljena u analiziranju sve tri novine.

PRILOG 1: Intervju Anida Omanović (novinarka RSG Radija)

Poštovani/a zahvaljujem Vam se na odvojenom vremenu za ovaj intervju koji koristim u svrhu izrade magistarskog rada. Vaši odgovori na ova pitanja će doprinijeti samom radu.

PITANJA I ODGOVORI:

- 1. Koliko je važno da građani BiH budu informisani o kretanju izbjeglica, pogotovo kada znamo da one traže spas u Evropi, kao i da postoji mogućnost da dođu u BiH?**

Omanović: *Sve što se dešava u BiH mediji su dužni prenijeti građanima, samim tim i sve informacije o izbjeglicama, koje uglavnom kroz našu zemlju prođu ili ostanu dan – dva, dok ne stignu u zemlje zapadne Evrope.*

- 2. Po Vašem mišljenju kako mediji vide izbjeglice: kao žrtve ili kao sredstvo za stvaranje senzacionalizma?**

Omanović: *Novinari su ljudi od krvi i mesa, baš kao i izbjeglice. Do sada sve priče koje sam pratila o izbjeglicama bile su životne, bez senzacionalizma. Mislim da sve poteškoće kroz koje ti ljudi prolaze, mediji prenose na pravi način.*

- 3. Koliko je senzacionalizam štetan u medijima i na koji način ga treba izbjegavati/ako uopće treba?**

Omanović: *Nažalost senzacionalizam je svakodnevno prisutan. Svjedoci smo u posljednje vrijeme stalnih senzacionalističkih naslova posebno na društvenim mrežama i portalima, gdje naslov ne prati priču, nego nas povuče da “kliknemo” i time upišemo posjetu određenom portalu. Time pojedinci povećavaju marketing i tako opstaju. Publika treba filtrirati sadržaje koje sluša, čita ili gleda.*

- 4. Da li si izbjeglice najrelevantniji izvor na osnovu kojeg se može graditi priča? Ako smatrate da jesu objasnite zašto, ako ne mislite tako, opet objasnite zašto.**

Omanović: *Ako govorimo o izbjeglicama, naravno da jesu adekvatan izvor, jer su akteri priče. Svakako da treba pogledati i ispitati drugu stranu, a to je zašto odlaze iz svoje zemlje, u čemu je najveći problem i zašto su se odlučili na taj korak.*

- 5. Da li se bh. mediji po Vašem mišljenju trebaju bazirati više na dešavanja unutar države s blagim osvrtom na dešavanja iz svijeta ili se trebaju isključivo bazirati na dešavanja unutar države?**

Omanović: *Mediji trebaju najviše pratiti dešavanja u BiH, naravno s osvrtom na regiju i svijet.*

6. ***Da li se trenutni izbjeglički val može povezati s izbjeglicama koje su napuštale BiH tokom izvršenja agresije na ovu državu od 1992. do 1995.?***

Omanović: *Naravno da može, mislim da se građani koji su bili u BiH solidarišu s izbjeglicama, jer svi koji su bili tokom rata najbolje mogu razumjeti kroz šta prolaze izbjeglice i zbog čega traže bolje uslove za život.*

7. ***Kako komentarišete činjenicu da su mediji pitanje migracija izbjeglica često povezivali s prijetnjama terorizma? Kakvu sliku to stvara u javnosti?***

Omanović: *I dalje se stalno o tome govori. Neke zemlje su upravo zbog toga i zatvorile vrata izbjeglicama. Nažalost, sve to stvara negativnu sliku, posebno jer stvara veliki strah kod ljudi.*

8. ***Da li bi bolja medijska pismenost građana doprinijela njihovom boljem razumijevanju onoga o čemu mediji izvještavaju?***

Omanović: *Naravno da bi. Građani bez obzira na sve vjeruju medijima. Mislim da novinari trebaju uvijek imati na umu da postoje različiti profile ljudi koji ih gledaju, slušaju i čitaju, te tako trebaju pokušati da budu što jasniji i konkretniji.*

Unaprijed zahvalan,

Adin Šabić

PRILOG 2: Intervju – Vernesa Čiva (novinarka Radija Breza)

Poštovani/a zahvaljujem Vam se na odvojenom vremenu za ovaj intervju koji koristim u svrhu izrade magistarskog rada. Vaši odgovori na ova pitanja će doprinijeti samom radu.

PITANJA I ODGOVORI:

- 1. *Koliko je važno da građani BiH budu informisani o kretanju izbjeglica, pogotovo kada znamo da one traže spas u Evropi, kao i da postoji mogućnost da dođu u BiH?***

Čiva: Sigurno da treba pridavati pažnju tome i informisati se iz više relevantnih izvora, ali mislim da izbjeglice za BiH ne predstavljaju veću opasnost, jer se mali broj njih opredjeljuje za dolazak u našu zemlju. Naravno, kada bi do toga i došlo trebalo bi poduzeti sve mjere kako bi im se boravak u našoj zemlji olakšao, jer su i sami građani BiH bili u sličnoj situaciji.

- 2. *Po Vašem mišljenju kako mediji vide izbjeglice: kao žrtve ili kao sredstvo za stvaranje senzacionalizma?***

Čiva: Većim dijelom mediji pokušavaju da stvore senzaciju od izbjeglica, svojim izvještavanjem stvaraju takvu sliku koja izbjeglice predstavlja kao opću opasnost za građane zemalja u koje se one odluče doći.

- 3. *Koliko je senzacionalizam štetan u medijima i na koji način ga treba izbjegavati/ako uopće treba?***

Čiva: Naravno da je štetan, čak u tolikoj mjeri da je postalo nemoguće izbjeći ga, prožima se kroz sve segmente našeg života. Treba nastojati razgraničiti šta je od medijskog sadržaja senzacionalizam, kroz obrazovanje i informisanje iz više izvora.

- 4. *Da li si izbjeglice najrelevantniji izvor na osnovu kojeg se može graditi priča? Ako smatrate da jesu objasnite zašto, ako ne mislite tako, opet objasnite zašto.***

Čiva: Svaka priča ima dvije strane, mišljenja sam da se ona treba graditi s obje, a za pravu priču sigurno da ne treba izostaviti izbjeglice.

5. ***Da li se bh. mediji po Vašem mišljenju trebaju bazirati više na dešavanja unutar države s blagim osvrtom na dešavanja iz svijeta ili se trebaju isključivo bazirati na dešavanja unutar države?***

Čiva: *Bh. mediji treba da se osvrću više na dešavanja iz naše zemlje, jer i sami smo svjesni u kakvoj se lošoj situaciji nalazimo, s kojim se problemima susrećemo svakodnevno. Toliko je neotkrivenih priča, dešavanja i problema pa se više pažnje treba posvetiti istraživanju domaćeg terena. Ali ne treba izostavljati i dešavanja u drugim zemljama, treba da nam budu ogledalo i lekcija.*

6. ***Da li se trenutni izbjeglički val može povezati s izbjeglicama koje su napuštale BiH tokom izvršenja agresije na ovu državu od 1992. do 1995.?***

Čiva: *Naravno da može, 1992. kao i sada dešava se ista situacija, stanovnici bivaju prisiljeni napustiti svoje mjesto zbog strašnih tortura koje nosi rat sa sobom.*

7. ***Kako komentarišete činjenicu da su mediji pitanje migracija izbjeglica često povezivali s prijetnjama terorizma? Kakvu sliku to stvara u javnosti?***

Čiva: *Mediji su se koristili metodom zastrašivanja građanstva, trudeći se da što više izbjeglice predstave u lošem svjetlu. Dosta takvi primjera mogli smo vidjeti u svjetskim medijima.*

8. ***Da li bi bolja medijska pismenost građana doprinijela njihovom boljem razumijevanju onoga o čemu mediji izvještavaju?***

Čiva: *Naravno da bi. Građani treba sami da se trude kroz obrazovanje da znaju razgraničiti šta je medijska senzacija a šta prava priča, a to se može postići i kroz praćenje više izvora informisanja. Ne treba se ograničavati samo na jedan medij.*

Unaprijed zahvalan,

Adin Šabić

PRILOG 3: Intervju – Velibor Savčić (student Fakulteta političkih nauka, Odsjek za komunikologiju)

Poštovani/a zahvaljujem Vam se na odvojenom vremenu za ovaj intervju koji koristim u svrhu izrade magistarskog rada. Vaši odgovori na ova pitanja će doprinijeti samom radu.

PITANJA I ODGOVORI:

- 1. Koliko je važno da građani BiH budu informisani o kretanju izbjeglica, pogotovo kada znamo da one traže spas u Evropi, kao i da postoji mogućnost da dođu u BiH?***

Savčić: *U potpunoj informacijskoj eri, apsolutno smo potrebiti građani u informacijskom smislu o svemu što se tiče ugroženosti ljudskog života, narušene sigurnosti, poništavanja humaniteta, što znači da geografska blizina ne generiše potrebitost ljudi da budu informisani o nečemu što se dešava na drugom kontinentu, ili je uzrokovano na jednom, a postoje tendencije širenja situacije (ili problema) ka mjestima izvan granica tog kontineta, što je upravo slučaj na relaciji Azija – Evropa. Čak je, odavno, i u teoriji novinarstva određeno da je blizina ipak prije mentalna, no fizička, što znači da je sudbina tih ljudi (izbjeglica) stvar čovječanstva, jer kriza koja potresa Prednji istok lako može zadesiti i druge dijelove Planete, a da pritom te dvije (slične ili identične krize) ne moraju biti u kauzalnom odnosu. Bez obzira na to što je u ovom slučaju riječ o dehumanim projektima (naravno svjetskih sila), dio njih se u nekom trenutku pretočio u procese, i nije jednostavno riješiti kontinuelnu krizu i uvijek kritičnost trenutne situacije, izbjeglicama je potrebna pomoć, bez obzira na to kuda ili prema čemu se kreću. I ako znamo da je njihova destinacija Evropska unija, a ne Bosna i Hercegovina, ne znači da smo odriješeni dužnosti ili odgovornosti, u smislu pomoći tim ljudima ako dođu u Bosnu i Hercegovinu, pa makar i nakratko, u prolazu.*

2. *Po Vašem mišljenju kako mediji vide izbjeglice: kao žrtve ili kao sredstvo za stvaranje senzacionalizma?*

Savčić: *I kao jedno, i kao drugo. U deborovskom svjetlu razmišljajući i govoreći, odavno smo društvo spektakla, a ono i počiva na senzacijama svih oblika i veličina, kao i same sadržajnosti. Takvo stanje je neprihvatljivo, i ako, naravno, ne možemo govoriti da je pitanje izbjeglištva uzrokovanog ratom, nemirima (nasiljem) i svim antičovječanskim djelanjima samo po sebi senzacija, ipak njihova priča je ispričana na senzacionalna način. U borbi da se što prije dođe do informacija i da se one obnaroduju, mediji ili medijski uposlenici neminovno takvo (masovno) dešavanje pretvore u spektakl, iako, naravno, namjere nisu iste, postoje mediji koji ipak doprinose rješavanju situacije (za koje izbjeglice jesu žrtve), ali postoje i oni koji štete (hotimično ili nehotimično). Na tom putu između dobra i manje dobra, nastaje senzacija, prvenstveno u pristupu, a onda i u interpretaciji i emisionosti.*

3. *Koliko je senzacionalizam štetan u medijima i na koji način ga treba izbjegavati/ako uopće treba?*

Savčić: *Štetan je ako je ogroman, neumjeren (najčešće je takav), nije štetan ako ide u prilog transnacionalnih medijskih korporacija, u profitabilnom dijelu, a da ne šteti kulturi, opštoj ekonomiji, humanoj komunikaciji i slično. Ako govorimo samo u informacijskom, odnosno informatološkom smislu onda je štetan, jer često zarad senzacija i privlačenja pažnje stradavaju informacije, ostaju trivijalni, irelevantni, nekvalitetni, neupotrebljivi sadržaji. A štetan je i, na tragu prethodnih pitanja i odgovora, kada ljudsku tragediju pretvori u popunjavanje medijskog prostora, privlačenja pažnje, omogućavanja ljudima ogavnog "voajerizma" tuđe sudbine, i stvaranja indiferentizma prema takvim događajima (gdje god to bilo).*

4. ***Da li si izbjeglice najrelevantniji izvor na osnovu kojeg se može graditi priča? Ako smatrate da jesu objasnite zašto, ako ne mislite tako, opet objasnite zašto.***

Savčić: *Priče tih ljudi (ili izbjeglica) su važne, i alogično je prvo ispitivati medijske, političke i druge analitičare, ili političare, akademike, diplomate itd. o situaciji i stanjima u kojima se nalaze ljudi koji su izbjegli. Problem je i što se u svemu ovome zaboravljaju ljudska osjećanja, nije važno samo šta su ti ljudi materijalno posjedovali u mjestima odakle su izbjegli (Sirija), jesu li obrazovani ili ne; osjećanje da ste izbjegli, da vam je život ugrožen, da ste izgubili nekog bliskog... mogu ostaviti trajne posljedice, materijalno je ipak reverzibilno, a imaterijalno ireverzibilno. Pošto novinar profesionalac ili uopšteno medijski uposlenik uzme ovo u obzir, on će u traganju za pravom pričom ispitivati i one koji su ugroženi, ali i one kojih se ovo tiče, u političkom, socijalnom, kulturološkom i svakom drugom smislu. Zlatno pravilo u novinarstvu – što veći broj izvora to je veće mogućustvo istinitijih, potpunijih, adekvatnijih informacija, onda i cijele priče.*

5. ***Da li se bh. mediji po Vašem mišljenju trebaju bazirati više na dešavanja unutar države s blagim osvrtom na dešavanja iz svijeta ili se trebaju isključivo bazirati na dešavanja unutar države?***

Savčić: *Prvenstveno na unutardržavna, a zatim i na svjetska dešavanja (ali i mi smo katkad, za nekoga, 'svjetsko' dešavanje), tako da je diseminacija informacija važna ili potrebna na svim nivoima, pogotovo ako jedno dešavanja generiše drugo, drugo treće... te se stvori niz važnosti događaja o čemu je potrebno znati (i obavijestiti), kako na lokalnom, tako i na državnom (unutardržavnom) i na međunarodnom nivou. Jer bespotrebno je pričati o nužnosti međunarodnog komuniciranja u informacionom društvu.*

6. **Da li se trenutni izbjeglički val može povezati s izbjeglicama koje su napuštale BiH tokom izvršenja agresije na ovu državu od 1992-1995. godine?**

Savčić: Samo na tragu sličnosti situacije ili istosti ljudske tragedije (izbjeglištva). Za sve one koji stanuju na teritorijama nezahvaćenim ratom, terorizmom, agresijom (kao i za medije), države u kojima je nasilje eskaliralo, u kojima su poništena ljudska prava, neminovno su distopije, nekad Bosna i Hercegovina, danas Sirija, dok izbjeglice vide neka druga mjesta kao utopije – Evropska unija, ili 90-ih, uglavnom, Sjedinjene Američke Države, Kanda, Australija...

7. **Kako komentarišete činjenicu da su mediji pitanje migracija izbjeglica često povezivali s prijetnjama terorizma? Kakvu sliku to stvara u javnosti?**

Savčić: Mediji su to odrađivali na dva načina: da je izbjeglištvo uzrokovano, između ostalog ili dominantno, terorizmom, i da izbjeglice mogu drugdje dolaskom pojačati terorizam(?). Ovo potonje, svakako je neprihvatljivo i isključivo, jer je uzrok izbjeglištva jasan, odnosno poznat. Dakle, riječ je o izbjeglicama, a ne uopšteno o migrantima (o onima koji su mogli iz sasvim drugih razloga emigrirati), tako da vodeći se time, zašto bi oni koji bježe od terorizma negdje drugo izazivali ga? Takva medijska djelovanja uvijek su izohrono uzrok stvaranja kolektivne panike i pojačavanja netrepeljivosti prema onima koji su izbjegli.

8. **Da li bi bolja medijska pismenost građana doprinijela njihovom boljem razumijevanju onoga o čemu mediji izvyještavaju?**

Savčić: Da, ne samo u BiH, nego uopšteno u svijetu. Medijsko opismenjavanje je zahtjevan proces ili projekt, ali svrha toga je suprotstavljanje medijskim manipulacijama, a to znači odagnati negativne medijske utjecaje, identifikovati zablude, neistine, poluistine i tako dalje. Razvoj kritičkog mišljenja opstrujisan je prihvatanjem bilo kakvog medijskog napisa

u potpunosti, ali odbacivanje polovine toga, na putu informisanja i istinitosti, kao i razumijevanja, više je od pola odrađenog posla.

Unaprijed zahvalan,

Adin Šabić

PRILOG 4: Intervju – Ines Sandžaktarević (urednica generalnog servisa novinske agencije ONSA)

Poštovani/a zahvaljujem Vam se na odvojenom vremenu za ovaj intervju koji koristim u svrhu izrade magistarskog rada. Vaši odgovori na ova pitanja će doprinijeti samom radu.

PITANJA I ODGOVORI:

- 1. Koliko je važno da građani BiH budu informisani o kretanju izbjeglica, pogotovo kada znamo da one traže spas u Evropi, kao i da postoji mogućnost da dođu u BiH?**

Sandžaktarević: *Mediji u BiH većinom su tokom prošlih godina o kretanjima izbjeglica pisali uz pomoć stranih medija, te su na taj način prenosili i njihovo viđenje stvarnosti, što se ne može smatrati profesionalizmom. Rijetki su primjeri kada su bh. mediji izašli na teren i lično razgovarali s tim istim ljudima, o njihovim razlozima odlaska iz zemlje i daljnjim planovima. Kao što se mogli primijetiti, male su mogućnosti dolaska u BiH jer ljudi koji su otišli iz, recimo ratne Sirije, traže i određenu socijalnu i ekonomsku sigurnost, što im ova zemlja teško da može pružiti. Dakle, ono što je potrebno jeste pravo novinarstvo, a ne prepisano iz drugih medija. a informiranost građana je dakako neophodna.*

- 2. Po Vašem mišljenju kako mediji vide izbjeglice: kao žrtve ili kao sredstvo za stvaranje senzacionalizma?**

Sandžaktarević: *Ova stavka također zavisi od medija do medija, ali je činjenica da je većina njih iskorištena za različite senzacionalističke priče. Pojedini mediji su izvještavali o njihovim problemima na putu do željene destinacije, dok su drugi, na pomalo okrutan način, pisali kako oni, ustvari, imaju novac, pametne telefone, odjeću i kako žive bolje od dosta Evropljana. Mogle su se pročitati i priče o izbjeglicama koji su nasilnici, silovatelji, teroristi, što se u nekim slučajevima pokazalo kao tačno, ali nikako tu ne smije biti poistovjećavanje.. Ključna stvar je da tu nije bilo neutralnosti, koja je osnova novinarstva.*

- 3. Koliko je senzacionalizam štetan u medijima i na koji način ga treba izbjegavati/ako uopće treba?**

Sandžaktarević: *Senzacionalizam se ne bi trebao ni koristiti prema etici novinarstva, ali danas on „kupuje“ čitaoca. Naime, ovdje postoje dva problema. Prvi je u tzv. novim masovnim medijima, poput internet portala koji zarađuju samim klikom na njihovu vijest*

pa možemo pročitati naslove koji samo privuku pažnju, ali njihova priča je sasvim drugačija. To je postala osnova većine bh. internet portala, što je tužna činjenica. Drugi problem je u recipijentima, tačnije čitaocima tih istih vijesti, koji kao da žude za senzacijom, ostavljanjem komentara i dijeljenjem putem društvenih mreža, čak i netačnih informacija. Medijska kultura u ovoj zemlji, ali i regionu nije razvijena, kao ni kontrola i kažnjavanje medija tako da to čini jedan začarani krug.

- 4. *Da li si izbjeglice najrelevantniji izvor na osnovu kojeg se može graditi priča? Ako smatrate da jesu objasnite zašto, ako ne mislite tako, opet objasnite zašto.***

Sandžaktarević: *U svakoj priči postoje dvije strane, a ništa drugačije nije u pravoj novinarskoj priči koja se mora temeljiti na dva ili više izvora, barem ako se radi prema propisima, što odavno nije slučaj.*

- 5. *Da li se bh. mediji po Vašem mišljenju trebaju bazirati više na dešavanja unutar države s blagim osvrtom na dešavanja iz svijeta ili se trebaju isključivo bazirati na dešavanja unutar države?***

Sandžaktarević: *Ova branša je toliko opširna da bi zaista bila šteta bazirati je samo na, recimo, zabavu, politiku ili zdravlje. S druge strane, sve zavisi od uređivačke politike i ciljeva medija. Smatram da je najbitnije da jedan medij radi profesionalno svaki članak ili izvještaj, koristi osnovna načela novinarstva i taj trud će vremenom pokazati prave rezultate i vjerne pratitelje, bez obzira na fokus samog medija.*

- 6. *Da li se trenutni izbjeglički val može povezati s izbjeglicama koje su napuštale BiH tokom izvršenja agresije na ovu državu od 1992. do 1995. godine?***

Sandžaktarević: *Sve izbjegličke valove možemo na jedan način poistovjetiti, ali pravi novinar zna otkriti pravu pozadinu priče, razloge neostanka tih ljudi i razloge zašto dolaze u određena mjesta.*

- 7. *Kako komentarišete činjenicu da su mediji pitanje migracija izbjeglica često povezivali s prijetnjama terorizma? Kakvu sliku to stvara u javnosti?***

Sandžaktarević: *Vrlo lako je povezati izbjeglice s terorističkim napadima širom Evrope jer se uvijek radi o strancima, barem kako je to poznato široj javnosti. A ko su stvarni izvršitelji, naručioci i koja je, općenito, pozadina tih napada, je informacija koja rijetko dođe do građana. Smatram da možemo reći da već pri prvim napadima stvorila slika u javnosti da su teroristi uvijek ljudi koji su izbjegli iz drugih zemalja, čemu su doprinijeli mediji koji su „otkrivali“ kojim putem su došli, koje zemlje su prošli, šta su jeli i sa kim su*

razgovarali. Opet, imamo jednu stranu priče, a pitanje je da li sami primaoci tih informacija to razumiju.

8. Da li bi bolja medijska pismenost građana doprinijela njihovom boljem razumijevanju onoga o čemu mediji izvještavaju?

Sandžaktarević: *Medijska kultura je nešto na čemu treba insistirati. Još u vrijeme ratnog perioda u ovoj zemlji, bila je prisutna medijska propaganda koja je poticala od političke i koja je i danas ostavila velike posljedice na građane BiH, ali i u susjednim zemljama pa i danas svako ima svoju stranu priče i historije. Takve stvari se ne smiju dopustiti i zato je neophodno insistirati na profesionalizmu u novinarstvu, kontroli medija te opismjenjavanju stanovništva. Pravi mediji trebaju svijetliti u medijskom mraku u našoj zemlji i praviti put za buduće generacije.*

Unaprijed zahvalan,

Adin Šabić

PRILOG 4: Intervju - Mirsada Lingo Demirović (novinarka Nezavisnih novina)

Poštovani/a zahvaljujem Vam se na odvojenom vremenu za ovaj intervju koji koristim u svrhu izrade Ma teze. Vaši odgovori na ova pitanja će doprinijeti samom radu.

PITANJA I ODGOVORI:

1. ***Koliko je važno da građani BiH budu informisani o kretanju izbjeglica, pogotovo kada znamo da one traže spas u Evropi, kao i da postoji mogućnost da dođu u BiH?***

Lingo – Demirović: Do sada BiH nije imala problem sa „valom“ izbjeglica koje su spas tražile preko BiH. Teško je da će izbjeglice, barem veći dio njih potražiti spas u BiH. Veliki problem je što građani BiH, naročito mladi, sve više traže spas iz BiH. U svakom slučaju važno je da mediji informiraju građane o kretanju izbjeglica.

2. ***Po Vašem mišljenju kako mediji vide izbjeglice: kao žrtve ili kao sredstvo za stvaranje senzacionalizma?***

Lingo – Demirović: Često smo imali situaciju, a i primjere medijskog izvještavanja o izbjeglicama na senzacionalistički način, često su mediji pristrasno izvještavali, optuživali. Međutim, treba priznati da i jedan veliki broj medija na pravi način izvještava o izbjeglicama, jer one i jesu žrtve rata i politika u svojim zemljama.

3. ***Koliko je senzacionalizam štetan u medijima i na koji način ga treba izbjegavati/ako uopće treba?***

Lingo – Demirović: Senzacionalizam jeste štetan, ali je mnogo prisutan u medijima, na koncu i ljudi vole senzacionalizam, htjeli mi to priznati ili ne, pa su onda i mediji, odnosno novinari i urednici „razapeti“ između objektivnog, dobrog izvještavanja i onog senzacionalističkog. Smatram da takvo izvještavanje treba izbjegavati.

4. ***Da li si izbjeglice najrelevantniji izvor na osnovu kojeg se može graditi priča? Ako smatrate da jesu objasnite zašto, ako ne mislite tako, opet objasnite zašto.***

Lingo – Demirović: Izbjeglice jesu jedan od najrelevantnijih izvora, jer na osnovu njihove priče, lične, ali i njihovih saznanja o dešavanjima u ratnim područjima iz kojih dolaze, novinar gradi priču. Naravno, uvijek mu trebaju i drugi izvori, pa i razmišljanja zvaničnika u čijoj zemlji su potražili spas, jer to koliko je bitno za izbjeglice, toliko i za priču koju namjeravate napraviti.

5. *Da li se bh. mediji po Vašem mišljenju trebaju bazirati više na dešavanja unutar države s blagim osvrtom na dešavanja iz svijeta ili se trebaju isključivo bazirati na dešavanja unutar države?*

Lingo – Demirović: Obaveza medija jeste da prate dešavanja u cijelome svijetu. Naravno, svaki medij se, prioritarno bazira na dešavanja u svojoj državi, u okruženju, ali u tome ne treba zaboraviti važnost informisanja o onome šta se dešava izvan vaše države.

6. *Da li se trenutni izbjeglički val može povezati s izbjeglicama koje su napuštale BiH tokom izvršenja agresije na ovu državu od 1992. do 1995.?*

Lingo – Demirović: Naravno da može, jer i u jednom i u drugom slučaju ljudi su bježali od ratnih sukoba, od siromaštva, iz straha za sopstveni život, ali i za život svojih najdražih, a mnogi su ostali bez domova.

7. *Kako komentarišete činjenicu da su mediji pitanje migracija izbjeglica često povezivali s prijetnjama terorizma? Kakvu sliku to stvara u javnosti?*

Lingo – Demirović: To povezivanje migracija s terorizmom stvorio je veliki problem izbjeglicama koje su pobjegle od terora, rata i terorizma. Posebno je to problematično u situaciji kada širom Evrope strahuju od terorističkih napada i kada se, na žalost, takvi napadi i dešavaju.

8. *Da li bi bolja medijska pismenost građana doprinijela njihovom boljem razumijevanju onoga o čemu mediji izvještavaju?*

Lingo – Demirović: Ne bih ja to nazivala boljom medijskom pismenošću građana. Mislim da su naši građani dovoljno medijski pismeni i da savršeno dobro razumiju šta se dešava oko njih i u državi, ali i šire, samo smatam da postoji jedna letargija i nezainteresovanost da se nešto promijeni. Građani u BiH savršeno dobro razumiju o čemu mediji izvještavaju.

Unaprijed zahvalan,

Adin Šabić

IZJAVA O PLAGIJARIZMU

Kao student magistarskog studija na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu potpisujem izjavu da sam upoznat sa Zakonom o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo i Etičkom kodeksu Univerziteta u Sarajevu.

Ovom izjavom potvrđujem da sam magistarski rad napisao samostalno i koristeći se isključivo navedenom bibliografijom, te da ovaj rad nije korišten pri bilo kakvom drugom ocjenjivanju.

Saglasan sam da jedan primjerak mog rada bude javno dostupan preko biblioteke Fakulteta političkih nauka.

Mjesto/datum _____

Potpis _____